

Tartalom

VIDA Kamilla: booze is cheapasfuck here * csigaház (versek)	5
MÉSZÁROS Gábor: Satellite (vers)	7
BÍRÓ Tímea: Születő vakablakok * A napnyugta felé * Póznák (versek)	9
SZABÓ Réka Dorottya: ars natura morte * vihar (versek)	12
TOMIC Glória: Homokvár * Anna felébredt (versek)	13
GÖMÖRI Eszter: Sodor (vers)	15
PEJIN Lea: Ahogy * Neonfeltámadás * Odaát (versek)	17
JANKOVICS BOCSKOVITY Éva: Igyunk meg valamit (vers)	20
ANTALOVICS Péter: az elszenvetés ideje (vers)	22
BAGDAL Zoltán: nap * mars (versek)	24
DUDÁS Robert: Szuvenír * Bárcsak ne * Aranykor (versek)	26
SZERÉNYI Szabolcs: Immár mindenki * Lelet * Befejezetlenül (versek)	28
SÁNTA Miriám: Ikon (vers)	30
SIMON Bettina: Gyalog az Avenida Prestes Maián (vers)	32
BORDA Réka: Nyúlverem (regényrészlet)	34
FEKETE I. Alfonz: Maszkos fakó gerezna (novella)	39
KOMÁROMI Dóra: Por (novella)	51
DÖME Szabolcs: Üveggömbök (novella)	55
NYILAS Orsolya: Boszorkány (novella)	57
MÁNDITY Blanka: Érintés nyoma (novella)	62
KANYÓ Fruzsina: Néha csak (novella)	64
GUSZTONY Endre: Karácsonyi csoda (novella)	70
GREGUSS Lilla: Tegnap valahol * Kettészakadt monotonitás (novellák)	72
VÁRADI Ibolya: Narancsos csokoládé (novella)	77
HERNYÁK Zsóka: A föld alatt (novella)	79
ÚRI Andrea: Libikókán két világ közt (novella)	81

Jovan NIKOLIĆ: Hazugságok hazugsága (vers) (TAKARICS Dóra fordítása)	84
Srđan V. TEŠIN: Kázmér és egyéb címek (regényrészlet) (KECSKÉS Ildikó fordítása)	85
Đorđe BALAŠEVIĆ: Gyermekkorom kalendárium (regényrészlet) (CIKÓ Lea fordítása)	90
Miroslav PELIKAN: Az örökös (novella) (ERDŐS Lehel fordítása) . .	92
David ALBAHARI: Rövidtörténetek (rövidprózák) (KRISZTIÁN Noémi fordításai)	98
Woody ALLEN: Tiszta örület (esszé) (SERFŐZŐ Réka fordítása) . .	101
FEHÉR Viktor: Nacionalizmus és jugonosztalgia a volt Jugoszlávia területén és Vajdaságban (tanulmány)	106
PATYEREK Réka: Az x nem létezik (Kosztolányi Dezső Színház: <i>Babilon angyalai</i>) (kritika)	118
SZALMA Judit: „családfe a kályhacsőben” (Simon Bettina: <i>Strand</i>) (kritika)	121
SZELES Réka: Előkészület az ugráshoz (Cirok Szabó István: <i>Agancspark</i>) (kritika)	126
Mindenki csak próbálja kiheverni, hogy véget ért a gyerekkora (CIROK SZABÓ Istvánnal BERÉNYI Sarolta beszélget)	132
A boncasztalon (KORMÁNYOS Ákossal (CELLER KISS Tamás beszélget)	141

A fedőlapon NAGY Kornélia, a számban KISS Natália és NAGY Kornélia alkotásait közöljük.

Fiatal alkotók száma

Szerkesztette Celler Kiss Tamás és Fehér Miklós

booze is cheapasfuck here

Tóth Fruzsina és Úr Esztinek

Pánikrohamot kaptam egy újságcikk miatt,
ami a klímaváltozásról számolt be.
Egy kollégium ötödik emeleti ablakának tágasságából
látok a világra, visszatükröződöm az üvegben:
ebből az egészből a saját halálom, ami érdekel.

Az amerikai vendéghallgatók sörtől habzó üvöltése
adja az esték alapzaját: milyen olcsó itt a pia, bazmeg.
Felhallatszik most is, miközben ölelget, ő pont azt képzelem,
hogy így sokkal könnyebb lesz, csapatként,
egy közös történet részeként veszünk oda.
Lesz, aki fogja a kezét és a bűnök, amelyekért
egyáltalán érdemes bárkit is számonkérni,
közösek.

Oldalra fordítom a fejem,
megint magunkat nézem: van még két biztos évtizedünk
bántani másokat. Vérben fogant szlovén csecsemők
és jonestowni szerelemgyerekek kérdezzetik egymástól,
hogy mi ez az egész. Excel táblákba rendezik soraikat
és fáradtan, hűvös, friss izzadságban
munkacsoportokba tömörülnek,
és megalapítják a világ utolsó mozgalmát.

csigaház

azt szerettem volna, ha a verseskötetem borítóján egy lány fotója szerepel. egy jó barátomé. van egy fűzője a gerincferdülése miatt, sosem hordja, de mindig magával cipeli, húzza a kollégium folyosóján, csigaként viszi a házát, nincs otthona. a szerkesztők azt mondták, hogy a régi tradíciókat szeretnék a kiadónál visszaállítani és egységes, minimalista stílusú sorozattervet készíttetnek egy profi dizájnerrel. az emberi arcok amúgy is rosszul néznek ki a könyveken. az egésznek nincs funkciója, vacak giccses gesztus.

a hátsó fedőlapra anyámról készült képet szántam, ahogy első nap ül az iskolában háttérben az ábécével, mosolyog, azt gondolja, hogy elérkezett a helyre, ahol az embereknek céljai lesznek. a borító szép lesz, vagy most az, attól függ, ezt mikor olvasod, bízom a szerkesztőimben. nem számít, hogy nekem az fog róla eszembe jutni, hogy ők nincsenek rajta.

mikor áprilisban a kocsma fala narancsba borult, és a vizes szemű senkiket néztem, ahogy azt énekeltek, mindnyájunknak el kell menni, egy pillanat alatt értettük meg végre, hogy most már tényleg szolgálak vagyunk, láncos kuttyák mind. akkor is ők tudták először kimondani nevetve: márpedig valahogy élni kell.

valahogy élni kell és lényegtelen kérdésekben dönteni, és nem muszáj szándékosan rosszul választanunk.

Lillának hívják, ez is milyen vicces, nem hasonlít nőkre versekből. anyám sem egyébként. mondjuk olyan nők nem is léteznek, akikről a versekben írnak. persze ez is egy vers voltaképp, amiben akár hazudozhatok is egy fiktív borítóról és az ölelésről, amiben úgy szorítottál, hogy el merted engedni a kezedből a házad, csiga. valahogy élni kell, mondjátok, így altattatok el, ezt tanítottátok, ha házad nincs, hát otthonodnak légy híve rendületlenül.

Satellite

1

A Notre-Dame-ot nem,
csak égni láttad online.

2

Fegyelmezett vagy,
míg lángolnak a riviéra olajszállítói –
nem zavarhat senki kamerától
kameráig tartó magányodban.

3

Sűrű ecsetvonásokkal dolgozol,
hiszel a szabad-ötletek tisztítómunkájában.
Ha lekaparod a felső réteget,
könnyen hozzáférsz a törzs rostjaihoz.

4

Nyárból télbe, számokba
zárva, fojtva, napra pontosan.
A táj erezetét nem érzed magadénak.

5

Visszadugod a falba a vezetéket,
Toulouse felett száll a mikroműanyag.

6

Nyitod a meleget,
katalizál a gyógyvíz,
a bányafal halk dörgéssel kelt.
Nézed, ahogy az áram csikorog.

7

Leave behind the human race –
leírsz néhány szót, megnyugszol,
nagyítasz, elhagyod magad,
tüzet gyújtasz a kivágott örökzöldekből.

8

Távolodsz
a közeli karszttól, az otthonos bérctől.
Az elégetett piszkozatok
összeálltak életed féművévé,
új felhasználói környezetben
tűt és képernyőt váltasz.
Fiatal vagy: csak most
jönnek a nagy halálok.

Születő vakablakok

szétzilált fekhely összetört tenger
nekünk egymásból már semmi nem kell
sem az éghajlat sem a dombok
elfáradt testüket lógatják a megtépázott lombok

mint eldobott gránátokat kerülgetjük egymást
a negyvenhárom négyzetméteren
neked egy alaposan félretaposott cipő
nekem egy életre elegendő kiáltás a jelen

fényképet üzenetet hangokat a fejemből
mindent kitöröltem alig maradt valami belőlem
ha most elmész befalazom az ablakot
ha most elmész előbb betöröm sorban az összes ablakot

legyen valami hangja a félbetörésnek szilánkos kertje
a megszökésünknek mondanám hogy annyira fáj
hogy nem akarom megérni a reggelt de ettől sokkal
nehezebb volt koporsót választani anyám temetésére

A napnyugta felé

a térdek szigorú ropogása
amikor lerogytunk a földre
hogy nem megyünk tovább
a véna eltakarása
hogy nem fogadunk be több injekciót
a száj összezárása
hogy nem védjük magunkat
a megadás megkoronázása
a toronyból a fáról a negyedik emeletről
nem megyünk le nem nézünk le
óriáscipókat kereső hangyaként
egymást tapossák az emberek
kiszakadt lábaik dallam nélkül hevernek
anyám a biciklire támaszkodva
vonszolja magát a napnyugta felé
ráfeszített tekintetem nyomja a testét
ő az egyetlen lassúság a téren
önmagába mardosó ördögsekér
nem megyünk le nem nézünk le
felhőkarcolók pincemagánya vágja ketté
a tömegbe vezető utat és tesz idegenné
a hiány átsikolt a múlt csipkeshárnyán
a zakatolás kiolthatatlan hangja a síneken
szürkén dadogó semmibe futó évek
kiszorítanak a házból az emlékültevények
az eső nem tudja abbahagyni a zuhanást
kerteket mos gödröt árkot ás
az épület előtti fához kötött lovak árvizet
remélnek hogy mielőbb elsüllyedhessenek
térdig állnak a kéklő félelemben
sírásuk elveszik a folyékony ketrecben

Póznák

amikor eldőlték bennünk a villanypóznák
és véres volt a vizelet
elképzелhetetlen volt
hogу egyszer majd széles ágyban
várhatjuk a reggeleket
nem mondom hogy nincsenek bennünk
sérülések de azok falak hogy
liliputinak érezzük a politikát
és az önmagukba bújtatott fegyenceket
ebben a testben csak mélységek vannak
a fehérre meszelt kút enyhíti a sötétséget
a letompított kanyarokban
kevesebb az ütközés
mint magtól a gyümölcs
elvált egymástól a szív és a verés

ars natura morte

pislákoló lámpafüzér porosodó sakktábla
elszáradt százszorszép tegnapi kávézacc

hangzavar kusza képek
a čistoća hallatán péntek hajnalban
mint egy megtelt szemetesláda
mindjárt kiürül

a homoksárga vázavíz

vihar

*„egy marék homokot csapott vásznam arcába a szél”
(Tolnai Ottó)*

észrevétlenül önti szemünkbe szilánkos porát az
elnyomás szele
átfesti a kéket pirosra a sárgát lilára
magunkra öltjük vásznunk
megvakulunk nem látunk a
szemcséitől melyek
fájdalommentesen súrolják tarkaságunkat
egyformára
üregesre

nem olyan mint a kossava a bőra
az elnyomás szele nem
helyi jellegű

Homokvár

medúzacsípés
magasba szökő gyermeki láz
fekete álmok
hányinger

kora hajnal apám horgászik
álomban beszélek
nővérem belső énem rejtett titkain nevet
nem tudok úszni

azért hánytam
mert este nem ettem szőlőt
anyámat hibáztattam
láttam szeretkezni két idegent a parton

anyám suttogó szavai
álomba ringatták öcsémet
még mindig alszik
viharos a tenger

elviszi homokvárunkat a víz
szólok az öcsémnek
a napernyő alá bújunk
arra kér menjünk
máshová bújócskázni

Anna felébredt

üres a mellkasom
már nem nyomják lidércek
anna is felébredt
nincs a hálósobájában
nem ül szokásos
helyén a konyhában
a kertben elhervadtak
a lila tulipánok
talán magával vitt
minden élő virágot
csak anyámat hagyta itthon
telesírta a fürdőkádat
szeretnék én is megfürödni
anyám fehér könnycseppjeiben

Sodor

megragadta
a kezem és
rohantunk
a vonatokkal

egy reggeli napsugár
másnaposan ült
az erkélyen

rohantunk és a
tömött jó napotok között
úgy szaladtunk végig a
kopott flaszteren mint a
napnyugtát kergető
sötétek a
játsszótér felett

igéket gyakorol-
tunk meg ragozást
kicsit nehezen
lélegeztem a rohanástól
túl sok virágpor ragadt a
tüdőmbe akkoriban
túl sok lé szorult
a sűrű testekbe

az egészséges vérnyomás
nem bír el ennyi
élni akarást

sima masszává mosódnak az
eddig gondosan
élére vasalt lepedők a matracon

akkora szelet kavartunk
hogy remegtek az ablakok
mintha kamionok
zörgetnék őket éjjel

nem jól tanultam meg ragozni
és a többes számmal is gondjaim akadtak
közben

aztán egyre kevesebb
levegővel
kezdjük el gyakorolni
a múlt időt
én pedig nem értettem
az anyagot

belegyűröm magam a
reggelbe
és azon gondolkodom
hogy a csuklóm lila
foltjaiban
mennyi alvadt vér
pihenheti végre ki magát

Ahogy

Az ablakból láttam, hogy tereget.
Azt hiszem, akkor szerettem
belé olyannyira, hogy...

Könnyed mozdulattal csíptetett
zoknit egy madzaghoz.
Ahogy a szőke fürtöt lengette
az az északi szél,
mint a sörét lengeti a bőrt,
s mint a sötét fekete pólót
azon a rozsdás madzagon
lengette jobb kezével,
amikor megláttam,
ahogy tereget
csütörtök délelőtt.

A másikat csak részegen,
akkor is csak eldugott helyen tudtam,
ha tudtam szeretni.

Egy sör s a következő,
s így állt össze életté pár részeg pillanat.
Kilöktem kezéből a sörét,
így találkoztunk.
Ahogy szétáradt a nedv
azon a hófehér ingen,
úgy áradtam szét aznap este
a franciaágyon,
s azóta nem tudok felkelni.

Neonfeltámadás

Amikor először meghalt,
a földön térdelt egy kollégiumi szobában,
sötét volt és a hold világította a padlót.
Akkor tanult meg halkán ordítani,
visszagyömöszölni a megemészthetetlen
életdarabokat a hányással együtt,
ami a több liter szesz után távozni akart.
De visszatuszkolt mindent,
isten bizony, őstehetség volt.

Másodszor már egészen gyakorlottan,
felkészülten halt meg,
és akkor hangosan ordított és
akkor odanyomott a falhoz valakit,
hogy szeresse, akkor meghalt az is.

Harmadszorra már csoportosan
haltak meg egy kocsmá falának dőlve,
görcsösen ragaszkodtak az első perctől
a kis gombóchoz a torkukban.
Több volt már a padláson,
mintsem kiscsömböc
vagy teregető *Mama*.

Meghalni negyedszer, napi rutinként,
mert aznap este a hold sem világította
a padlót.

Csak apró könnytölcsárkban térdelhetett már
az ötödszörré meghaló szempár.
Pillák söpörték fel a hatodik
és egyben utolsó
halált.

Ahogy a karon,
s ahogy a karon a szőrt meglovagolta
minden egyes porszem,
úgy vágózott egyre közelebb a valóság
a neon réseibe bújva,
hogy áldását adja.

Felálló szőrszálak,
szempillaseprűk,
lecsukódó szempár,
majd újjáéledés.

Odaát

Vén Európa lötytyedt hasa
Magyarország s az Alföld.
Körötte mind terhességi csíkok,
fölötte keblek, s az izmos vidék
mellett a nyugtalan kamaszok,
s amarra oroszlánviadal.
Mily unalmas életet
rendelt el az isten:
próbálni felzárkózni, míg
bele nem hal a nép.
Csak tóban szenved jobban az úszó,
hallgat a fák alatt a bokorban a Balkán,
benne rothadó gyümölcse, Jézus...
Nyugaton nyugszik a lelke
narancshaj-idegennek.
Borda közt vagy borban,
az igazság valahol odaát
van
elrejtőzve.

Igyunk meg valamit

Keresem a kulcsom,
Már bent is vagyok.
Korán van.
Vajon anyu hol lehet?
Fázok, sietek, begyújtok.
A sparheltbe.
A jó öreg sparheltbe.

Mit egyek?
Töltött paprikát.
Szedem, teszem.
A mikroba?
Nem a mikroba.

Komolyan veszem magam,
Spórolok az árammal.
Inkább várok, mintsem a mikroba.

Kivártam.
Teszem. Veszem a cukrot.
Fogom a villát.
A kanalat ehhez nem szeretem.

Kapkodom, úgy eszem.
Most lassítok.
Lassabban kapkodom.
Csörög a telefon.
Édesanyám – a kijelzőn olvasom.

Kéri, menjek a Pincébe.
Jön Dóra is.
Igyunk meg valamit.

Sietek. Odaérek.
Meg kell beszélünk egy fontos dolgot, mondja.
Ugye nem vagy rákos, kérdezem.
De igen, mondja.
És megiszunk valamit.

az elszenvedés ideje

*„Az ember kezébe került hatalom jóval meghaladja
erkölcsi felelősségtudatát.”*

(Guardini: Az újkor vége. A hatalom)

majd ha jönnek hosszú, sötétszürke köpenyükben
a szenttelenek, lassacskán vége lesz a boldogságnak.
addig a felszín örömére vagyunk ítélve; ez a szikla-
szilárd jelen biztos talapzata, ahogyan rózsaszirmok
hullanak lassú bizonyossággal körénk a földre.
még nincsenek kérdések az idegpályákon,
nem hatol sivatagi por légutainkba és ragyogó
éttermekben elégtjük ki kényelmünk minden
szeszélyét.

néhányan buzgó élvezettel várják a kívülálló vadak
világát, mások a felhőkarcolók vibráló mozgóképeire
vágynak. a távol-keleti nő gyönyörrel néz, élvezetet
ígér és álmodó arccal lelked mélyét fürkészi – s te
elhiszed, hogy öleiben vége a fájdalomnak. mértani
pontossággal indulsz lábtól fejig, nyálad végigcsorog,
gerincdedben érzed az áradó bizalmat, s összerendezsz.
a kontinensek végérvényesen összerosódtak, nem
maradt semmi jellemző, véletlen határozza meg,
melyik kisbolygón lehetsz szabad két hétig. fény-
évekre tőled a kézzel tapintható élet csalóka
emléke.

(a szembejövő nő arcából kiharapok egy darabot,
majd lassú, kimért mozdulatokkal simogatom, és
biztosítom szándékom jövedelmező voltáról.)

sosem feküdtem még ilyen kiszolgáltatottan
tobozmirigyem árnyékában.
megformálható és tervezhető mozdulataimat a belátás
határán éli át tudatom, s én még kívülebbről figyelem
a szédülést. minden testrészem remeg a feszültségtől,
ez most én, vagy ez most a gépezet. mindkettő és egyik
sem – üdvöz' légy, létező, a talán létező dobozban.
éber álom, álmodó ébrenlét csorog a márványfalakon,
a tátongó űrbe tekintünk bódulva, zavartan. egyedül
vagyunk, akkor is, ha nem.
valaki tétován poroszkál, majd felnéz, s tüzet gyújt
az avarban.

nap

olvasztja bennem az ételt
a nap
apró sugaraival kanalazza ki
gyomrom tartalmát
amíg egyetlen
falat sem marad bennem
bőröm lassan olvasztja
rá törekeny csontjaimra
úgy szilárdul meg
rajtuk mint a beton
mállik le rólam a zsír
mint elhagyatott utcák
elhagyatott házaiban a fal
és ha már nem lesz több zsír
ami omolhatna
szép lassan levedlem magam
leválik a kígyóbőr
alatta
semmi sem marad

mars

bomló kertben játszadoxunk
ma még ugrálókötelezel
holnap már akasztasz az első fára
és minden mást is
amit meglátsz

mars vagy
a háború istene
üzened
hogy küzdve küzdj és
bízva bízzál
benned nem bízok
mert hallottam a legendákat
nem éri meg

olyan ketrec vagy
amiben fordulni sem lehet
hiénaként szaggatod cafatokra
minden egyes érzelmemet

de innen legalább nem látod a
marsi kék naplementét
forognak körülöttünk a bolygók
itt legalább nem szédülsz

dobálsz a vasszőnyeg alá a hajléktalanokat
az akasztottakat
nem vigyázol senkire
repül a kés a tőr a kard
a pisztoly a puska
repül fejed a lövészárkokba
mars vagy
a háború istene
üzened
hogy látva láss
és hal(l)va hal(l)j

Szuvenír

Megfogom és zsebre teszem,
hazaviszem az utcát.
Oly távolra nem lát a szem:
márványfelhős égen át.

De nem fog menni, érzem jól,
zsebem gyenge, már szakad:
otthonomnak kis utcámból
még egy porszem sem marad.

Bárcsak ne

elviselhetetlen a nyár
már a ventilátor
sem ventilálja jól a levegőt
erőtlenül fekszem az ágyamban
s azon gondolkodom
anya miért ölte meg az éjszakát

Aranykor

a szobafestők régen jártak itt
az új tulaj azt mondta
festék se lesz többé
helyette ürítsünk
az üres vödörbe és mázoljuk
be azzal a falakat

sokan meg is tették
a szobák és a folyosók legtöbbször
a barna és a sárga egyvelegében
pompázik
attól függően ki mit evett ivott
vagy milyen az egészségi állapota

az új tulaj azt mondta
ne aggódjunk
ez az aranykor
arányokat bezzeg nem említett
hogyan vegyítsük a vödörben
az elemeket hogy legalább ősaranyat
kapjunk és félig igaza legyen

megoldás akkor se lenne a bűzre

mások azt mondják
a kerítésen túl a szomszédos háztömbökben
lehet találni légfrissítőt

meg kellene néznem
talán még festéket is tudnék hazahozni

vagy ott is maradhatnék

Immár mindenki

A szabadba léptem.
Felfelé zuhogott az eső,
remegő tócsák eregették
cseppjeiket az égbe.

V

e

r

t

i

k

á

l

i

s

a

n

és

horizontálisan

kinyílt a tér: a távolban

disznókondák nyargaltak, a kék

messzeségben magányos hegy meredt,

körben lábnyomok mindenütt, gazda nélkül.

Immár mindenki el. Azt hiszem, nyugat felé.

Lelet

Hajnali csípős szélben sétált ki,
a bódénál már gyülekeztek a
kiskevertre várakozók.
Sziklák tövében csatangolt,
félrerugdosta a sirálytetemeket,
sziklákön ült egy darabig,
majd felszedegette, ami maradt:
egy elszáradt halgerinc,
némi aprópénz egy ősi századból
és egy kopott kakukkos óra volt
a kihalt rakpart összes hordaléka.

Befejezetlenül

Egy térben éltünk,
de nem volt nevünk,
vagy közös hívószavaink.

Kapcsolatunk szilárdabb
alapon nyugodott, mint vágy,
szeretet, megszokás, mely fölébreszt
rendezetlen érzéseket és cselekvéseket.

A folytonosság vált bennünk teljessé:
ahogy mostam, te hámoztad a krumplit,
amint szeltem, te főzted. Söprés után felmosás,
mosásra teregetés, élvezés után az ondó kitörlése,
sértésre sértés. Egy örökös küzdelem lassú mozzanatai.

Ikon

*Akármelyik pusztán,
Bodor Ádámnak*

Nekidőlvé a ház falának. Lazacszínű omladozás,
a tavaly nyári hőség negyvenfokos emléke.
Szinte összefőtt a két combja, a vér majdnem lecsurgott közöttte,
a kínlódás, hogy a végéhez érjen már.
Minden alföldi menzának ugyanolyan a szaga.
Fertőtlenítős csirkepaprikás leng be minden zugot,
csörrenések, rozsdamentes fazekak monoton egymásmellettisége,
1190 FORINTÉRT ANNYIT ESZIK, AMENNYI JÓLESIK.
Minden férfi ugyanolyan pocakos, és csíkos, cipzáros pulóverben
hatalmas ételhegyet rak a csorba porcelántányérra, minden tányér
tartalmában ott lapul a félelem, hogy egyszer majd nem lesz.
Azért a pénzért.

A ház falán öröknyár, de minden lapályon szétterjed a február,
az üszkös semmittevés. Kiszáradt falevelek, kórók és az ültetett
erdők glédában álló fái, mintha egy hibrid autokrácia parancsaira
várának emberemlékezet óta. A drapp összes árnyalata a kihűlő
szíveken. A göröngyös parkoló arasznyi porát felkavarja a szél,
végigfut a busz utasainak kétségbeesetten tisztán tartott
kínai ruházatán. Néhányukat biztos megviseli hamis tudatuk
és őrjöngő kétkedésük, amikor a foszladozó logójú
céges hanorákjukat* hátravetik a csomagtartóba,
a csíkos szatyrok tetejére.

---

* Erdélyi magyar köznyelvi szó: széldzseki; kapucnival egybeszabott rövid vi-
harkabát.

Kissé arrébb szénégetők. Hárman piszkálják bottal azt, amit mások bottal sem piszkálnának meg. Gereblyézik a kukoricakórót, és szemmel követnek minden elhaladó autót. Zöld melegítőalsó, fehér, vastag mellény, aranyzegélyű sportcipő, piros pulóver. Ki ad nyelvet e fogatlan szájakba? Ki az, aki a falnak nekidőlve úgy érzi, joga van nyelvet adni bárkinek is? Saját beidegződései álörömeinek, amikor az előtte nevetgélő cigány kisfiút a szülei többször ölelik meg, mint bárkit egy condo flatben. Nem fontos a gyerek származása.

A senkiföldjén nem kérdik, hány óra, a nyomornak saját ideje van, az ide-oda ingázó piszkálgatás, a köröm alól soha el nem tűnő mocsok, a töredezett haj végéről soha lekopni nem akaró fakóvörös festék, a próbálkozás.

Hátul fatelep. Rozsdás csövek, távoli fűrészhang. És csendben sarjadó rügyek a tizenkét fokban. Egy határtalan kék ég, fegyver a szótlanság ellen, szinte kiált, szétterül és betemet. Átszivárgunk rajta mind, akikben összeérnek a szubkultúrák. A trainspotterek, a zenei műveltség úttörői, kulturált kulturálatlanok, alattiak és felettiak, a misztók és a bahtalók, a függőségek megannyi elektromos kisülése az agyban, a háromszor tízperces cigarettaszünetek pavlov-effektusai. Egalitárius gerincfájdalom.

Villanyhuzalon gubbasztó egerészölyv, szétázott barázdába menekülő nyúl. Fejlődő gazdaság, amely megreked az álmokban, és mindenki, aki önként tépi ki fogait az ínyéből, hogy féltve őrzött titkaival köphesse szembe magát.

Tisztára mossa hideg és meleg határán ez a látvány. Ez a szag.

Ecce homo. Európa itt épül, mondja egy fehér tábla.

Túlmagyarázod, mondja mellette a fa. A sejtekben lelassul az élet, és ahogy megfordul a gilisztá a gyomirtós földben, úgy lesz hirtelen minden hiábavaló.

Simon Bettina

Gyalog az Avenida Prestes Maián

A szürkületben
messziről látni,
ahogy a kertek alatt
egy formátlan
sötét alak halad
egymagában.
Nézz be egy ablakon, és képzeled el,
hogyan nem vagy ismerőse a városnak.
Mellén egy vágás húzódik.
Nincs közöd az izzadsághoz sem,
hiába marja tested mélyebb barázdáit.
Hiába iszod a legerősebb italokat,
hogyan emlékezz. Hiszel bennem.
A városból kivezető utakat alátámasztották,
hogyan sokan elférjünk, mint lábunk között
a haszontalan munka.
Mint lábaink között
a haszontalan munka,
mint egy konzerv
nagyágú ananász.
Pedig csak tartósított ananászt ettél,
és a gránátalma sem ízlett,
amikor beleharaptál.
Akkora zsákot cipeltél a MÉH-telepre,
amiben elférnének
gyerekméretű testek is, vagy egy félbevágott
magas férfi, mondjuk az apád.

A nemrég nedves aszfaltra cipődből
szárnyas betétek potyogtak. A zsákodra figyeltél,
hogy ne hagyd el, hogy visszafelé se találhasd meg.
Megráztad magad. Mint eső után a kóbor kutyák.
Nem számít, hogy nincs száraz hely,
ahová bemehetsz, visszafelé végig futottál.

Nyúlverem

(Regényrészlet)

Egy régi, szögletes autóban a mozdulatok is darabossá, szabályossá válnak. Ahogy nagyapám az elnyűtt bőrkormányt markolja, két keze pontosan egy vonalban, és ahogy nagyanyámmal egyszerre dőlnek bele a kanyarokba. A vén karosszéria és a kipufogógáz elegye, ami épp annyira teszi elviselhetlenné a meleget, mint amennyire lehűti a várakozásokat. És ahogy a piros lámpánál úgy rezgünk a kocsiban, mint a felhúzás kacsá.

A nagynénémnek segítettünk cipekedni. A csanyteleki piacra tartottunk, a csomagtartóban és az ülésen mellettem tucatszám eldobható műanyag tálka, bennük barnás valami. Csíramálé, mondták rá, és ilyen névvel, ilyen kinézettel, gondoltam, csak akkor fogom megkóstolni, ha piros hó esik.¹ A hűvös műanyag dobozok hozzáértek a combomhoz, kellemes huzat körözött a beltérben, néha nagyanyám egy-egy hajszálát is az arcomba fújta a szellő.

Szerettem kocsikázni. Az utazás már akkor azt a különösen megnyugtató élményt adta, amit csak manapság tudok megfogalmazni: hogy időtől és tértől független vagyok. Talán egyedül akkor tudjuk megélni a halhatatlanságot és az isteni létet, amikor tájakon suhanunk át, és mindenlátókként magunkkal viszünk egy-egy pillanatot a helyiek életéből.

Ami izgalmas kép volt, sorrendbe gyűjtöttem, és gyakoroltam. A golyó a lámpaoszlopon, a gyerekmedence a disznóól mellett, a pólóból gázolás közben kicsurránó mell. A kerítést markoló nő, akit átölel há-

---

¹ Azon a télen egyébként tényleg piros hó esett, mert valamiféle sivatagi homok keveredett a légáramba, ami befestette a pelyheket. Ennek ellenére nem ettem csíramálét.

tulról egy férfi. A pár, akik a fiukat nézik, ahogy felmászik a lépcsőn. Az öregember, aki flakonokat dobál a tábortűzre a kertjében. Ezúttal is kerestem valami történetet, amit hozzárakhatok a lánchoz. Néztem a kocka alakú házakat, amik végtelen megjelenésben helyezkedtek el az út mentén, olyanok voltak, mintha egyetlen nagy legódarabkákból készítették volna őket.

Az út menti telefonfülkénél lassulni kezdett az autó, és mire a keresztveződélig értünk, megálltunk. Nagyapám nyomta a pedált és forgatta a kulcsot, de megadta magát a motor. Legalábbis ő ezt mondta, és én kis manókat képzeltem az autó tetőterébe, akik fehér zászlót lobogtatnak. Nagyanyám ciccentett egyet és megjegyezte nagyapámnak, ő pedig mondta már ezerszer, hogy új autót kellene venni, de nem hallgatott rá senki. Nekem mondjuk biztosan soha nem mondta, mert ha engem kérdezett volna, utánfutós motorral kellett volna járni, olyannal, amilyenje nagyapámnak volt a régi fotókon.

Nagyanyám a kormány mögé ült, nagyapám hátulról tolta az autót, ingerülten kiáltoztak egymásnak, ki mit csináljon jobban. Egy földúton találtuk magunkat, ami a keresztveződésről ágazott le. Kihaltnak látszott, csak egy magában beszélő nő biciklizett el mellettünk, aki jól megnézett minket magának. Kiszálltunk, és nagyanyám a felnyitott motorháztetőhöz ment nagyapámhoz. Ráhelyezte egyik tenyerét az autó fenekére, de csak abban ért el eredményt, hogy ügyesen szidja nagyapámat.

Találtam egy árnyékot az autó mögött, közel a főúthoz, beálltam. Nagyanyám kipillantott rám, és azt mondta, nehogy elcsatangoljak itt, mert soha nem találhatnak meg, és rossz dolgom lesz ám nélkülük. Egy hangya mászott a lábamon, de annyira sem mertem megmozdulni, hogy lepöcköljem onnan. Aztán megint eltakarta őt a nagy piros bádogtető, és az ijedtségem is felengedett. Lesöpörtem a hangyát, és elindultam az árnyék mentén. Először egy hosszabb vonalon, majd két elágazáson. Olyan volt, mint egy nem számozott ugróiskola. Kavicsot gyűjtöttem, és dobálni kezdtem a szemben levő ház ablakát. Egyszer-kétszer el is találtam. Egy szobor tükröződött benne, egy akkora emberalak, mint én, kezei széttárva, rikító kék alsóban, talpainál művirágok és koszorúk sorakoztak. Megfordultam, hogy megnézzem: zavaróan fehér volt, nem illett egy ilyen sárgásbar-na településre.

Újabb kavicsot vettem fel, de egy néni jelent meg az ablakban, körbefogta fejét a lebegő csipkefüggöny. Odaintegettem neki, de mo-

gorván nézett vissza rám, majd nagyapámékat kezdte el méregetni. Mielőtt szólhattam volna a nagyszüleimnek róla, eltűnt a szoba sötétjében.

Nagyanyám nagyapámat szidta, ő meg az Úristent. Vigyázz a szádra, sziszegte oda hangosan neki, amikor megint a Teremtővel jött nagyapám, és a fölöttem magasló bugyis alak felé intett. Csak a karját láttam, ahogy a rajta lógó hússal meginog és hullámzó árnyékot vet a forró kavicsos talajra. Nagyapám szokásához híven legyintett egyet, és arrébb sétált az autótól. Elővette a bugylibicskáját, és ki-behajtogatta a nyelét. Olyan volt, mintha keresne valami nyesnivalót, de úgy, hogy nem nagyanyám volt szemben vele, semmit nem talált.

Újból dobálni kezdtem az ablakot, csak arra koncentráltam, hogy minél nagyobbakat koppanjanak a kavicsok. Szólok a rendőröknek, vigyenek börtönbe, ha így folytatod, hangzott fel nagyapám baritonja a kocsi mellől. Leengedtem a karomat és elgondolkodtam a dolgok lehetséges kimenetelén. Ha megdobom, és látja nagyapám, jönnek a rendőrök. De ha megdobom és nem látja, valószínűleg nem.

Gyere már, meghoradok itt az úton, mondta nagyanyám. Még mindig eltakarta a motorháztető, és szerintem elővette a zsebken-dőjét és a hónalját törölgette vele, ahogy a legnagyobb melegben volt szokása. Nagyapám indulatosan tette zsebre a bicskáját, és visszatért az autó mögé. Újból meglendítettem a karom, és elhajítottam a kavicsot. Csak a falat találtam el, de valaki ismét elhúzta a függönyt, és a kilincserít nyúlt. A néni a párkányra támaszkodott és azt kiáltotta, hogy az Úristen basszon meg a nevetlenségemért. A mutatóujjával az ég felé mutatva hadonászott, mintha épp efelé az úriember felé próbálná lerázni a haragját.

Nagyanyám kilépett az autó mögül, és felém sietett. Szégyenemben lesütöttem a szemem. A lábát láttam, sarka olyan volt, mint a kiszáradt utca, csatos papucsában még így, időskorában is nőies volt. Legszívesebben felvettem volna a klumpáját és abban lépegettem volna, amíg az autót szerelik. Bocsánatot kért a nénitől, elmondta, hogy lerobbant a kocsi, és amint megjavul, már itt sem vagyunk. Jobb is lesz, mert nevetlen a gyerekek, dűnnyögte, és ismét elnyelte őt a homály.

Nagyanyám odaállított maga mellé. A bal oldalán én, jobbán nagyapám, mintha angyal-ördögöt játszottunk volna. Ne is foglalkozzak veled, mondta, gonosz emberekkel nem éri meg leállni vitatkozni. Nagyapám rávágott az egyik kacskaringózó csőre, és betes-

sékelte nagyanyámat a kormány mögé, hogy adjon gyújtást. Az autó prüszkölt, mint egy ló, és ismét lefulladt, és ettől nagyanyám csak még hevesebben kezdte el szidni a férjét. Átsétáltam a néni háza elé, és beleálltam az ágyás mentén futó árokba. Leguggoltam és ujjpisztolyommal az ellenségre céloztam. Nagyapám káromkodott egyet, amint az ujjá két alkatrész közé szorult.

Az árok szélére ültem. Épp szemben volt velem a bugyis. Valami dalt dúdoltam, miközben az ágyás mellett növe rózsabokor leveleit tépkedtem. Ha már nem dobálhattam a mögöttem álló házat, a szoborra céloztam a kavicsokkal. A néni kipisszegett az ablak mögül, azt mondta, sicc, én pedig morcosan sétáltam inkább közelebb a fehér alakhoz. Már egészen alatta álltam, amikor felnéztem rá, de egy szempillantás alatt elvakított a fejét körülölelő napsugár. Mérgemben hevesen dobálni kezdtem, egyszer még bele is rúgtam az egyik betonból készült vázájába.

Megnyikordult mögöttem a kapu, és a néni egyenesen felém futott a seprűjével. Olyan emlékezni rá, mintha lassított filmet néznék, háta hajlott, haját kendő takarja, és megelőzi őt a poros otthon vánszorgó szaga. Visszapillantottam a szoborra, ami, esküszöm, már más irányba, az úttest felé nézett. Nem moccantam, csak figyeltem megint, amint közeledik valami megállíthatatlan, ami hatalmasabb nálam.

A következő kép, hogy ismét ott áll mellettem nagyanyám, és kicsavarja a kezéből a seprűt. Hát ennyi csak a legyőzhetetlen: illúzió. Aztán a támadóm szitkozódva visszaloholt a házába. Úgy bevágta maga mögött a kaput, hogy megremegett az ablaküveg. Horkantásokba fúló nevetés csendült fel. Nagyapám a térdét fogta, pókhasa behorpadt, majd kiduzzadt, szájából a földre csorgott a nyál. Még a tévében sem láttam ilyen kabarét, mondta levegőért kapkodva, és neki kellett támaszkodnia az autónak, nehogy elessen. Egy pillanatra meghökken, elkapta a kezét és rázogatni kezdte, ráfújt párat, majd folytatta a röhögést.

Nagyanyám megindult az irányába, és a kormány mögé ült. Elforgatta a kulcsot, rálépett a pedálra. A kocsí sokáig úgy lihegett, mint nagyapám mellette, majd egyszeriben fekete füst szállt fel a kipufogóból. Nagyanyám mindig mesélte, hogy ha nem sikerül új pápát választani, ilyen füstöt eresztenek fel a Vatikánban. Ezek szerint neki sem sikerült a saját szentjét megtalálnia.

Egy szempillantásnyi idő, és ismét ugyanúgy ültünk az autóban, mint a lefulladás előtt. Nagyapám nagyanyám balján, én a hátuk mö-

gött, akit nem látni, csak elhatározással. A motorháztető a helyén, de még mindig a főút mellett, a kiszáradt utcában álltunk. Nagypám bekapcsolta a rádiót, majd kiszállt és a néni háza elé sétált. Követtük tekintetünkkel, ahogy ő is az árokba áll, lehúzza a gatyáját, feneke az ablak felé és leguggol, nyögdéssel egyet-kettőt. Nagyanyám eltakarta a szememet. Az ujjbegyeit láttam közlről, és azok között a slussz-kulcsot, amin egy apró műanyag szalámi lengett.

Csanytelek felé az út szavak nélkül telt, a rádió duruzsolása színezte a huzat dobolását. Olyanok voltak a nagyszüleim, mint két mágnes, amik taszítják egymást, de minden kanyarba ugyanúgy együtt dőlnek, mintha valamilyen furcsa módon mégis össze lennének tapadva.

Maszkos fakó gerezna

Egy Borsalínó-történet

Borsalínó nem szeretett a Morgóba járni. Minél hamarabb túl akart esni a felesleges szócséplésen az éjjeli szolgálatot teljesítő, hagyomány- és szalonnaszagú örrel, hogy végre kikérdezhesse Oszkárt. Mióta mesteri rangra emelkedett, az intézeti hierarchiában elviselhetetlenül bőbeszédűvé vált, és egyre többet kellett a föld alatt tartózkodnia. Nem meglepő, hiszen ahogy Borsalínó a pletykákból értesült, a motollaszájú férfi röghöz kötése egyszerre bizonyult előnynek és hátránynak. Azt rebesgették, hogy a múlt hónapban jelentékeny kár keletkezett, miután a mester úr berúgott az Arabs Szürkében, és a különböző anyagok tégelyein kicserélte a feliratokat. Amikor aztán arra riadt fel a következő nap reggelén, hogy a gyakorlatot tartó orvos a jobb mutatóujj felső percének hiányával bökdös feléje és eszeveszetlenül üvölt, üdvösebbnek látta, hogy ha a nyugalma megőrzése érdekében ezentúl több műszakot vállal.

Esteledett. Borsalínó a hullaház piros téglás épületének hatalmas rácsos kapuját zárva találta. A kerítésen túl néhány tölgyfa formált nyitott tetejű vigvamat, hogy a lelkek szederjes égbe emelkedése zavartalanul menjen végbe. A bejáró sárga téglái lassan pulzálták a járdára a magukba szívott napfényt, ezzel csalóka sápadtságot kölcsönözve a hullaszállító kocsiknak és a bakon gubbasztó öröknek. Charon csónakosai egymás között beszélgettek, ügyet sem vetettek a bejárat előtt ácsorgó Borsalínóra. A kerítésen kívül toporgó férfi megtorpant, lenézett a cipőjére. Végigtörölte a kabátja ujjával. Aligha fog egyhamar új párra szert tenni. Háború, anyaghiány. A suszterek eladott vagy ellopott hajból varrják össze az elvásott lábbeliket. Néhány utcányira innen több kendős nőt vett észre, akik ügyetlenül próbálták takargatni kopasz fejüket. Mindenki abban a ruhában próbált

boldogulni, amiben, jobb esetben, előző este lefeküdt. Körülnézett az utcán. Senki sem lődörgött idekint. Csak az Üllői út távoli, kavargó jajai és a hazafelé igyekvők sivító tülekedése zümmögött fülébe. Ház-mesterszagot hordott a szél, noha a közelben egyetlen bérház sem emelkedett. Hideg, silány minőségű kolbásszal töltött káposzta kerül az asztalra. Bort töltenek. Ecetesre húzó bukójával még így is megitta volna.

A kapu hangos nyikorgással kitérült.

– Meddig álldogál még ott? Bár a háttak megvárják – lótte ki fogai közül az éjjeli szolgálatos.

– Milyen cipője van magának? – kérdezte Borsalínó, amint átlépte a tetemnéző küszöbét. – Olyan csendesen jött, hogy nem hallottam.

– Katonai surranó – böffent a válasz –, amit annak adnak, aki bezupált. Mé? Fülelt?

Borsalínó jobb kezével megigazította a kalapját, alátúrte ősznek hazudott tincseit.

– Oszkár?

– Menjen be, benn ül!

Borsalínó hosszan nézte az elbicegő alakot. A bal oldalára kissé megdőlt, a másik fele valószínűleg nem bírja a terhelést. Hónapokkal korábban harctéri sérülésnek gondolta volna, most azonban a záptojás és a kén szagának keveréke tülekedett az orrába.

– Mióta? – harsogta utána, hogy zengett az üres folyosó.

– Mit mióta? – fordult meg az éjjeliőr.

– Dolgozik itt.

– A frontra is innen mentem. Vagyis hogy vittek. Nem emlékszem.

– És?

– Idén tavaszko eltávkó lett.

– Miért nem bocsátották el?

– Senkinek se nincsen baja itt velem. Alunni azelőtt sem aluttam éccaka, mosdani meg a fene se szeret. A paciensek nem panaszkonnak, maguknak meg mindegy.

– Nekünk?

– Olyan mihaszna kinézete van, csak tán rendőr?!

Borsalínó szeme megcsillant a lidérc pimaszságától.

– Oszta maga? – próbált bizalmaskodni az őr. – Kiszagútt.

– Maga bűzlik, mint a latrina. Bárki megorronthatja magát.

A volt detektív őrmester kalapjához emelte kezét, majd igyekezett elnyomakodni a férfi mellett, vigyázva, nehogy sokáig nézzen a szemébe.

– Fél, mi?

– Húzzon bőrt a pofájára és bicegjen a helyére, vagy bevitetem.

Míg a lidérc a kulccsal és a zárral vesződött a pincébe vivő, harminchárom lépcsőhöz vezető vasajtó előtt, Borsalínó a halottasház folyosóját figyelte a villanykörték derengésében. Nappali fényben talán még némi hívogatót is felfedezett volna a tojáshejszínre mázolt falakon. A lúg teret betöltő szagmintáinak kevergése alatt lappangott valami alaktalan elburjánzás, ami a hangtérben osont összepréselődve és alig hallhatóan tört utat magának. Kibújt buborékából, és ott cirkált a falakban és a plafonon. Egyszerre jelent meg és koncentráldott mindenütt, ahová a volt detektív őrmester pillantott. Követte a tekintetét, mint éjjeli bogarak a fényt. A jelenséget annak tudta be, hogy az ideérkezők kipárolgásai, az egyetemisták drukkjai és ájulásai az első boncoláskor felmelegíthették a testekből felszálló gázokat és gőzöket, hogy aztán egy ilyen elegyű permittel csaljjanak tévútra bárkit, aki szomorú kötelességének tesz eleget, amikor leereszkedik ide.

Az első néhány lépés után ebben a modern temetőben egyértelművé vált számára, hogy a holtaknak ezentúl már nincs sötétség, örök világosság fényeskedik mindenkinek. Bizalmatlanul raktározta el ezt a gondolatot. A folyosó elkanyarodott, a forduló után hallhatta Oszkár fütyörészését. A levegőben étel illata elegyedett a meghasasodott lúgével. Tudta, hogy a medve termetű bácskai férfi szeretett a munkahelyén enni, Borsalínónak azonban felkavarodott a gyomra a gondolatra, hogy itt bármit is fogyasszon.

– A fejért jöttem.

– Jó estét, szervusz! Foglalj helyet! Itt a terítés: fél vekni zsíros kenyérral – intett az asztal irányába –, de előtte egy stampedli tárgyi – mutatott a pálinkásüvegre – még olvasáshoz – biccentett a könyv felé –, mellé fokhagyma, vöröshagyma, paprika, ahogy dukál. Egy sör öblítőnek. A legutóbb itt járt egy hölgyike, akivel remekül el tudtam beszélgetni a szalonnáról és a politikáról. Gondoltad volna, hogy egy erdélyi nővel ilyen nagyszerűen lehet vitázni erről a két, szinte tökéletes témáról?! Először jutott eszembe az elmúlt néhány évtized alatt, hogy megkérem valakinek a kezét, de amikor arról kezdtem faggatni, hajlandó lenne-e nekem gyöngyhagymán resztelt csirkemáját sütni, alkalomadtán éjfélkor, mindenféle fontos hozzávalóval, tehát mus-

tármaggal, kakukkfűvel, köménnyel és fokhagymával, akkor sarkon fordult és elviharzott. Miféle fejért?

– Kaptam egy fülest, hogy ma késő délután hoztak be egyet, hozzá tartozó testnek híre-hamva sincs. Azt akarom megnézni.

– Papír? – szűrte két korty között a boncmester.

– Nincs.

– Akkor marad a kopf nálam.

– Ne baszkódj már, Oszkár! Ideadod, elviszem, később visszahozom.

– Aha. És azt hogyan is gondoltad?

– Leterítem valamivel. Egykettőre megjárom. Teufel ott vár rám az Üllői sarkán. Megkeresem Arszlánt, meggyőzőm, hogy ezt az ügyet csakis én tudom megoldani, aztán már hozom is vissza.

– Amikor papírt kértem, nem a kiadatásira céloztam. Maga a volt csoportvezető látogatott meg napokkal ezelőtt és a lelkemre kötötte, hogy szóba se álljak veled. Egy csupor hecsedlilekvárt helyezett kilátásba, ha követem az utasításait. Ilyenkor csipkebogyólekvárt, el tudod te azt képzelni?! Persze alkudozás nélkül elfogadtam az ajánlatát. Küldött kóstolót is. Várj csak! Itt kéne lennie valahol a papírnak a kupacban, amit aláíratott velem.

– Mit mondott? Mivel indokolta meg a kérését?

– Hivatalos minőségben járt itt, minden rokontempó nélkül. Rövid volt és lényegre törő. Előadta, hogy kirúgtak, nem vagy többet detektív őrmester a Testületnél.

– Azt nem árulta el, miért?

– Nem. Én pedig nem kérdeztem.

– Igazat mondott. Mindezekről függetlenül kellene a fej. Vagy koponya?

– Fej. Furcsa szögben metélték el a testtől. Mintha egy rács vagy egy csapóajtó választotta volna külön az egészset. Még mindig nem beszéltél arról, hogy mire is kell neked mindez.

– Rendőrségi ügy.

Oszkárból kirobbant a nevetés. Terebélyes, szőrös teste teljes egészében remegett a hahotában, fanyar szag kezdett terjedni körülötte.

– Akkor legalább annyit árulj el róla, kié, mié, férfi, nő, idős, fiatal, hajszín és a többi. Bármit, amin elindulhatok – igyekezett Borsalínó túlkiabálni a bácskai medve jókedvét.

– Ránézésre meg lehet mondani róla, hogy fiatal és cigány származású. Ugye tudod, hogy nem ennek az ügynek a segítségével fogsz

tudni kimászni a slamasztikából a Testületnél? Milyen fogódzót remélsz ettől? Odalenn hever egy ereje teljében lévő férfi feje. Bármennyire is mostoha életet élt, megállapítható, hogy nem lehetett sokkal több, mint harmincéves. A haja fekete, ahogyan a vastag bajsza is. Szája széles, orra sasorr, tekintete sötét és éles lehetett, most már tompán mered felfelé. A teljes rendőri és csendőri állomány a hazatérő katonákat próbálja lajstromozni, ki jött, ki maradt kinn, akár élve, akár holtan. Ennek az embernek a halála mindössze egy makulának tűnik majd a rubrikákban. Arszlánt teljességgel hidegen hagyja.

Oszkár beszéd közben feltápáskodott ültéből, elcammogott az asztalsor mellett, és a falhoz lépett. Megnyomott egy gombot, Borsalínó mélyből jövő hangos nyikordulásra lett figyelmes. A halottak liftje lassú zörgéssel hozta szemük elé a mélyből, a jeges pincéből a főt. Láncok csikordultak, és először a kopf sziluettje, majd maga a fej jelent meg, mintha egy piaci kofa bádogtányérjára lett volna helyezve. Önkéntelenül is a volt detektív őrmester fülébe csengett a legutóbbi alkalom, amikor a kissé bolgár akcentusú férfi hangját hallotta, amint végigsimít portékáján, elmosolyodik, majd fennhangon megdicséri, milyen szép fej káposztát nevelt. Közelebb lépett. Oszkár hiánytalanul leírta, noha lebegett felette valami meghatározhatatlan szag. Borsalínó kivette zsebéből a bal kezét, és jobb kézzel óvatosan karmos mancsára hengergette a testrészt.

– Óvatosabban! Bár vér már nem sok van benne, lehetőleg ne szúrd fel rájuk! – mutatott a boncmester a borzkarmokra. – Azt hittem, csak a hajad...

– Fenét! Minek mutogassam a többit, éppen elég, hogy állandóan rajtam van ez az átkozott borsalino kalap.

Oszkár savanyú pofát vágva nekidőlt a falnak hatalmas medvetestével.

– Ha nem kellene egész nap a várost járnom, és egy helyen maradhatnék, mint te, nekem sem lenne annyi problémám. Mindenki náthás odakinn az utcákon – folytatta a volt detektív őrmester. – Amikor ma reggel a Nyugati indóház felé kerültem, láttam tömött sorokban az újonnan érkezetteket. Alig lehet felismerni valakit. Tömegek tolonganak rájuk várakozva, ha pedig meglátnak egy ismerősnek tűnő arcot, jobban örülnek, ha nincs lába, mintha náthás lenne. Pedig ők maguk is megváltoztak, ki így, ki úgy.

Borsalínó az orrához emelte a fejet. Közben azon gondolkodott, hová menjen először: Arszlánt keresse fel, vagy a még forró nyomot

kövesse, és próbáljon találni bármit, ami segíthet neki abban, hogy visszajusson a Testület kötelékébe. Mióta elbocsátották, minden korábbi bizalmasa elkerülte. Ezt már nem tulajdoníthatta a fennálló helyzetnek. Órák leforgása alatt futott szét az információ telefonon, sarki szóbeszédén és Hanyistókon keresztül, hogy neki befellegzett. Ennek alig egy hete. Nem tudott arról, hogy valaki átvette volna a feladatait, ugyanakkor tisztában volt azzal is, hogy ha kitart elhatározása mellett, úgy átlépi korábbi jogköre határait is. Az éles vonalából szőtt törvényi háló immár nem tartotta fenn. Meghökkenetette a szag, amely a főből áradt. A lassú rothadás alatt gyűrűzött egy minta, amire várt. Csak egy pillanatra bukkant fel, és már el is tűnt, időt sem hagyva neki az azonosításra.

Egy darab nyers hús feküdt a karmain. Összefutott szájában a nyál. Bele akart harapni. Bizonyíték. Öklendezni kezdett. Megszédült, Oszkár fogta meg, mielőtt elvágódott volna. Bal kezében egy halott ember feje hevert. Szék támláját érezte a háta mögött. Torokhangú morgás rántotta vissza a valóságba. A boncmester magasba emelt ökleire és a pattanásig feszült ideg salétromos párájára eszmélt fel. Testek nyúltak és húzódtak össze az akarat és az ösztön tengelyén. Racionalitás és ösztön viaskodtak egymással, minduntalan nekifeszülve a másiknak, áttolni a határon. Megálltak, megdermedtek. Megremegtek.

Borsalínó szája szélét csípte a pálinka. Oszkár csibukot tartott a markában és a szétdobált laboratóriumi eszközök között kotorászott, hogy valamivel meggyűjthassa a pipáját. Szakadások a ruháikon, mély korty és tüdőig leszaladó szippantás. Mintha kávéházban ültek volna, tekintetük nem találkozott. A fő elgurulva hevert az egyik boncaszta alatt.

– Na, takarodj, ne lássalak napokig! – tört ki Oszkárból.

A volt detektív őrmestert az ekvipázs az Üllői út és a Szvetenay utca kereszteződésében várta. A fogat bakján a fővárosi rendőrség sorállományú hajtója, Teufel ücsörgött. Vakargatta szalmaboglyára emlékeztető üstökét, ahogy az esti forgalmat figyelte. Amikor Borsalínó felpattant hátra az ülésekre, megfordult és megkérdezte, hová.

– Szagolja csak ezt meg, Teufel! – nyújtotta az üvegbúra alá rejtett fejet a kocsis felé. – Érzi?

Az ördögös elvette az üvegkalitkát, megfordította, majd elkezdte lecsavarozni az alját. A folyadék fodrozódott kifelé, mint a tó felszíne a kavics érkezése után. Kiért a karimáig, majd befelé indultak a körök. Teufel beledugta az ujját. A mozgás megállt. A volt detektív őrmester helytelenítőleg megrázta a fejét, majd visszavette a fejet, és lezárta a búrát.

Oszkár következtetése alapján az elkövető vagy elkövetők egyetlen mozdulattal – legyen az élőtől vagy élettelenről származó – végzett vagy végeztek az áldozattal. További meglátása, hogy eredetét tekintve cigány származású és fiatal ember. Mindehhez hozzájárul még a felvillanó és elillanó szagminta, valamint azon valószínűtlenség bekalkulálása az egyenletbe, amely akár feje tetejére állíthatja az eddigi következtetéseket, hogy egészen egyszerűen csak a spanyolnátha újabb halottjának maradványait hoztam el az Intézetből. A háború és a hadiipar következtében egyre több kézre volt szükség, így habár a gyárok felszívtak mindenkit, akit csak lehetett, az újdonsült munkások továbbra is a külső kerületekben vannak. A különböző telepek, lakónegyedek kialakulása elkerülhetetlenné vált, így a vezetőség, mielőtt tetőfokára hágott volna a szociáldemokraták által feltűzött tömeg haragja, elejét vette azzal, hogy hol ideiglenes, hol állandó lakhatást biztosított az ott dolgozóknak. Akadtak olyan tulajdonosok is, akik sietve felhúzott bérházaik pincéibe csapták ki munkásaikat, egyszerre megspórolva az állandóan lamentálók panaszáradatát arról, hogy nincsen, aki lehordja a pincébe a télre szánt szenet és a fizetséget azoknak, akik mindezt pénzért vállalják el.

Sokat jelentene, ha láthattam volna a test többi részét is. A formalinban lebegő fej nem sok nyommal kecsegtetett. Figyelembe véve az áldozat származását, akár sátorozhatott is a családjával, nem mossa a vasúti töltésektől. Vagy kubikosként, netán vályogvetőként, esetleg éjjel-nappal robotolóként kereste a betevőre valót. Több helyszínt kell bejárnunk Teuffellel, mielőtt nyomra bukkanunk. Ha még egyszer szagot foghatnék a főből, talán lerövidíthetném a nyomozati munkát. Borsalínó az előbb visszacsavart üvegbúra alját elkezdte kifelé tekerni. Csak egyetlen szippantás, nem több. Hús. Húst kell kapnom. Egyetlen harapás. Senki nem veszi észre. Nem lehet, bizonyító erejű nyom. Ha ezt bármilyen módon meg... Éhség.

Borsalínó beledugta az orrát a tárolóedénybe. Csattogtatta a száját, a folyadék spriccelt mindenfelé. Teufel hátrafordult, majd rá-mordult, hogy *ha éhes, elviheti a következő sarokig, ott van egy kifőzde.*

A volt detektív őrmester kihúzta pofáját az üvegből, vérzett a szája. Teufel maga mellé tette a gyeplőt az ülésre, kaffogott a lovak felé, azok gyors ügetésre váltottak. A hirtelen sebességváltástól Borsalínó hátrabucskázott ültében, kiejtette jobb kezéből a bizonyítékot tartalmazó tárgyat. Az ördögös kocsis egyetlen mozdulattal visszacsavarta az alját, míg másik kezével a felkészülődni készülő volt detektívet tartotta vissza. *Mielőtt bármi elhamarkodott cselekedetre ragadtatná magát, ezt elveszi.* Ez volt az eddigi leghosszabb mondat, amit Borsalínó az elmúlt években hallott tőle. Kapkodott irányába, a levegőt kaszálta a karmával, nem érte el őt. Megnyalintotta a száját, a saját vérét érezte. Ahogy Teufel visszaült a bakra, megkérdezte a volt detektív őrmestert, *biztos-e abban, hogy Arszlánhoz akar hajtatni.*

– Persze, bízom az ösztöneimben.

A Testület épületeiből minden kerületre jutott egy. Elméletileg ez állt a főváros egész területére. Ezzel szemben mindenki számára tudott titokként lebegett, hogy a König strasszéra alig merete betenni a lábát, aki másutt a király törvényét védte. A gölemek hathatós közreműködésével állandó felügyelet alatt állt ez a része Budapestnek. A közrend alól való kiszervezettség több esetben pusztán álproblémát jelentett, mert hiába nyomultak be akár a rendőrség, akár a csendőrség alkalmazottai egy-egy adott helyzetben problémás területre, az ottani hatóságok gyorsan kiebrudalták a tilosban járókat. A felszínes és rendszeres torzsalkodás, valamint az együtt nem működés magával vonta azt, hogy egyes fedett operatív törzsek nem az előre megrajzolt és felosztott kerületi jog- és hatáskörök mentén folytatták vizsgálódásaikat, hanem úgy, ahogy azt a bűnözői tevékenység megkívánta. Az így életre hívott közéleti színház jobbára lefoglalta a sajtó munkatársait, így mindenki nyugodtan végezhetette hivatását. A detektívek teljes állománya többnyire kiesett az újságírók látóköréből. Néha így is előfordult, hogy megkent kezű detektív konstáblernak eljárta a szája, de a politikai ügyosztályon dolgozók az ilyen esetekre is fel voltak készülve.

Borsalínó annyit kért Teufeltől, hogy a lakásától nem messze fekvő őrsre vigye. Utolsó találkozásukkor, az elbocsátásukkor, ide rendelte Arszlán. Az empire stílusú épület előtti két lámpaoszlopnál hajtottak el. Az ördögös kocsis a legénységi bejáráthoz irányította a lovat. A volt detektív őrmester kiszállt a járműből, és a sötétben nehezebben észrevehető ajtó felé vette az irányt.

– Ha tüsszögsz, tedd a kezedet a szád elé! – búcsúzott Teufeltől a március óta használatos elköszönéssel.

Ja, maga nem hallotta?! Derült fel egy szemhunyhásnyira a kocsis ábrázata, *Arszlán sem a régi már.* A lovak elindultak. A sikátorban Borsalínó egyedül maradt kimondatlan kérdésével.

Volt felettese szobájából kilépve igyekezett minél gyorsabban összezegezni az odabenn tapasztaltakat. Arslán valóban megviseltnek tűnt, noha az ördögös kocsis elejtett megjegyzéséből nem ilyen gyökeres változásra számított. A detektív főfelügyelő testét teljesen hatalmába kerítette a spanyolnátha. Az ünnepélyek korábbi bonvivánja a mélyponton volt, még annál is keserűbb látványt nyújtott, mint amikor hazatért a frontról. Míg neki kevésbé jelentett problémát, ha kiegészítőkkal is, kimenni az utcára, addig korábbi feljebbvalója átalakulása félelmetes volt. Régi levendulaillatát erőteljes és csípős felhő váltotta fel. Volt felettese szobájába lépve egy régóta nem takarított istálló jutott eszébe, lovak habzó tajtéka és rozsdás patkók szaga emelkedett egyenesen a harctéri emlékekből, ahogy gondolati láncba igyekezett fűzni a mintákat, összefüggéseket. Sűrűsödtek a benyomások, az odabenn hallottak véletlenszerű konstellációkba rendeződtek. Korábban az értelmezés összeillesztési műveletei során jóval óvatosabbnak és célravezetőbbnek bizonyult, mostanában viszont egyre homályosabbnak látja a lehetséges kapcsolódási pontokat. A nátha megjelenése óta az ösztön irányított. Arslán esetében a felbukkant fenevad messze túlszárnyalta az általa eddig látottakat. Szürke és vörös szőrösömök, a testből itt-ott kidudorodó izomkötegek, minden mozdulat után a talajra koppantó karmok. Konzentrieren! Tehát végre megvan a cím. Az utolsó bérházak egyike az Üllői úton kifelé, egy kőhajításnyira a Határ csárdától. Az egész éjszakája rámehet arra, hogy a hozzátartozók után kajtasson és kifaggassa őket.

A hosszú gyaloglás után, amint befordult a sarkon, világossá vált Borsalínó számára, hogy jó helyen jár. A távolban az ég alja párállott a pusztázók által felvert portól. Sehöl egy tábla, amely figyelmeztetne a náthásokkal való érintkezés szabályaira, a lámpása által megvilágított fénykörön túl csak a Hold segítségével lehetett tájékozódni. A félig elkészült épületből halvány fény szűrődött ki. A volt detektív őrmester ismételten lecsavarta az üvegbúráról az alját, hogy a formalinon átküzdve magát ismét szagot foghasson. Szippantott egyet, de az

eddig irányadó minta kipárolgását elfedte a korábbi, számára beazonosíthatatlan nyom. Betöltötte a levegőt, a férfinak nehezeére esett a légzés. Megtelt a tüdeje, felfúvódott a mellkasa, szűrtak a belső szervei. Kikerekedett arcáról eltűntek a ráncok, bőre makulátlanná vált. A víz áraszt ilyen odort. Felszívódik az anyagokban, telít. Hallatlan ez a jelenség: hogyan kapcsolódhat össze ilyen hibátlanul matéria és tulajdonsága és örökíthet folyékony halmazállapotból légnemű formátumba. Már csak a szilárd hiányzik, egy gazdatest, ami mindent létrehozta. Borsalínó szippantott egyet, amikor egy loncsos kutya rontott rá az éjszakából. Hangos acsarkodása messzire gördült a sötét hangterében. A férfi lába szárát vette célba, de Borsalínó letette a lámpást maga elé a földre, majd övéről sebtében leakasztott ölmos botjával egyetlen jól irányzott mozdulattal arrébb repítette a jószágot. Az eltűnt a sötétben.

A volt detektív őrmester fulladozni kezdett. Botladozva megindult az épület irányába. Összeesésekor a gyér fényben hegynyi sziluett rajzolódott ki előtte.

Ez ázott kutyaszag, nem lehet más. Erős, penetráns, mindent átható és mindenhová beférkőző. A lélegzetnek nem maradt hely, búra borult fölém, kiszorultam a térből. Feltápáskodott a porból, orra alapján igyekezett tájékozódni. Néhány lépésnyire nyálat érzett, hosszú fűrtökben lógó nyúlványokból folyamatosan áramlott feléje a víz és a szőr keveréke. Bal kezéről leszakította a hosszú bőrkesztyűt, alóla karmok és puha ujjpárnák kandikáltak ki. Ez az én területem. Nem szoríthat ki innen. A szagfelhő kezdett kevésbé áthatolhatatlan lenni, levegőhöz jutott. A bűzbe, subaként burkolózó test egyre hátrább és hátrább húzódtott. Vér vasas odorjára és valami csípősre kaptam fel a fejemet.

Ököllet, majd botjával vert néhányat a vastag deszkákra, mire kinylt egy kisebb, ráccsal védett ablak.

- Pusztuljon innen, maga senkiházi!
- Királyi rendőrség, azonnal nyissa ki!
- Méghogy?! Na, ne röhögtesse!
- Eresszen be!

Az ablak becsukódott, és kisvártatva Borsalínó csörtetésre lett figyelmes. Maga mögé sandított az ásitó sötétségbe, attól tartva, hogy a megvadult kutya ismét felbukkan. Odabentről némi babrálás hallatszott a kulcsomóval, majd kitárult a kapuszárny. A volt detektív

őrmester azonnal átnyomakodott a résen, és megpróbálta bevágni maga után.

– Mit csinál, ember? Meghibbant?

A lámpás fényénél egy alacsony, szürke hajú, egérre emlékeztető lényt pillantott meg. Borsalínóban felbuzogott az éhségérzete, így felelet nélkül rávetette magát. Az emberke kitért előle, és szemvillanás alatt elinalt a sötétben, hiába pásztázta utána a volt detektív őrmester az udvart. Aznap már sokadszorra átkozta el a spanyolnátha-járványt. Szüksége lett volna a vélhetően házmesteri beosztásban dolgozó férfira, hogy útba igazítsa, így viszont egyedül az orrára hagyatkozhat.

Ismerős szagok kavardtak fel benne. Óvatosan leemelte a tárolóedény alját. A formalin szaga elsőre elborította orrát, majd úgy érezte, hogy minden egyes újabb szippantással közelebb jut az ügy megoldásához. Szellőzetlen pincehelyiség, nyirkos fekvőhelyek, testekről lecsorgó izzadság és fekália bűze bukkant elő. És ott kavargott mindentől függetlenül egy másik minta, amelyre eddig nem figyelt fel: az ázott kutya szaga. Az őt megtámadó jószág is hasonlót gőzölt ki magából. Ez mégis erőteljesebb, élesebb és gyomorba vágóbb. Borsalínó ott forgott, a ledöngölt földet kaparta szabad bal kezével, mert tudta, megtalálta, amit annyira keresett: a bizonyítékot. A véletlen sodorta az útjába, de megtalálta, ha magát a tettest nem is. Egy ringó árnyék közeledett feléje az udvar másik végéből, a pincelejárattal felől. Nem érzett semmit, mintha egy szaghiány közeledett volna feléje a sötétben.

– Az uram az ottan a kezibe!

– Tessék? A férje? Hogyan halt meg? Hol a teste többi része? Ki maga? Hogy hívják?

– Leharapta a fejit. Az, ottan kint, begyött a pusztázók Nakonxipánján túlra. Hogy mié köpte ki a fejit, nem tom. A többit bezrossan megette.

– Mi eszik embert?

– Most má sok minden. A Grippás szerette az uramat, mer az mindég adott neki enni, ha vót neki mibű. Aztán gyött a betegség, nehízsig, oszt ráfanyarodott az emberhúsra. Van ilyen.

– Továbbra sem válaszolt arra, hogy ki maga, és hogy hívják?

– Hogy ki vagyok, mondtam má, Boa asszonnak hínak itten.

– Van valami bizonyítéka arra, amit állít?

– Ottan van a maszkos fakó gerezna, e, a sarokban. Eridjen, nézze meg!

Borsalínó nem akart hinni a fülének. Jött egy asszony, aki megoldotta helyette az egészet, illetve, valójában mindig is tisztában volt azzal, hogy mi történt a férjével, és egyáltalán nem zavarta ez az egész. Megmutatta neki a bizonyító erejű szőröcsomót, és ez ránézésre egybevágott mindennel, amit előadott korábban.

A sűrű, rojtszerű anyag valóban ott hevert, ahol az asszony állította. Közelebről a lámpás fényénél kivette a hosszú, széles anyagból kiálló apróbb szőröket. Ez a lény tútesz mindenen, amit eddig tapasztalt. Óriási, megközelíthetetlen és felséges. Nem fogható be. A volt detektív őrmester nem tud igazságot szolgáltatni. Minden egész eltörött, semmit sem tud újrafoltozni. Képtelen megstoppolni az életét, nem mehet vissza oda, ahonnan eljött, noha azzal a reménnyel indult el kora este a Morgóból, hogy visszaszerzi azt, ami korábban az övé volt.

– Miért nem jött bejelenteni?

– Ki foglalkozott volna ezzel?! Egy fiatal cigány ember meghalt. Sokan pusztultak el a háborúban, itten aligha számított volna az ő vége. Maga is azért gyött, mert valamit akart. Osztán e most nem teljesül. Vége az életinek, vagy nem. Gyöjjön!

Boa asszony elfordult Borsalínótól, és testével hosszú nyolcasokat leírva megindult a pince lejárata felé.

Por

Mindig is, mikor tüszentettem, apró kis ezüstös csillagokat láttam a levegőben fényleni. Régebben, mikor még nem tudtam a világegyetem létezéséről, azt hittem, pusztán a nyál csillan meg a térben lévő porszemeken, csak amolyan jelzésként, hogy a por annak ellenére, hogy normál esetben nem látom, attól még ott van a levegőben. Szállingóznak egy kicsit, aztán földet érnek az asztalon, a szekrényen meg a nagymamától kapott zenedobozon, evvel is megkeserítve az életemet a későbbiek folyamán, hiszen minden egyes, a levegőből lehullott nyálas és kevésbé nyálas porszemet hetente le kellett törölgetni mindenholnan, ez volt a szabály, ezt tanultam meg. Annak ellenére, hogy nem látszott egy hét után semmi, mindig le kellett törölni. Az apró szemcsék fele a törülőkendőre került, a másik fele pedig vissza a szoba levegőjébe, gondolom, az egyébként is oda tartozott, a többi átköltöztetésre került az udvarra. Néha azért halasztottam a kilakoltatásukat – akár két hét haladékot is kaphattak –, ha volt elég dolgom azon a héten, és nem volt időm ilyen ügyes-bajos dolgokkal foglalkozni. Hagytam, hagy építsék a saját kis világukat. Gondolom, a porszemeknek is van életük, vannak a pornagyok, az apa porszemek, az anya porszemek, a porszem gyerekek meg a porcicák. Más állatra nincs is szükségük, csak doromboló porcicákra. A porok mások, mint mi. Nem kell porgazdaságot kiépíteniük, hiszen nincs szükségük táplálékra, nincs porkompót, nincs portehén, amit minden reggel portejért kell fejni, s porburekért sem kell kiszaladni a közeli porpékhez. Ők csak léteznek. Ők az egyetlen földönkívüliek, akik köztünk élnek annak ellenére is, hogy minden héten helyet kell változtatniuk. De nem mindegyik földönkívüli, nem mindannyian érkeztek úrtörmelékként, csak a macskák. Vannak még a textilporok,

hámsejtporok, homokporok és még sorolhatnám, de sajnos sohasem tudtam megkülönböztetni őket, egy hét sosem volt elég ahhoz, hogy teljesen megértsem a világukat. Talán nem is akartam, csak azt akartam, hogy eltűnjenek a Harry Potter sorozatom tetejéről.

Egy hónapja költöztem Angliába, de nem azért, hogy varázslótanonc legyek, a 9 és 3/4 vágány közelében sem jártam, sokkal többet utazom földalattival, néha már olyan érzésem van, többet töltök el ott, mint munkán vagy otthon. Gondolkodtam rajta, hogy esetleg odaköltözök. Több helyen takarítok, reggel öt negyvenötökor kelek, öt perc szundi, aztán már húzom is az egyenruhát. Egy kicsit elitebb takarítócégnél kaptam munkát, ezért elvárják az egyenruhát, pontosabban csak egy inget, amin rajta van a cég logója. Az ing kék és narancssárga színű. Nem tudom, ki találta ki ezt a színkombinációt, de nem szeretem magam svájci gárdistának érezni. Mindenesetre valóban kitűnik, ezt meg kell hagyni, ha bemegyünk a munkatársammal egy lakásba takarítani, pontosan tudják, hogy takarító vagyok, és nem feltétlenül kifosztani szeretném a házat. Az is lehet persze, hogy fel sem tűnök nekik, akkor sem, ha esetleg egy feszítővassal koromfeketében sétálgatnék London utcáin. Általában persze nem feszítővassal járkálok, inkább esernyővel, praktikusabb.

Mindig is szerettem takarítani, amolyan terápiás jellege van. A legmegnyugtatóbb és legfelkavaróbb is az üvegpucolás, a tisztítószer, ahogyan apró kis cseppekben ráesik a sima, lapos, áttetsző felületre, majd megcsillan rajta a nap fénye, egyszerűen ámulatba ejtő. Mindig is imádtam ezt az állapotát az üvegnek. Aztán persze le kellett törölnöm, azt kevésbé szerettem... Az az éles hang, ahogy az újságpapírt végighúztam az üvegen, többször is kizökkentett a gondolataimból, ezt a részt szívesen végezném más módszerrel... De hát így lesz a legtisztább, bárki, aki mást mond, hazudik.

Eddig a legtöbbször csak magam után kellett takarítanom, ha esetleg kiöntöttem a paradicsomszószt a konyhában, nem vártam meg, hogy felszáradjon, egyből letöröltem a papírkendővel, aztán dobtam vele egy hárompontost a szemetesbe. Most már megszoktam, hogy mások után szedem össze a dolgokat, még több terápiás időm van. Minden egyes lakásban más foltok, az élet más-más aspektusaira világítanak rá. Már említettem a paradicsomfoltot. Van egy kétgyerekes család, akiknél takarítok, két fiúgyerek, ikrek, valamiért előszeretettel dobálózna az étellel, a családnál sokszor van spagetti, és valamiért a szétdobált kajából mindig marad valahol egy

kis darab, akkor is, ha már három napja történt az eset. A paradicsom persze megszikkad, rászárad a falra, a padlóra, az étkezőasztalra és még sorolhatnám, soha nem fog teljesen kijönni belőle. Alapjáraton nem értem őket, miért hagynak mindent az utolsó percre, kevésbé lenne fájdalmas egyből letörölni azt a szöszet. Takarítottam már egy call gírnél is, itt főleg mosni és sikálni kellett. Gondolom, egy ideig ő csinálta, aztán egy ponton már nem fért bele az idejébe, vagy csak egyszerűen nem akarta tovább csinálni ezt a részét a dolognak. Valószínűleg megengedhette magának, hogy a svájci gárdista takarítószolgálatot hívja magához, hozzá minden nap megyünk, én hetente csak háromszor, megvan melyik napokon, a többi napot más végzi. Vannak kevésbé különös takarításaim is. Több idős emberhez is kijárunk, ők sokszor otthon vannak, és utasításokat adnak nekünk, hogy melyik lámpabúráról pontosan hogyan kell leszedni a pókhálót. Általában nem az idősek bérelnek fel minket, hanem a gyerekeik, akiknek büntudatuk van, hogy nincs idejük a szüleiknek segíteni, vagy egyszerűen csak nem érdeklik már őket. Minden lakásban pontosan tudjuk, hogy melyik eset áll fenn, a képekből. Azokban a házakban, ahol a gyerek azért nem tud ott lenni, mert dolgozik vagy távolabb él, a közelmúltban készült képek is vannak a falon, a másik csoportba tartozókról, a legutolsó kép tíz évvel ezelőtt készült, mégisincs a képeretelen egyetlen porszem sem.

Ma egy egész érdekes munkát kaptunk. Egy régiségboltba kell mennünk takarítani. Precíz munkát várnak tőlünk, csak a legjobbak mehetnek, meg Mirjam. Mirjam amolyan adalék volt, kicsit ügyetlen, most tanítottuk be. A legtöbb cucc persze senkit nem érdekel, de vannak érdekes régi és drága tárgyak is. Többször is felhívták a figyelmünket rá, hogy ha kárt teszünk valamiben, azt kifizetjük, többször is jeleztem, hogy megértettem. Takaros kis bolt volt, csak az izzókat kellett volna kicserélni, mert folyamatosan pislákkolt valamelyik. Négyen mentünk, a régiségkereskedők ketten voltak, de minden egyes váza megmozdításánál ott álltak valamelyikünk mögött és figyeltek. Figyelték, hogy pontosan hol fogjuk meg a vázát, mennyire vigyázunk a nyakára, a fülénél alaposan kitisztítjuk-e, vagy csak felületesen leseperjük. A porcelántárgyaknál ők adták a kezünkbe a savas vagy lúgos tisztítószeret, attól függően, hogy milyen foltról volt szó. Iszonyat precízek voltak. Biztos sok pénzt vártak ezektől a tárgyaktól. Vesszőből font bútorok is voltak, ezeket valamilyen sós oldattal kellett áttörölni. Valószínűsítem, hogy ezeket a tárgyakat nemrég

vásárolhatták, a vesszőszéken még érződött a dohányfüst, de a boltban cseppet sem volt ilyen jellegű szag.

Az egyik tulaj, a magasabbik férfi a sarokban lévő üvegvitrinhez vezetett, ami tele volt mindenféle kacattal. Azt mondta, fentről kezdjem, s lefelé haladjak, a polcokat is töröljem át, az épp aktuális tárgyakat pedig tegyem a lejjebb lévő polcokra, a kristálypoharakra különösen ügyeljek, merthogy bla-bla-bla... 19. századi. Ismét megköszöntem a figyelmeztetést, és elkezdtem végezni a dolgom. Ő persze mögöttem állt, szinte éreztem, ahogyan a kezem minden egyes mozdulatánál kijavítana, hogy azt a kristálycsengőt három milliméterrel arrébb fogjam meg, vagy hogy még véletlenül se rázzam meg a hógömböt, annak ellenére, hogy annak az a rendeltetése. Az arcán a ráncok minden egyes tárgy letételénél megrezzentek. Szinte már éreztem a hideg verítéket, ami belőle áradt. Nem értem, miért vettek fel minket, ha egyszer ennyire kényesek az egyes tárgyak életben maradását illetően. Mirjamot mellém hívta a tulaj. Neki a könyveket kellett leporolnia, talán ez volt a legegyszerűbb feladat, valószínű szolt nekik valaki, hogy inkább ilyet adjon a kislánynak, ott nem törhetett el semmit.

Mirjam lelkes volt, életemben nem láttam még embert így porolni, fel-le, fel-le, balra... jobbra... középre... össze meg vissza. Néha már azon gondolkodtam, hogy hagyom a vitrint a fenébe, és egy fokozattal lejjebb állítom Mirjamot, mert túl sokfelé szállt az általa takarított por, a levegő teljesen megtelt vele. A nagy igyekezetében szerintem észre sem vette, hogy kialudt a felettünk lévő izzó.

– Hozok egy másikat, addig ne csináljatok semmit! – parancsolt ránk a tulaj, majd elment, hogy hozzon egy másik égőt.

Legalább addig is kapunk egy kis szünetet. A tulajok, mióta itt vagyunk, még csak vízzel sem kínáltak bennünket, legalább a bolt mellettünk állt. A vitrinnel már majdnem kész vagyok, végigzongoráztam már az összes polcot.

– Áh, nekünk is van ilyen otthon – mutat a kezemben lévő doboz-kára Mirjam. – A mienk persze utánzat, de attól még nagyon szép a hangja. Zenedoboz, láttál már ilyet?

Tüsszentek. A sötétben is látom az apró csillagokat, az én zenedobozomon is egész biztosan állnak már a porcicák.

Üveggömbök¹

Felhők tükröződtek a vízen. A part laposan elnyúlt, mintha csak valakinek a tenyere lenne. Odébb kezdődött a sűrű, sötét, zúgó erdő. Mindenféle tárgyak heverték a kavicsos parton. Egy könyv, csillogó okostelefonok téglalapjai, sminkkészlet, cipők, papucsok, különböző ruhák, szerszámok, élelmiszersomagok, bontatlan óvszeres dobozok, szemüvegek. És sok egyéb – amit alaposabban meg sem néztem – végig a parton, ameddig a szem ellát. Az erdő fái közül egyszerre elősétált egy csapat ember, talán tízen: férfiak, nők vegyesen.

Kik vagytok?, kérdeztem.

Félkörben megálltak előttem, az egyikük előlépett:

Elvezetünk oda, ahová el kell jutnod, mondta.

De hát nem tudom, hová tartok. Hogyan segíthetnétek?, kérdeztem tanácstalanul.

Ha nem tudnád, nem lennél itt, felelte egy másik ember a csoportból.

Itt kóboroltam a parton, védekeztem. A vizet, a köveket, az erdőt és a parton heverő tárgyakat szemléltem. Hallgattam a fák zúgását. Ennyit tudok biztosan, semmi egyebet.

Akkor már láttál, megérezted és szemügyre vettél mindent, ami itt található. Csatlakozz hozzánk bátor szívvel, szólott egy harmadik.

Álltak előttem, mindannyian leengedett karokkal, egyszerű öltözékben, szelíden. A szemükből tisztaság sugárzott, ragyogás, amely azonnal meggyőzött. Gondolkodnom sem kellett, tudtam, hogy valamiért köztük a helyem.

---

¹ A szerző a szöveg megírása idején a Nemzeti Kulturális Alap Gion Nándor alkotói támogatásában részesült.

Veletek tartok, mondtam, és feléjük léptem.

Hagyd itt, ami fölösleges, ahogy a többiek is tették, kérte egy negyedik hang a csoportból, és a parton heverő kisebb-nagyobb tárgyak felé intett a karjával.

Elkezdtem kiüríteni a hátizsákomat, a zsebeket. Előkerült a jegyzetfüzetem, ami telis-tele volt időpontjelzésekkel, személynevekkel, ismert és ismeretlen jelentésű szavakkal; a telefonom; találtam némi harapnivalót; tisztálkodószereket; pénzt; egy hatalmas kulcscsomót. Ami a legfurcsább, a zsebeimben sok-sok apró üveggolyócska lapult. Ezekről nem is tudtam, hogy nálam vannak. A gömbökben pedig mintha élő, miniatűr emberek lennének, akik nem is sejtik, hogy valójában egy üveggömb belsejében vannak. Láttam, ahogy beszélgetnek egymással, étkeznek, munkába igyekeznek, és magányosan nyomkodják a telefonjukat elnyúlva az ágyon. Más gömböcskék veszekedések, nevetések és hosszú utazások jeleneteit rejtették – a felfokozott élmények pillanatait. Végül be kellett látnom, amikor a tenyeremen az arcom elé emeltem a gömböket, és közel hajoltam, hogy az ismeretlen eredetű üveggolyókban zajló jeleneteknek mindig éppen én voltam az egyik szereplője. De voltak odabenn mások is: idegenek és ismerősök egyaránt. Nyilvánvalóan fogalmuk sem volt róla, hogy zárványként egy apró, szőlőszem nagyságú, átlátszó üveggömbben élnek, és valaki – jómagam – a tenyerén tartva megfigyeli őket.

Sokáig tartott, míg az összes üveggolyót a zsebeimből a part kavicsai közé szórtam. Szétpattogtak, elgurultak.

Most valami teljesen más veszi kezdetét, mondta egy az erdőlakók közül. *Velünk jöhetsz.*

Csatlakoztam hát ehhez az apró, kedves, barátságos társasághoz. Utoljára hátrafordultam: a levegő csodálatosan tiszta, a víz békés volt, alig hullámozott, a kavicsok között pedig, mintha csak könnycseppek lettek volna, ott csillogtak az apró üveggömbök.

Követtem társaimat az ismeretlen erdő sötétlő mélyére.

Boszorkány

Sunyin osont a pletyka szájról szájra a városában, hogy füves vénlány lett belőle. Kisváros volt, így nem csoda, hogy híre ment. Alig történt ott valami érdekes, persze, hogy a fura emberekről beszéltek. Sosem erősítette meg, hogy igazuk lenne, de nem is cáfolta. Csak nevetett az embereken, hogy azok mindent elhisznek. Nem érdekelték a szóbeszéddek, megvolt a maga kis világa, amiben szívesen éldegélt. Nem ment férjhez, de nem is vetette meg a férfiak társaságát. Fia-talkorában, úgy is mondhatnánk, hogyha férfi lett volna, ő lett volna a környék legnagyobb szoknyapecére. Gyerekre sem vágyott igazán, hiszen belül még ő is gyereknek érezte magát. Tizenévesnek egy vén testbe zárva.

Szeretett kint, a ház előtt üldögélni, ölében a fekete macskájával. Figyelte az arra járókat és a sok külföldi rendszámotláb autót. Csak felvágtnak, gondolta magában. Nem lehet mindenkinek akkora szerencséje, hogy luxusautót vegyen, de ki volt ő, hogy ezt megmondja? Csak egy öregasszony, aki a többiek szemében nem vitte semmire. Gyakran elkapta a felé vetett ítélkező pillantásokat, és az anyukák is óva intették gyerekeiket a közelében. Semmit sem érne a szava itt, ebben biztos volt. Azonban mindezek ellenére is élvezte az életet. Általában azzal szórakozott, hogy az embereknek kitalált egy saját kis életet, ami nem olyan egyhangú, mit amilyen most valójában lehetett. Voltak közöttük, akik szárnyat növesztettek és meghódították az eget, sellők, akik ismerték a tengerek titkait, tündérek, a varázslat mesterei, egyszerű emberek, akik beutazták a világot. Egyszerűen imádta a kitalált történeteket. A regények szerelmese volt, főként Hemingway regényeiei. Imádta, ahogy kibontakozott előtte a sokféle rejtett réteg, és csodálta is érte, mert ő képtelen lett volna ilyen össze-

tett történetek megalkotására. Egyszerű ember volt, egyszerű étellel. Mégis megbélyegezték a férjtelensége miatt. Tudta, hogy ma már ez nem számítana, de ötven évvel ezelőtt ez volt a legfontosabb: férjet találni, gyerekeket szülni, öregkorban unokákat nevelni. Neki pedig ehhez nem volt kedve, túl sok bonyodalommal járt volna.

Nyár vége felé járt már, amikor egyik délután ismét kiült a padra. Még meleg volt, de a levegő már hideg telet ígért. Langyos szellő cirógatta az asszony arcát, ahogy simogatta az ölében fekvő macska füle tövét. Nagy levegőt vett, tüdejét megtöltötte a késő nyár bohém illatával. Tökéletes idő volt, kicsalogatta az embert a házból. A szülők is ilyenkor szokták kivinni a gyerekeket az asszony háza melletti játszótérre, ami gyerekkora óta rengeteget változott. A fából készült, nyikorgó hintákat felváltotta valami bonyolultabb műanyag szerkezet, a középben lévő, régi fémcsúszdák helyett, amelyek mindig megégették nyáron a gyerekek bőrét, most műanyagok álltak. A kis homokozó megmaradt, de a sok gaz birtokba vette. Ezeket széles körben padok határolták, habár már hiányoztak belőlük darabok: az idő bekebelezte őket. A padokon kívül egy új kis függőhidat emeltek, de nem használhatták sokan, hiszen semmi kopás nem látszott rajta. A játszótér mellett volt még egy beton focipálya két kapuval, ezt is újabban építették hozzá. Nem volt nagy, de arra éppen elég, hogy helyet adjon a mozogni kívánóknak. A kis tér körül fák sorakoztak, volt közöttük akác, fiatal tölgyek, kis fenyőfák. A fény pedig huncutul cikázott a levelek között, néha pedig megállt táncolni, mintha magához csábíthatná a nézőjét.

Kellemes érzés lengte körül ezt a kis teret, a gyerekeknek kész paradicsom lehetett volna most is, ahogy az asszonynak gyerekkorában. Sajnos, ők inkább telefonokon vagy más elektronikus eszközökön játszottak ahelyett, hogy élvezték volna, ahogy a hintán a hajukba kap a szél. A szüleiktől tanulhatták, akik szintén ezt tették: csüngtek a telefonjaikon, mintha az életük függött volna tőle. Régen a barátkozás bölcsője volt ez a hely, ma azonban kényszernek hatott itt lenni. Csak azért jöttek ki, hogy a gyerek kicsit a szabadban legyen, ne csak a szoba állott levegőjét szívjá egész nap. Az asszony ma már nem látott szép homokvárakat, a szülők sem futottak a gyerekeik után csupán a játék kedvéért. Nem hallotta a felcsendülő gyereknevetést sem. Ez lelombozta. Bezzeg, amikor ő gyerek volt, alig lehetett berángatni sötétedéskor. Neki még büntetés volt, ha szobafogságot kapott.

Sosem szólították meg, habár tudatában voltak a jelenlétének. Ő sem ment oda hozzájuk, csak messziről figyelt. Senki sem maradt sokáig, legfeljebb egy-két órácskát, utána rohantak is haza a dolgukra. Sötétedésig ismét megüresedett az utca, csak elvétve tévedt arra valaki. Amikor azonban a nap a láthatár alá bukott és a hold már az égen ébredezett, gyülekező volt a focipályán. A tér körüli utcai lámpák sárgás fénnel vonták körbe az alakokat. Nem felnőttek voltak a kisgyerekeikkel, nem is öregek, csakis fiatalok a tizenéves fajtából. Őket már nem érdekelte a játszótér annyira sem, mint alkalomadtán a kicsiket. Leültek a pálya közepére, és egy üveget adtak körbe, mint emberek a pletykát, szájról szájra. Időközben többen is megérkeztek, és bővült a kör. Előkerült még pár üveg, melyek lassacskán kiapadtak, a fiatalok hangja meg egyre csak erősödött. Az öregasszonyra ekkor már árnyék vetült, elrejtve őt az üveges tekintetek elől, így nyugodtan nézelődhetett. Szerette volna elítélni őket emiatt, de hát ilyen idősen ő is kíváncsi volt a felnőttek italára. A fiatal lelke szívesen leült volna közéjük, és elmesélte volna a kisváros titkait az ő korából. Az időse teste viszont visszatartotta ettől, és elfogta a vágyakozás. Bárcsak újra fiatal lehetne! Bezárva érezte magát, mikor életet látott maga körül, ami nem akarta befogadni. Napközben nem támadták le az effajta érzések. Az akkori élet inkább csak elkallódás volt az időben, mintsem igazi élet. De amit most látott... Legalább ilyenkor nem nyomkodják azokat a nyamvadt telefonokat, hanem társalognak. Igaz, hogy ennek megvolt a nem túl olcsó és egészséges ára, de ők legalább éltek.

Szép lassan előkerültek a cigaretták is, kis füstfelhő vette őket körül. A szellő édeskés aromát vitt az asszonyhoz, amiből tudhatta, hogy nem sima cigarettáról van szó. Mélyeket lélegzett, és igyekezett felülkerekedni a hirtelen rátörő vágyain. A fiatalok elcsendesedtek. Bágyadt mosoly ült ki az arcukra, a pillantásukat köd borította. Néha feltűnt neki, hogy valami bogyókat is bekaptak. Pontosan tudta, hogy mi volt az, és magában mosolygott a gondatlanságukon. Így üldögéltek egy darabig a pályán, aztán szép lassan elkezdtek hazaszállingózni. Megfordult az asszony fejében, hogy a szüleik tudják-e, mit csinálnak a gyerekeik, de ezeket a gondolatokat el is hessegette. Nem az ő dolga.

Éjszaka három órára járt az idő, mire mindenki hazatért, és az utca teljesen elcsendesedett. Ilyenkor nem nyomta el a kisváros lelkét az emberek zshivaja, kinyújtózhatott, végre levegőhöz jutott. Ő ezért szeretett kint maradni, hogy a várossal együtt éledjen újjá. Ekkor már

nem láthatta senki, ahogy a zsebéből előhúz egy füves cigarettát, a szájához emeli, majd egy olcsó kis öngyújtó lángjával meggyújtja. Ahogy beleszívott, teljes nyugalom árasztotta el. Sokáig benntartotta, majd hosszasan kifújta az édeskés füstöt. A szíve a városéval együtt dobogott, a lelkük eggyé vált. A város elfogadta őt. Nagyokat szívott a spangliba, és minden alkalommal kiélvezte. Ahogy a végére ért, a fejébe szállt a füst. Szívesen élt ebben a torzított világban, de csakis egyedül. Ilyenkor messzi vizekre kalandozott, olyan helyekre, ahol sosem járt, és már nem is fog. Megrekedt itt, ebben a kisvárosban, ahol a spangli nyújtotta élvezetekért élt szíves örömet éjszakai életet.

Elnyomta a csikket, majd visszasüllyesztette a zsebébe. Itt kint nem dobhatta el, hiszen az emberek még rájönnek, hogy igazak a pletykák. Lassan feltápáskodott a kispadról, felvette a tarisznyáját a földről, dülöngélt egy kicsit erre-arra, próbálgatta az egyensúlyát. Mikor megbizonyosodott róla, hogy nem fog elesni, lassan elindult a focipálya túlsó végéhez. Komótosan battyogott, hiszen nem sietett sehova. Meg amúgy is fogott rajta az idő vasfoga hetven felett. A lámpák sárgás fénye kísérte a lépteit. Az árnyéka mellette osont, már nem volt egyedül. Megkerülte a focikaput, majd levette a válláról a kis tarisznyát és kinyitotta: még üres volt. Óvatosan lehajolt, és tépedni kezdte a fűvet. Ó, de nem akármilyen fű volt ám ez! Ezt bizony ő ültette ide. A spanglijához kellett, hisz nem volt annyi pénze, hogy megvegye. Mellesleg itt volt a legnagyobb biztonságban. Senki nem gyanakodott arra, hogy gyerekek közelében ilyesmi kinőhet a földből. Nekik meg fogalmuk sem volt arról, hogy mi ez, csak betekerve látták. Azt szívták, ami az orruk előtt volt, mégsem tűnt fel nekik.

Lassan megtelt a tarisznyája. Felegyenesedett, kicsit még próbálgatta a derekát, utána visszaindult a házához. Az árnyéka hűségesebb kiskutyaként követte, mint akinek sejtelve sincs arról, hogy miben mesterkedik a gazdája. Kinyitotta a kaput és belépett rajta, miközben a macskája is besurrant a bokájánál. Ez megmosolyogtatta. Ez a macska kivételesen megbízható volt. Nem úgy, mint egy átlagos kóbor, ez hűségesebb volt, mint egy kutya vagy mint az árnyéka, aki időnként egyedül hagyta. Egyenesen a ház mögé ment, ahol egy fa csapóajtó sziluettje törte meg a betonudvart. Erőlködött, hogy felemelje, hiszen nem volt valami könnyű egy akkora ajtó. Fekete lyukba vezető lépcső fogadta. Lelépett pár fokot, így már elérte a villanykapcsolót. Lágy, fehér fény töltötte meg a helyiséget, ahogy lebotorkált a rejtekébe,

a macska ide is követte. Mint más öregasszonynak, neki is takaros, aprócska konyhája volt, de nem pogácsát sütött meg húslevest főzött benne. Kiborította egy kisasztalra a tarisznya tartalmát, és nekilátott a munkának. Mindig pontosan mérte az összetevőket a fazékba a kis villanytűzhelyén. Ha elszámolta volna magát, ki tudja, milyen katasztrófa övezte volna a következményeket. De ő sosem rontotta el. Mögötte volt ez a tengernyi éves tapasztalat. Még az anyjától tanulta az alapokat, amiket később a saját főzeteihez használt. Ezek varázslatos utazást nyújtottak annak, aki belekóstolt. Legyen ez éppen ő maga, vagy a foci pályán üldögélő fiatalok.

Érintés nyoma

Azóta enyhén elkorhadt az a pad. Velünk együtt. Az elhaladó, rebbenő ökörnyalak mulandóságának terhén közös emlékek zivatara dörzsöli szívem. Azt kérded, emlékszem-e. Mezítláb, térdig porosan, virágkoszorúval a fejemen, könnyed kis ruhácskám fel-fellebbent minden egyes mozdulatommal, amint hullámos hajam loknijai is egymást táncoltatva adták át magukat a zenei fesztivál sajátos hangulatának. Azon az estén botlottam beléd egy véletlen baleset következtében. Esküszöm neked, roppant közvetlen ember vagyok, de miután akaratlanul leöntöttelek, és a szemedbe kellett nézнем bocsánatért fohászokodva, akkora sivatagot nyeltem le, hogy a gondolatától ma is folyadék után kell nyúljak a kiszáradástól tartva. Fialatok voltunk. Azt kéred, meséljek a mostani életemről. Szabadidőmben kategorizálom az embereket azon tulajdonságaik nyomán, amik alapján megragadtak emlékezetemben – akár pozitív, akár negatív benyomással. Tudod, még kicsi voltam – úgy értem, kisebb –, mikor a nagymamám süített egy tepsi almás rétest, majd egy pár percre kiszaladt a konyhából, aztán csak nevetett azon, hogy a csintalan kisunoka egy elég szabálytalan háromszög alakú szeletet majszol, melyet a sütemény közvetlen közepéből nyesett ki. Valahogy így képzelem el az én nekiindulásom ennek az egész rendszerezősdinek. Az asztalomon a jegyzetek is szanaszét hevernek. A minap a fogkefét a párnám alatt találtam meg, biztosan odatehettem a nagy dilemma közepette, hogy vajon, most akkor, akik beszéd közben rengeteg „ö”-t és „ööö”-t mondanak, legyenek-e két külön kategória. Odáig fajult a dolog, hogy a párhuzamos papucsok esztétikáját követők mellé bekerültek a párhuzamos bakancsok festőiségének megtestesítői. Igen, még mindig bolond hóbertokkal küzdök, miközben keresem a helyem a világ-

ban. Az utolsó dolog, amiben egészen a talpamtól a kisujjamig biztos voltam, az Te voltál. Nem, már nem vasalom a zoknijaim. Talán néha egyet-kettőt. Azóta is a kedvencem az a virágos lábtű, tudod, kis csipkével a tetején. Tőled kaptam. Porcikáimban még mindig érzem, ahogy végigsimítod kezed a testemen. Töviseként fúródott be szívembe az űr, melyet magad után hagytál. Végérvényesen bevésted magad emlékezetembe, és e sebnek öltéseit horderejű érzések nap mint nap lüktetve tépik szét. Újra és újra. Itt vagyok. Nélküled.

– egy szerelmes lány hajdani kedvesének hiányába roskadása, kinek szavait már csak a szellő simogatásából érezheti, ki már csak napsugárként melengetheti meg őt, kinek képét már csak a szívóárvány színeinek ragyogásában vélheti felfedezni, és ki szívében örökké élni fog

Néha csak

Tizennégy éves voltam, mikor megfordult velem a világ. Az álmodozó, sírós kislány helyét átvette egy éppen transzformálódó valami csoda. A lapos mellkasom helyét kezdték átvenni az egyre csak csúcsosodó, belül kis golyószerű mellkezdemények. A lábamon a szóke szőrszálak helyét átvették a sötétek, feketék. Az addig kopasz nemi szervemen egyre inkább kezdett kiserkenni a még vékony, de már sötétbarna szőrtömeg. Egyre többet sírtam. Nem tudtam uralkodni a testem felett. A lányok nagy része örül, ha elkezd nőiesedni (persze, mert őket felkészítették az esetleges változásokra), én meg szerettem volna a testem előző állapotát visszakapni. Ezért folyton nyomkodtam vissza a melleim, szedegettem ki a szőrszálakat, hogy csupasz maradjak. (Egyszer egy fiú azt mondta, hogy ő a húsos kopasz barackot szereti, de azt nagyon.) Kétségbe voltam esve. Senki nem mondta el, hogy mi történik velem.

Menekülés. Futás. Világ. Séta. Egyedüllét. Erdő. Tisza. Madár. Ütemet kihagy. Lüktetés. Méh. Energia. Élet. Eggyé válás. Móló. Hullám. Vér. Víz. Ördögfej. Ember. Gennyes váladék. Seb. Gyökér. Görcs. Fájdalom. Vér. Vér. Vér.

Egyik este. Már nyár volt. Meleg éjszaka. Még pulóver sem kellett. Az Unidomnál voltunk. Tulajdonképpen a központ lakóépületek között lévő macskaköves terét hívják így, fákkal. (Szocreál.) Valamit ittunk. Azt hiszem, sangriát vagy vodkát, vagy mindkettőt. Találkoztunk fiúkkal. Körülbelül tizenhét-tizennyolc évesek lehettek. Barátkoztunk. Együtt ittunk. Volt közöttük egy lány. Szőke és rózsaszín, vállig érő haja volt, hatalmas világoskék szemei. Telt ajkai, kerek arca. Erősen sminkelte magát. Egy nagyon tapadós póló volt rajta, fekete, meg farmer. Nem volt több tizenöt évesnél, de legalább hús-

nak nézett ki. A fekete tapadós póló szépen kiemelte az akkor már elég nagy melleit meg a szép csípőjét, a nadrág pedig a kerek fenekét. Gyönyörű lány volt. Hasonlítani szerettem volna rá. Zsaklina.

Egyik nap, mikor Zsaklina nálam aludt, azt mondta, kitalált egy új játékot, csak egy hegyező kell hozzá meg csavarhúzó. Hoztam is mindkettőt. Leült az asztalhoz a hegyezővel meg a csavarhúzóval, és elkezdte kicsavarozni a pengéjét. Mondta, hogy hozzak alkoholt. Hoztam. A penge élet leöntötte vele. A kezembe adta. Azt mondta, ha bármikor szomorú vagyok, fogjam a pengét és vágjak a húsomba, mert sokkal jobb a fizikai fájdalom a lelkinél. A csuklómnál, a combomon, a derekamon, a bokámon. Azt mondta, ez a mi titkunk lesz, de takarjam el mindig, ha valahol megvágtam magam. Erre ő levetette a nadrágját, megmutatta a combját. Tele volt vágásokkal. Voltak olyanok, amik már bőrtetkővé alakultak. Vágásnyomokká. Azt mondta, ezek mindig itt maradnak, és minden egyes vágás emlék. Azt mondta, hogyha nem merem, megteszi ő nekem az első vágást. Megígérte, hogy vigyáz rám. A szemembe nézett, és megszorította a két kezem. Elhittem neki. A csuklóval kezdtük, mert ott nem fáj annyira. Megfogta a jobb kezemet, továbbra is a szemembe nézett, és mosolygott. Azok a kék szemek. Jobb kezében ott volt a penge, felkészültél? Felkészültem. Összeszorítottam a fogam, ő meg nagy élvezettel belevágott a csuklómnál a csontomhoz közeli részhez. Csípett, de nem fájt. Sőt, élveztem. Egy kicsit folyt is a vérem. Zsaklinával néztük, ahogy csorog a könyököm felé, és szép lassan megalvad. Pár évig vagdostam magam. Mindig egyre mélyebbre és mélyebbre mentem. Zsaklinával.

...

Néha csak úgy állsz és hallgatsz. Látom és érzem, hogy itt vagy, mégsem válaszolsz. Ilyenkor rád kiáltok, hogy mondj valamit. Te csak nézel rám erős tekintettel. Bámulsz, látom a szemedben, hogy dühös vagy, hogy akkora düh van benned, de a külső szem nem látja. A szemed izzik. Éget. Perzsel. Fáj, nagyon fáj nekünk. Nem akarsz velem lenni. Nem akarsz velem aludni. Érzem a szagodon, hogy megváltozott, ahogy változol te is. Itt maradok. Így maradunk. Leülünk, felnyitod a laptopod, az üres fekete képernyőn még nézzük egymást egy darabig. Bekapcsolsz egy sorozatot, és elalszol. Reggel tükörbe nézel, megfésülködsz, ugyanúgy nézel rám, ahogyan eddig. Még mindig akarod, hogy itt legyek.

...

A pár átbulizott év után, miután már nagyon sok pénzt kicsaltam anyámtól, ami persze az „egyetemre kellett”, eldöntöttem, hogy elkezdek dolgozni. Mivel még elég képzetlen voltam, nem sok lehetőségem volt. Össze akartam kötni a kellemet a hasznossal. Olyan hely kellett, ahol lehet inni munkaidő alatt. Eldöntöttem, hogy pincér leszek. Találtam egy kis művész kocsmát, ahol épp pincért kerestek. Az volt benne a legjobb, hogy akkor dolgoztam, amikor nekem megfelelt, ez amolyan diákmunka. A pénz nagyon kevés volt, de legalább minden nap volt mit ennem, sőt kicsit függetlenedtem is.

Itt vagyok. Állok, néha szédülök, fájlalok. Próbálok megemészteni azt, amit minden egyes nap rám pakolnak. Van egy világ, egy másik világ, ez a világ. A kocsmá egy kis mikrokozmosz volt. Tele képzőművészekkel, írókkal, színészekkel, filozófusokkal. (Zenészek nem igazán jártak ide, talán nekik volt egy másik mikrokozmoszuk.) Olyan emberekkel, akik igazából csak a saját területükön műveltek. Ha egy színésznek azt mondod, hogy soroljon fel húsz drámaíró egy-egy drámájával, kapásból tudja, de ha megkérdezed tőle, hogy ki volt Paul Klee, valószínűleg magabiztosan rávágja, hogy hát persze, az az énekes. A képzőművészekről kicsit más véleményen vagyok, ők azért gyakran merítenek ihletet egy-egy irodalmi műből vagy a zenéből, vagy legalábbis ezt láttam rajtuk. Az írók hát írók. A mikrokozmoszban is mikrokozmoszban élnek. A filozófusokat annyira nem ismertem ki, talán nem találtak elég „entellektüelnek” magukhoz.

Mivel foglalkoztatott a színház, talán a színészekkel jöttem ki a legjobban. Ekkor értettem meg igazán, hogy kik is ők. Mit látunk? Magabiztos embereket. Néha már állatiasan magabiztosakat. Nincs bennük félelem. Nincs bennük kétely. Nincs semmi, ami megingatná őket. Felállnak a színpadra, megcsinálják. Aztán mi jön? A jól megérdemelt taps. Mi ezt látjuk. Hogy utána mi vár rájuk, azt már nem tudjuk. Üres otthonok, a szerencsésebbeket egy férfi vagy egy nő, aki éppen megfelel arra, hogy kielégítse a vágyaikat, talán egy kutya vagy egy macska. Igazából mindig egyedül vannak, érzelmek nélkül, igazából amolyan érzelmi analfabéták. Egy ilyen világból csöppentem ide. Külső szemlélőként, de mégis benne élve.

Számolom a napokat, amiket a klubban töltök. Kívül vagyok, mégis benne élek. Egy pincér. Mindenki ennek tekint. Az az ember, aki kiosztja a hosszú nap után a söröket, borokat, pálinkákat; letörlöm az asztalokat; számolom a pénzt; végighallgatom a történeteket; hallgatok. Igen, ez a legjobb szó, hallgatok. Egy érzelmek

nélküli báb, egy pohár, amit ki lehet inni. Egy hosszú nap után kortyolgatnak belőlem egy kicsit, majd minden nap újra és újra feltöltve engedem, hogy kiigyanak. Az utolsó kortyig. Az soha senkit nem érdekelt, hogy bennem mi van. Ha felmondok, észre sem veszik, a nevemet sem tudják. Nem is fontos. Ha felmondok, jön valaki más, aki ugyanúgy betölti majd a szerepem. A szerepem? Én is szerep vagyok. A színpadon, a buszon, a könyvtárban, az iskolában. Amikor hajnalban egy hosszú nap után battyogsz haza, kimerülten, megszegyenítve, a zsebedben egy kis pénzzel, cigarettával, és megteszed azt a félórás utat hazáig, akkor vagy igazán magad. Akkor nem kell szerepbe bújni. Az üres utca, az a macska, ami átszalad előtted, a trafikos nő, a graffitik, a szemét az utcán nem várja el, hogy játssz, nem várja el, hogy rivaldafényben légy. Ilyenkor, a sötétben érzem Magam.

Sétálok, fájlalok, megszedülök attól a pár pelinkovactól, amire meghívtak, mert talán egy kicsit megsajnálta, hogy mindig kiöntik nekem a lelküket. Ilyenkor legalább mélyen alszom. Álmodom.

...

Néha csak úgy elvagy. Fizikailag itt vagy, rám nézel, még beszélsz is hozzám. De a tekintetedből tükröződik, hogy valahol máshol jársz. Néha kicsit jobbra dőlsz, aztán balra. Mint mikor az ember szédül. Megkérdezlek, jól vagy-e. Általában azt feleled, hogy persze. Még a hangod is más. Ilyenkor félig elszívod úgy a cigit, hogy le sem ütöd róla a parazsat, csak bámulsz. Üresnek látszol, közben meg épphogy most vagy csordultig. A világodban. Amit magadnak alkottál. Lehet épp egy kertben vagy, vagy a múltban sétálsz, és számot vetsz magadon. Elképzelsz egy alternatív világot. Mi lett volna, ha? Ilyenkor nem vagy. Én meg csak nézlek. Bámulom ezt a hihetetlen dolgot, ami bennünk van. Aztán tükörbe nézek, és elalszom.

...

Szállunk, repülünk, nevetünk. Zsaklina sokszor szerzett füvet. Én nagyon félős voltam ilyenkor. Az utcákat jártuk, én meg féltem, hogy valaki észreveszi, hogy teljesen be vagyok tépve, és elvisz a rendőrségre. Közben ittuk a sört. Jött az emberi szükség. Kerestünk egy sötét utcát, ahol kiengedhettük azt a forró lét. Mindig megnéztük, hogy milyen alakút vizeltünk. Zsaklina azt mondta, hogy én ilyenkor mindig nyúl alakút pisilek. Jött a nagy eszmefuttatás, hogy valószínűleg olyan alak jön ki, amilyenek mi vagyunk. Azt mondta, nyuszi

vagyok. Mindig mindentől félek. Nem merek semmi újat kipróbálni, mert szorongok a következményektől.

Épp egy szakítást vészeltem át. Zsaklina sok férfit tartott maga körül, de tudtommal egyikkel sem feküdt le. Egyszer azt mondta, hogy a megoldás a bajomra az, ha szexelek. Mondtam neki, hogy nekem nem megy csak úgy, érzelmek nélkül. Azt mondja, állat vagy, az ösztöneidnek élsz. Élj már egy kicsit, baszd meg!

Aztán egyszer megtörtént, hogy tényleg beadtam a derekam egy faszinak. Színész volt, jóképű, nőcsábász. Egy kocsmában ültünk, én persze boroztam. A bortól kívánósabb az ember. Az érzékszerveket kitérítve. Jobban érez. Vagy ízeket vagy tapintásokat vagy érzelmeket. Ez az ember bárkivel el tudta hitetni, hogy csodálatos, hogy gyönyörű. Megfogta a kezem, mélyen a szemembe nézett. Úgy éreztem, hogy abban a pillanatban én vagyok a legfontosabb ember az univerzumban. Azok a sötét szemek, az az illat. Bárkit elcsábít. De akkor csak ketten voltunk. Egy zajos kocsmában. Tudtam, hogy játszik, mégis élveztem a magánszámot, hogy csak nekem. Minden rossz, minden kétely elszállt. Csak egyvalami számított. Ennek az embernek a bőrét akarom ízlelni, a húsát, a véréit. Amikor a vágy felülkerekedik az elme épségén. Amikor nincs idő. Egy pillanatba tömörül az egész. Csak ketten. A bőr, a száj, a has, ahogy összeér, az a magasba emelő vágy, az eszmélet nincstelensége. Nincs sötét, nincs világos. Csak szemek vannak, tapintások, szorítások, ölelések, a bőr íze, a veríték. Amikor egyszerre mindkettőnkben megindul valami, egy feloldás, egy boldogságiram, egy... örülök, hogy van. Megkönnyebbülés.

Másnap Zsaklina jött hozzánk ebédre. Ő nem eszik húst. Édesanyám erre odafigyelt. Külön főzött neki. Jó hangulatú ebéd volt. Mindig lenyűgözte anyukámat. Mindig sokat neveltünk, mikor nálunk volt. Anyukám mindig elmondta neki, hogy milyen szép, milyen aranyos. Ebéd után kocsiba ültünk, mentünk a városba. Mindig van valami dolog. A kocsiiban szolt a pszichedelik. Zsaklina rám nézett azzal a furcsa mosollyal, és nagy levegőt vett. (Ekkor már tudtam, hogy valami sértőt akar mondani.) Anyukád mindig olyan aranyos. Mondom neki mosolyogva, hogy persze. Tudja, hogy a lánya ekkora ribanc, aki bárkivel lefekszik. Nekem a mosoly szép lassan lekonyult az ajkamról, de nem szóltam semmit, inkább hallgattam. Zsaklina három nap múlva lefeküdt a színésszel.

Néha csak úgy fekszel, nézed a plafont. Szuszogsz. Hallom, hogy még nem alszol. Ismerem azt a szuszogásod, amikor már rég meszsze jársz. Ilyenkor valamiféle köztes állapotban vagy, ha akarnál, sem tudnál megszólalni. Hallom, hogy ideges vagy, nem fogsz még egy darabig elaludni. Tudom, hogy rám vagy mérges, mégsem mondok semmit. Mérges vagy, mert létezem, mérges vagy, mert nem tudsz elúzni, és mert igazából borzasztóan szeretsz, szereted, hogy itt vagyok. Nem tudsz bántani. Még ha alszom, akkor sem. Végre elalszol. Én csak hallgatok és nézlek, megrándul a lábad. Egyszer csak elmosolyodsz. Tudom, hogy azt álmodod, hogy megszabadulsz tőlem. Tudom, hogy én vagyok minden gondolatod legfőbb szereplője. Mi egyek vagyunk, nem érted? Összeforrtunk rég. Nélkülem sosem lennél ott, ahol most vagy. A gödörben vagy a fa tetején.

Karácsonyi csoda

Huszonhárman vannak az osztályban. Ennyi érzellemmel túlfűtött kamasz, de ő mindig egyedül van. Nem beszél. Lehet, hogy nem is tud. Fél év alatt csak egyszer szólalt meg, amikor bemutatkozott. Andrea. Vagy Anita. Igazából nem fontos. Mindig csak ül az asztalánál és nem figyel senkire. Egyelőre csak zenéből áll kettésre. A tanárnő sajnálja. Mivel nem hajlandó beszélni, a többi tantárgyból ennyire se futja. Annak ellenére, hogy a haja folyton zsíros, nem köti lófarcokba. A ruhái kopottak. Az arca pattanásos. Ő pedig kövér. De úgy rendesen.

– Múúú! Mi van, Riska? – nem csak a kövérsége miatt szekálják így. Paraszt. Mindig tehénszaga van. – Ma ajándékozunk, ugye nem felejtetted el? Írtam volna, de ugyebár telefonod sincs.

Persze Edina szólt be. Egyik hű követője pacsit is adott neki, amíg a többi vihogott. Edina okos. Edina szép. Edina menő. Edina természetesen egy beképzelt picca.

– Vettél egyáltalán valamit? Vagy tejet hoztál ajándékba? Esetleg vajat? Remélem te köpülted. Sokat kell gyakorolnod a mozdulatot. Ha így folytatod, csak kurvának leszel jó. Tudod, mint anyucikád. Állítólag ötszáz dinár volt nála a szopás. Jaj, ne haragudj! Halotról vagy jót, vagy semmit.

A féktelenül nevető lányokhoz csatlakoztak a fiúk is. Tetszett nekik a műsor. Amíg mindenki jól szórakozott, ő csak ült és bámult előre. Nem szólt semmit. Nem is reagált. Mintha nem is az ő halott anyját becsmérelték volna.

– És amúgy apád mit csinál azóta? Mibe mártja a farkát? Egy tehénbe? Beléd? Igaz, a tehénnel kicsit jobban járna. Esetleg az öcsédbe? Neki legalább hasonlít valamire a hátsó fele.

A hangulat már az egekben járt. Az utolsó mondatot alig lehetett érteni a nevetéstől. Ő még mindig csak ült, és hallgatott. Edina a táskájában kotorászott. Elővette az uzsonnásdobozát. Egy szendvics volt benne és egy üveg majonéz. Kezébe vette a majonézt, és lassan odasétált hozzá. Miközben a többiek videózták, Edina szép lassan ráöntötte a hajára. Ekkor kinyílt a terem ajtaja, és bejött az osztályfőnökük. Egy másodperc sem kellett a tanulóknak. Mindenki a helyén ült, mintha mi sem történt volna. Habár a tanárnő látta a haját, nem szólt semmit.

– Boldog karácsonyt!

– Boldog karácsonyt, osztályfőnök! – érkezett kórusban a válasz.

– Gondolom, szeretnétek az ajándékokkal kezdeni. Remélem, idén tényleg mindenki titokban tudta tartani, hogy kit húzott! Edina, drágám, szeretnéd te kezdeni?

– Persze, szívesen!

Edina kisétált a tábla elé, és egy gyönyörűen becsomagolt dobozt adott tanárnőjének. Persze nem őt húzta először, de Edina bárkivel cserélhetett, akivel csak akart. A tanárnő kibontotta, és óriási mosollyal megköszönte a gyönyörű hógömböt.

– Aki Edinát húzta, kérem, jöjjön ki, és adja át az ajándékot.

Ahogy felállt és lassan elindult a tábla felé, a hajáról még csepegett a majonéz. Edina mérhetetlen undorral nézett rá, ahogy egy kis tárgyat húzott elő a zsebéből.

– Mi ez? – kérdezte lenézően.

– Disznóvágásnál szokták használni. Odateszed az állat fejéhez, meghúzod, és az meghal.

Ahogy kimondta ezeket a szavakat, felemelte kezét, és meghúzta a ravaszt Edina két elkerekedett szeme között. A fröccsenő vér beterítette a táblát, a hógömböt és az osztályfőnököt is. Mielőtt még mindannyian sikítani és pánikolni kezdtek volna, ő leült. Ült és hallgatott.

Huszonketten vannak az osztályban.

Tegnap valahol

Csönd. Csöndre ébredtem. Sötét volt a szobámban, csupán a redőny résein beáramló halvány fénysugár jelezte, hogy már reggel van. A félhomályban az órára tekintettem, melynek kattogását most elnyomta valami erős lüktetés a fejemben. Úgy rémlett, mintha ébresztőt állítottam volna be. Ezek szerint mégsem.

Kimásztam az ágyból. Szombat reggel volt, és a szobám ajtaján kilépve szembesültem vele, hogy nincs otthon senki. A szüleim még levelet sem hagytak. Fogalmam sem volt, hová tűnhettek.

Tizenkét óra. A szüleim még nem értek haza. Egytől próba volt kiírva. Semmi étvágyam nem volt, ezért éhgyomorral bebusoztam a városba. A buszom pontosan érkezett. Arra számítottam, hogy a piaci megállóknak szerint sok lesz a felszálló, de csupán egy néni lépett fel a buszra. Egész úton senki más. A hetedik megálló szálltam le. Egy óra körül örültek háza szokott lenni a városban, ám aznap kihalt volt minden. Kimondottan meglepett, hogy az utcán csupán néhány ember sétált. Az emberek mind sápadtnak tűntek, és ismeretlenek voltak számomra. Olyan érzés fogott el, mintha nem is a saját városomban sétálnék. Mindenki régimódinak tűnt.

Nemsokára megérkeztem a próbaterembe. Én voltam az első, úgyhogy leültem kabátban, mivel igen hideg volt, mintha üres lenne a színház, és nem kapcsolták volna be a fűtést. Vártam. Már egy órája váraкоztam, és még mindig senki nem érkezett meg. Az jutott eszembe, hogy biztosan én felejtettem el, hogy valami miatt elmarad a próba. Amikor kisétáltam a teremből, egy férfit pillantottam meg a folyosón, aki kissé agresszív hangon kérdezte meg tőlem: „Te meg mit keresel itt?” Nagyon meglepődtem és kicsit meg is ijedtem, ezért csak annyit tudtam kinyögni: „Bocsásson meg, azt hiszem, eltévesztettem a helyiséget.” Majd távoztam, de jól megnéztem magamnak a férfit.

Nem az utcán sétáló sápadt emberekre hasonlított. Az ő arca ismerős volt, vonásai pedig élesek.

Nem volt kedvem a buszon zötykölődni, úgy éreztem, jólesne a friss levegő. Hazasétáltam azon az útvonalon, ahol egy lélekkel sem szoktam találkozni, és ez aznap is így volt. Feltűnt, hogy minden utca szürke. Arra gondoltam, hogy igaz, tél van, de ez a színtelenség még a télhez képest is furcsa. Minden házra, minden lombtalan fára, minden autóra rátelepedett valami nyomasztó szürkeség. Mindenre. Erősen reménykedtem, hogy a szüleim már otthon lesznek, mire hazaérek. Érthetetlennek tűnt az egész napom. Kellemetlennek, furcsának és magányosnak. Akkor úgy éreztem, jólesne egy ölelés.

Fél négy volt, mire hazaértem. Felsétáltam a lépcsőházban, a legfelső emeleten laktunk. De a lakás bejárati ajtaja zárva volt. Ez azt jelezte nekem, hogy még mindig nincsenek otthon a szüleim. Kétségbeesettnek éreztem magam, és borzalmasan magányosnak. Kezdtém veszíteni a higgadtságomból. Aznap minden idegen volt és más. Míg vártam szüleim hazaérkezését, leültem a karosszékembe, és olvasni kezdtem. Néhány óra múlva még mindig egyedüli lélek voltam a házban. Úgy döntöttem, elmegyek kedvenc helyemre a városban. Megelégteltem már az egész napos magányt, és úgy gondoltam, hogy szombat révén, ott biztosan találkozni fogok ismerősökkel.

Ismét buszra szálltam. Most nagyobb volt a tömeg, ám az emberek ugyanolyan sápadtak voltak, mint az utcán. Mikor megérkeztem az otthonos kiskocsmába, ahová gyakran jártam, meglepődtem, hogy fel voltak kapcsolva a fények, ám a tulaj mégsem ült benn a helyiségben. Biztosan átugrott a szomszédba valamiért, gondoltam, majd leültem. Nem éreztem kellemetlenül magam, hogy egyedül kellett vigyáznom a helyre, szinte már otthon voltam. Nyugodtság fogott el a tudattól, hogy itt lehetek. Nemsokára nyílt az ajtó, de senki nem jött be. Biztosan a szél, könyveltem el magamban. Többször is megtörtént már, és ezért a barátaimmal a szellemeket okoltuk. Aznap is ki- és becsukódott néhányszor, amíg bent ültem.

Csönd volt. Mikor legközelebb kinyílt az ajtó, végre belépett néhány ismeretlen, akiknek sugárzóan sápadt volt az arcuk. Egymagamban ültem, míg az idegenek kisebb társaságként beszélgettek egy asztalnál. Még mindig sokkal nyugodtabb voltam, mint a nap bármely részében. Egy fotelban ültem, és hallgattam a többi ember halk mormolását, mikor egyszer az egyik ismeretlen fiú odajött hozzám. Azt mondta: „Ne haragudj, hogy csak így leszólítalak, de a megté-

vesztésig hasonlítasz az egyik ismerősömrre.” Kinyögtem, hogy „Ó, nahát”, mivel igen meglepődtem, viszont a fiú következő mondata kíváncsivá tett: „A kinézeted, még a hangod is, elképesztő. Őszintén megvallva, már nem emlékszem a nevére. De te nem lehetsz ő. Ha jól tudom, ő még életben van.”

Ez a mondat úgy sújtott az agyamba, mint egy metropolisz nagyságú várost érő áramszünet. Először nem akartam elhinni, amit már igazából jól tudtam. Egész nap ott motoszkált a fejemben. Hát persze. Minden szürke volt, sehol egy lélek a városban, és ha egy idegen-nel szemben találtam magam, az is régi vágású, már-már halványuló léleknek tűnt.

Tegnap. Igen, tegnap. Nagyon furcsa napom volt. Életemben először figyeltem meg, hogy az ágyamból bal lábbal keltem fel. Dél előtt iskola, ahol mindenki szokatlanul rosszkedvű volt, az órák veszekedős hangulatban teltek, pedig sohasem szoktunk egymással vitatkozni. Csúnyán váltam el a barátaimtól. Akkor már egy jó ideje nem beszélgettem az iskolán kívüli legjobb barátaimmal sem. Megromlott a viszonyunk. Az egész péntek délutánom magányosnak ígérkezett. Úgy döntöttem, elmegyek egy kicsit sétálni, kiszellőztetni a fejem. Kabátot húztam, elindultam. Kis kertvárosi utcácskák mentem végig, az azokról nyíló ösvényekre léptem, s amikor már csak fák és bokrok vettek körül, rádöbbsentem, hogy eljutottam abba a közeli erdőbe, melyet régóta fel szerettem volna fedezni. A tél ellenére minden színes volt. A már-már teljesen kopár fákon még ott virított néhány apró, narancssárga levél. Narancssárga. Narancssárga. Elűnt kedvenc narancsszínű sálam. Útközben veszíthettem el, de nem fordulhattam vissza megkeresni, mert lassan kezdett sötétedni, így felgyorsítottam a lépéseimet. Közben az jutott eszembe, hogy a szüleimmel ellentétben én mindig félelmetesnek és veszélyesnek gondoltam azt a kisvárosi környéket, ahol laktunk. Elkapott a paranoia, mint mindig, amikor hazafelé tartottam a sötétedésben, így hátratekintettem. Nem volt alaptalan a félelmem. Egy férfi lépdelt mögöttem, és amikor megálltam, ő is megállt. Nem futottam el. Egymással szemben álltunk. Jobb kezében narancsszínű sálam, míg baljában egy kést tartott. „Nagyon keserves az életem” – csak ennyit mondott, majd felém lépett, és nyakam köré tekerte a sálát.

Amikor feleszméltem az áramszünetből, és észrevettem, hogy a kiskocsmában ülök a fiú mellett, eszembe jutott a férfi arca a próbaterem folyosójáról, és hogy az volt az egyetlen ismerős arc, amit aznap

láttam. Ekkor azt is megértettem, hogy a sállal engem, a késsel pedig magát ölte meg.

Megmondtam a fiúnak, hogy én még csak egy napja tartózkodom a másvilágon. Nem akart faggatni arról, hogyan kerültem oda, inkább magamra hagyott. Hazaindultam.

Kilenc óra körül érhettem a házunk elé. Ott gondoltam bele igazán, hogy nem volna jó ötlet felmenni a lakásba. A szüleim úgysem látnának engem, és én sem őket. Elindultam az ismeretlenbe. Amikor az erdő szélére értem, ismét talákoztam a férfival. Akkor és ott teljesen átjárta minden porcikámat az az érzés, ahogyan tegnap valahol meghaltam.

Kettészakadt monotonitás

Kora délután elindultam hazafelé. Először a buszmegállóra. Még világos volt, sütött az őszi nap. Útközben összefutottam egy ismerőssel, de csak felszínes beszélgetésre volt időnk. Már mentem is tovább. A megállótól már csak egy zebra választott el. Mikor átértem az út túloldalára, szokásomhoz híven megbotlottam. Vajon ha a másik útvonalon mentem volna, akkor is megbotlottam volna valahol? – gondoltam, de nem töprengtem túl sokáig a dolgon.

Megérkeztem a buszmegállóra. A kijelzőn azt írta, még tíz perc van hátra a buszom érkezéséig, így szokásomhoz híven rágyújtottam. Közben figyeltem az utcát. Pontosan olyan monoton és szürke volt, mint bármelyik másik napon, de mégis azt éreztem, az utcának két énje van. Mintha egyszerre lenne ugyanaz az utca, ami a szemem előtt van, és egy másik, ami sokkal színesebb. Ekkor feleszméltem, hogy mennyire elkalandoztam, mindjárt megérkezik a buszom, a cigim meg teljesen elégett.

Beszálltam a járműbe. Szokásos zötykölődés. A rádióból szólt valami borzalmas zene, de nem igazán tudtam odafigyelni. Bámultam ki az ablakon. Nagyon el voltam merülve a gondolataimban. Egy szürke épület, még egy szürke épület, még egy. És akkor megpillantottam egy lányt, aki ugyanolyan csíkos pólót viselt, mint én. Ezek a rövid életű felismerések mindig eltöltöttek valami apró boldogsággal.

Épphogy csak megpillantottam a lányt, észrevettem, hogy a következő megállón már le is kell szállnom. Pont időben csöngettem a sofőrnek. Leszálláskor megcsúsztam a lépcsőn, és szinte kiestem a buszból. Gyönyörűen megütöttem magam, és arra gondoltam, mennyire nevetséges lehettem. Gyalog kellett volna mennem. Bassza meg, gyalog kellett volna mennem, gondoltam.

Miután leszálltam, szerencsére már nem volt sok hazáig, de az utcán, amin végigsétáltam, pont ott volt egy böhöm nagy kóbor kutya, ami alaposan kinézett magának. Felgyorsítottam a lépteimet. Másik irányba kellett volna mennem, akkor most nem lennék ilyen paranoiás a kutya miatt, állapítottam meg magamban. Amikor legközelebb hátranéztem, az állat már nem volt ott. Megkönnyebbültem. Már csak pár perc volt hazáig. Addig élveztem az újabb monotonitást, az ismerős utcát, a friss levegőt.

Amikor odaértem, olyasmi történt, amire nem számítottam. A másik utcából, ugyanarra a sarokra, ugyanabban a pillanatban, megérkezett egy lány. Ugyanolyan csíkos póló volt rajta, mint rajtam. Ugyanolyan kék nadrág. Ugyanolyan rövid haja volt. Ekkor rájöttem, hogy szembetalálkoztam önmagammal. Először mindketten ugyanolyan meglepett arcot vágunk, majd mindketten elmosolyodunk.

– Ne haragudj, ez... ez biztosan valami félreértés lehet – szólaltam meg.

– Nem, te ne haragudj. Megütötted magad? Illetve... megütöttem magam? Vagy hogy is kell ezt kérdezni... szóval, olyan furcsán jársz.

– Igen, képzeld, kiestem a buszból. Előtte pedig megbotlottam, amikor a buszmegálló felé mentem. Éreztem, hogy másik irányba kéne mennem.

– Nekem mondd? Eldöntöttem, hogy ma inkább sétálok. Végigmentem egy olyan színes utcán, amin eddig még sosem. Aztán egy buszban megláttam egy lányt, aki nagyon hasonlított rám. Teljesen jólesett ez a séta. De az előbb egy környékbeli utcában megtámadott egy böhöm nagy kóbor kutya. Úgy kellett futnom, ahogy csak a lábam bírta. Aztán sikerült valahogy leelőznom.

– Néha úgy érzem, ilyen dolgok csak velem történnek meg. Szokásos én – válaszoltam.

– Szokásos én – mondta.

– Örülök, hogy láttalak.

– Én is nagyon örültem a szerencsének. Hát majd még összefutunk!

Narancsos csokoládé

Február 14., New York–Budapest repülőt, hajnali 4,
valahol a felhők felett

– Kérjük utasainkat, kapcsolják be biztonsági öveiket, és figyeljenek annak az életnek a pillanataira, amely maga is csak egy pillanat – hallatszik a pilóta hangja a fejem fölötti hangszóróból. Mellettem egy középkorú középszerűség ül, akinek nincsenek ellenségei, csak barátai, de azok is mind utálják. Tipikus amerikai arc, akit elég egyszer látnunk, hogy azonnal el is felejtünk.

Gábort szeptember elején láttam utoljára. Az indulás előtti estén elmentünk vacsorázni, másnap pedig már úton voltam New Yorkba az egyetemi külföldi félévemre. Rossz helyen és rossz időben ismerkedtünk meg. Nem akartunk összejönni, mert már az augusztusi találkozásunkkor tudtuk, hogy én pár hét múlva világgá megyek. Ő tudta, ha madarat akar szeretni, égboltnak kell lennie, nem kalitkának. Abban maradtunk, ha még a februári hazatérésemkor is érdekelnék egymást, adunk magunknak egy esélyt.

Már csak pár óra és kiderül. Az utolsó üzenetem ez volt neki:

„Mélyen Tisztelt Uram! Három nap múlva, február 14-én fogok megérkezni. Amennyiben ön még mindig érdeklődést mutat irányomba, és szeretné megragadni a dátum és a helyzet giccsességét egy párkapcsolat kezdetére, kérem, fáradjon ki elem a Liszt Ferenc Repülőtér 2A termináljára a jeles napon.”

Mások becézgetik, mi megtiszteljük egymást. Az esküvőnk után úgy fogok neki sms-eket írni, hogy „Tisztelt Férjem!” Most kapok észbe, hogy együtt sem vagyunk még hivatalosan, én meg ilyeneken gondolkodom. Mi lesz, ha nem jön ki a reptérre, lehet, hogy már rég elfelejtett, minden nap másik tinderes kislánnyal volt együtt. Fél perc alatt összeszed egyet.

Kavarognak bennem az érzések, emlékek, gondolatok. Egyik legnagyobb álmom volt felmenni az Empire State Building tetejére.

Amikor ott voltam és meghallgattam Frank Sinatra *New York, New York* című dalát, úgy éreztem, ezért érdemes volt élni, egyetlen dolog bántott csupán: milyen jó lett volna a legszebb pillanatot együtt átélni, ha megcsókolhattam volna. Lehet, egyszer még eljutunk kettesben is, ha most ott vár rám a reptéren.

A pilóta hangja újra szól. Nemsokára megérkezünk.

Leszállás után alig bírok állni a lábamon, úgy félek. Jobban, mint tizennégy éves koromban az első csókom előtt. Várom a bőröndöm.

Őszintén megfordul a fejemben, hogy hagyom a táskát a fenébe, úgylis csak elnyűtt cuccok vannak benne. Kirohanok, hogy egy perccel előbb láthassam, ott van-e.

Egy örökkévalóság után megjelenik a reptéri dolgozók kíméletlen dobálásától megviselt koffer. Már suhanok is, pont olyan kecsesen, ahogy egy hatalmas hátizsákkal és egy húszkilós bőrönddel kecsesen és elegánsan lehetséges. Magyarul, mint egy elhasználódott felmosórongy.

Kilépek az automata ajtón. Filmbe illő jelenet: mindjárt kiderül, hogy a másik főszereplő méltóztatott-e megjelenni a forgatáson.

Nem látom sehhol. Már kezdek összetörni. Egész végig az éltetett, hogy ha hazaérek, talán újra érezhetem azt a csókot, ami még a narancsos csokinál is finomabb. Pedig attól nem sok finomabb dolog létezik a világon.

Remegő kézzel, kékülő ajkakkal, lázas forróságban, mégis hidegrázva bekapcsolom a mobilomat. Aktiválom a magyar telefonszámomat. Az amerikai kiveszem, kettétöröm és úgy szorítom az öklömben, hogy belevágjon a tenyerembe. Teljesen megsemmisülve érzem magam. Nem ilyen hangulattal szoktak hazatérni az emberek egy külföldi félév után rég nem látott otthonukba. Szívösszetörés pont Valentin-napon. Ilyen is csak velem történhet.

A gondolatáradat pár másodperc alatt játszódik le a fejemben, mikor a telefonom pittyegése szakítja meg az önsorsrontó agyjárásomat. Üzenet tőle. Nem merem megnyitni. Ahogy bámulom a telefonom képernyőjét, valaki megszólít.

– Na, mizu, világjáró, megérkeztél?

Ő az.

Az sms szövege ez volt: „Ne haragudj, kések pár percet. Dugóban állok. Rohanok, ahogy tudok.”

– Üdvözlöm a mélyen tiszteltet! – fordulok oda a világ legszélesebb mosolyával.

78 Újra érzem a narancsos csokoládé ízét.

A föld alatt

– Nincs új a föld alatt – vallotta be magának Z, aki az elmúlt tizenöt évben két macskát, egy aranyhörcsögöt és egy keverék kutyát ültetett el a hátsó kertben. Egyik se kelt ki, és Z-nek sem lett új háziállata. Most, hogy tennie már nemigen volt mit, úgy döntött, eladja a családi házat. Már ki is nézett magának egy összkomfortos garzonlakást, mert ott szerencsére nincsen kert. Ott aztán, ábrándozott Z, végre megpihenhet. Az igazat megvallva, szeretett kertészkedni, de végtelenül csalódott volt, amikor az összes gondoskodása és szeretete ellenére, semmi sem növekedett a földben. Túl sovány lehet a talaj, gondolta, bár ránézésre a föld fekete volt és zsíros. Emiatt, mivel minden más lehetséges okot kizárt, a saját természetét okolta. – A szűkebb környezetben vagy meghalnak, vagy meg sem születnek a dolgok – gondolta keserűen esténként. De amikor elaludt, minden éjszaka azt álmodta, hogy a föld teremtményei veszik körül. Z álmaiban egy tölgyfába vájt trónon üldögélt, és az erdő állatai napjában többször is köréje gyűltek. Nyúlcsaládok jöttek a fához térdet hajtani, medvék ágaskodtak körülötte, farkasfalkák vertek tanyát a tölgyfa mellett. Z álmaiban nem beszélt, de az állatokkal mégis megértette magát. Minden teremtmény tudta, hogy ő az erdő egyetlen uralkodója, és ezenkívül egyébként sem volt miről beszélni. Az újszülött nyulak, amikor tágra nyitották vizenyős szemüket, Z-t látták meg először, a haldokló medvék pedig tőle vettek végső búcsút. Z az álmaiban sokkal jobb formában volt, mint ébren töltött órái alatt. Hosszú, barna hajával és szakállával, valamint szikár és kemény testével leginkább egy jogos, erdei uralkodóra hasonlított. Persze mindez mit sem ért akkor, amikor végtelen balszerencséjére 6:30-kor felébredt. Az állatok eltűntek, az állatok a föld alatt pihentek, ő maga

pedig olyan volt, mint bárki más: kövérkés és tejfehér. Jobb ötlete nem lévén, Z már csak enni és vécézni kelt fel. Napközben és éjszaka is aludni próbált. Az erdő az álmaiban az évszakok és a rohanó idő rendje szerint változott. A növényzet elsárgult, az állatok is elmaradoztak. Z nem mert volna megesküdni rá, de egy idő múlva az erdő mintha összement volna. Ahogy teltek az évek, már kétsége sem maradt a pusztulás mértéke felől, hiszen egykori zöld királysága akkorára szűkült, mint a családi ház hátsó kertje. Ekkor felébredt, összecsomagolt és elköltözött. A házat egy öregasszony vette meg, Z pedig megvette a garzonlakást, amit nem bútorozott be. Egy árva cserepes növény vagy penészfolt nem sok, annyi életet nem tűrt meg maga körül. Az egyetlen élőlény a kopár falak között a hontalan királyként üldögélő Z volt. Hóka és puha teste uralkodóhoz méltatlanul aszalódott a lakozott parkettakifutón. Csak egy pillanatra csukta be a szemét, de a burjánzó erdő helyett a családi ház hátsó kertjében találta magát. Remélve, hogy valami új is van alatta, puszta kezével túrta fel a fekete és zsíros földet. Z megkönnyebbülésére a helyzet csak keveset változott. A sokat látott király a vidék egyetlen uraként görnyedt a hátsó kertben. Nem szólt semmit, és mégis minden teremtmény tudta a dolgát: csótányok, patkányok és férgek gyűltek köréje.

Libikókán két világ közt

Egyszer olyasmit mondott valaki, hogy azokba a városokba is bele tud szeretni, ahová még nem látogatott el, és hogy olyan embereket is tud kedvelni, akiket még nem ismert meg. Egy bizonyos szinten ez mindannyiunkkal rezonál. Akár arról ábrándozunk, hogy világjárók leszünk, amikor nagyok leszünk, akár arra szánjuk el magunkat, hogy semmittevéssel töltjük a napot. Viszont arról mindenki álmodozhat, hogy milyen gyönyörű lehet a naplemente egy japán folyópartról nézve. Az utazás nem csupán testi menekülés. Csaknem szellemi is, teljes kikapcsolódás mindentől, ami egyszerű és ismert. Dióhéjban, kilépés a komfortzónából.

Valaminek a szélén vagyok, valamihez közeledek. Azt érzem, lebegek az ég és a fű között. A tudat, hogy képes vagyok szárnyaimat kitérni, ez az örömmámorban úszás, ez egyszerűen izgalomba hozza minden porcikámat! Ugyanakkor ijesztő is. Le sem tagadhatom! Akármennyire is szeretem ezt a várost, be kellett ismernem magamnak, hogy életemet belepte már a rutin pora. A kényelem és a jólét fogaskereke csak forog és forog a jártasság végtelen körfolyamatában. Tudatosult bennem, hogy indulni kell. Elindulni arra a helyre, amit lelki szemeim előtt oly élénk színekben láttam. Az a hely csupa új szín, szokatlan illat és tele van kis varázslatokkal, amik csak arra várnak, hogy felfedezzem őket.

Pár évvel ezelőtt nem kellett megküzdenem azzal, hogy teljesen megéljem a pillanatot ott, ahol éppen vagyok. A vakáció tele volt rejtéllyel és csodával, a boldogság ott volt a pillanatban. Apránként szerettem bele nemcsak a helyekbe, amiket meglátogattam, hanem abba az érzésbe is, amit a hely kiváltott belőlem.

Eddigi életéveimet túlhajszolta a képzeletem. Nem emlékszem, hogyan kezdődött. Talán a könyvek tették: az enciklopédiák, a nagy becsben tartott *Csodaország* vagy Gazdag Erzsébet *Meseboltja*. Vagy talán a tévéműsorok tették? Az a sok mozifilm, dokumentumfilm és sorozatfilm csapdája. Ott láthattam képeket a világból.

Legjobban a távoli helyek vonzereje csábított el. Azok a homályos képek a fejemben – amik minden alkalommal, amint hangosan kimondtam a neveket – több színt kaptak. Alabama, Avignon, Bagdad, Barcelona, Cancún, Genf, Glasgow, Niagara. Irodalom. Hasamra ütve most ennyi jut eszembe. Mindegyik név hangos (vagy hangtalan) kimondásától másképpen érzem magam.

Megpróbáltam, és nem sikerült értelmes mondatokba foglalnom azt, hogy érzem a súlytalanságomat, a gravitációm elmozdulását. Megmagyarázhatatlan sürgetés ez, ami arra késztet, hogy induljak, elmenjek. Ösztönös kapcsolatokat hoztam létre olyan helyekkel, ahol még soha nem voltam korábban, csak arra alapozva, amit láttam vagy hallottam vagy álmodtam.

A lelkem és a talpam viszket ezektől a messzi helyektől. Mivel nem tudom megvakarni, így mást kell kitalálnom az elmúlásra. Bepakolok hát a hátizsákomba, és ünneplőbe öltöztetem a szívemet, úgy indulok a nagy útnak. A Prince Edward-szigeten homokos strandokon fogok sétálni, a napfelkelte után megnézem az alkonyatot is, a magánnyal fogok összebarátkozni és futni fogok az óceánba. Bővebben majd máskor. Jeruzsálem is sok jót ígér nekem: a kapukat, a siratófalat, a piacokon a fűszerillatok kavalkádját és a többi.

A lehetőségek végtelenek, és én reménytelenül mind beléjük szerettem. Egyszer valahol azt olvastam, hogy az utazás olyan volt, mint az éhség. Minél többet láttál belőle, annál jobban falnád a világot. Számomra azonban olyan ez, mint gyerekkorom éjféli harapnivalója. Az a fajta, amit mindig úgy gondoltam, hogy elég bátor vagyok ahhoz, hogy elérhessem, de soha nem tettem. Vigasztaló, nyüzsgő, szívmengető. Libikókázok két világ közt. Az egyik világ csak a fejemben létezik. Sikerült meggyőzőnöm magam arról a másik világról is, ami a horizonton túl van. El szeretném érni.

Azt nem tudom, hogy hány éves leszek, amikor ellátogatok ezekre a helyekre. Nem tudom, ott hogyan fogom érezni magam. Vajon akkor is én leszek én? Annak ellenére, hogy ezek a gondolatok éjszakánként néha megfélemlítenek, biztos vagyok benne, hogy ez jó

nekem. Tüzet gyújtott a lelkemben az a szeretet, amit ezek a soha nem látott helyek iránt érzek.

Hajdanán elkallódok egy olyan városban, amelyikbe még gyermekkoromban szerettem bele. Ha szerencsém lesz, ott fogom megtalálni magam. Egyszer lesz, hol nem lesz, talán meg sem történik.

Jovan Nikolić

Hazugságok hazugsága

Takarics Dóra fordítása

Hamis szem hamisan nézi a világot
Hazug tréfán hazug mosollyal nevet
Hazug bólogatók bátorítják a hazug szót
Hamis levegőt szív hamis vizet iszik
Hamis kézzel hamis arcot cirógat
Hamis tollal hazug levelet ír
Hamis lábnnyommal utánozza a mozdulatot
Hamisan álmodik hamis szárny repüléséről
Míntha a hamis ég alatt körözne
Hamis foggal
Hamis kenyérhéjba harap

Kázmér és egyéb címek

(Regény idézetekben)

*az a-a-alvó Odüsszeusz és
az é-é-éber Odüsszeusz*

Kecskés Ildikó fordítása

Vajon a karabély megváltoztatta Kázmér álláspontját?

Egy napon M. település tésztagyártója, Kázmér barátunk, miután elege lett a postaládájában talált tucatnyi névtelen levélből, ütlegelni kezdi öklével az asztalt, majd őrjöngve kirohan az utcára: „Belőlem te nem fogsz hülyét csinálni!” A sorok között azt olvashatjuk, hogy Kázmér a névtelen illetőt kirázza a gatyájából, és okulásul legalább két atyai pofont ad neki, ha netán egyszer a keze közé kerül. Valójában őt az emésztette, hogy nem tudott mit kezdeni ezzel a levéláradattal, mivel nem értette annak célját. Mire akart velük utalni a szerző, leszámítva azt, hogy kéjelegjen egy szerencsétlen tésztagyáros és novellaíró nyugtalanításán? Ez idáig egy bőrdobban tartotta őket az ágya alatt, dátum szerinti sorrendben, de most kiszórta a szoba közepére, és taposni kezdte őket: „Ezt teszem veled is! Te és a hozzád hasonló írók nem érdemelnek kegyelmet, te pamplonai marha!”, forrongott Kázmér. Ne legyünk szórszálhasogatók, de honnan volt Kázmér biztos abban, hogy egy bizonyos személy küldözgeti neki a leveleket – aki titkolta kilétét, akár kígyó a lábát –, amikor több irodalmi ambíciókkal rendelkező egyed célpontja is lehetett, nemde?

Végül megnyugodott, és felkérte Max Oscar professzort és fiatal feleségét, Jelisavetát, hogy közösen fejtsék meg a névtelen levelek rejtélyét.

– Ennek az istenverte ország Büntető Törvénykönyvének a közrendet és a békét szabályozó részében az áll feketén-fehéren, hogy a prostituált beperelheti a szexuális szolgáltatását igénybe vevő sze-

mélyt, ha az megtagadja azt kifizetni, hiszen értelemszerűen annak is megvan a maga ára, ugyanakkor a szolgáltatást igénybe vevő személy nem perelheti be a prostituáltat, ha nincs megelégedve a szolgáltatásával. Ugyanezen törvényes rendelkezés vonatkozik a férfi prostituáltakra és azok ügyfeleire is. Hát ez nem szégyen? – kérdezte Jelisaveta az ajtóból Kázmértől, akinek halvány fogalma sem volt arról, hogy miről is beszél a nő. Ne is foglalkozz vele, ma kifejezetten beszámíthatatlan – próbálta Max tisztázni.

– Honnan az istenből jutottak most eszedbe a prostik? A múlt héten órákig az irodalmi Nobel-díj szerencsétlen nyerteseiről hablatyoltál, meg a tanulatlan könyvárusokról, akikről dühösen azt állítottad, hogy ők a világ legnagyobb szemfényvesztői és irodalomellenes összeesküvők. Legyél biztos abban, hogy Max és én most nem szándékozunk órákon át hallgatni téged, gyámoltalanul bólogatva.

– Kázmér, dugulj már el! Most sokkal fontosabb dolgunk van. Csak nem felejtetted el, hogy miért vagyunk itt? Meg kell találnunk az anonymusodat. Igazi kutatás lesz ez az író után.

– Csak hogy én is hozzáfűzzek valamit. Kázmérom, fiatal barátom, Jelisaveta nem rád célzott, amikor arról beszélt, hogy a prostituáltaknak fizetniük kell, ha nem elégitik ki az ügyfeleiket. Te a munkád szakszerűen és áldozatosan végzed. Ebben legalább nem kétkedem. Hanem mondd csak, milyen levelekről is van szó?

– Szégyelltem ilyen jelentéktelen dolgokkal zavarni téged, ezért Jelisavetának két-három szóban elmeséltem a levelek történetét, melyeket egy szerencsétlen anonymus küld, hónapok óta. Kázmér bevazette őket a dolgozószobába, s meglátva a padlón szétszórt halomnyi levelet, nem titkolt megrökönydéssel keresztet vetettek, bal és jobb kézzel egyaránt. Max abban a pillanatban hozzáfogott a levelek olvasásához, Jelisaveta pedig se szó, se beszéd, szenvedélyesen Kázmér karjaiba vetette magát.

– Ó, te aggodalmaskodó, nyeszlett utcalányom – suttogetta Kázmér fülébe Jelisaveta.

„A szex az endorfinok véráramba áramlásával gyógyítja az enyhébb depressziót. A szex a világ leghatásosabb nyugtatója. A szex valóban enyhíti a fejfájást. A szex enyhíti a feszültséget, amely szűkíti az agyi ereket”, mantraként ismételte ezeket a mondatokat Kázmér, melyeket egy női magazinban olvasott tegnap, míg a fodrászszalonban várakozott.

– Ismered annak a férfinak a történetét, aki először egy okos nő vett feleségül, és boldogtalan volt, majd másodszorra egy együttérzőt és megértőt vett el, és ismét csak boldogtalan volt, aztán egy egyszerű, jólelkű nőt vette el, akivel ugyancsak boldogtalan volt, végül pedig keményen elhatározta, feleségül vesz valakit nagy mellekkel? Lazítanod kell. Mit izgulsz azon, hogy valamilyen ismeretlen bolond levelekkel halmoz el? Mi van akkor? Csak nem vagy féltékeny, mert ez a névtelen jobb író nálad? – kérdezte sértődötten Jelisaveta, amiért Kázmér szégyenlősen, mint egy gyerek, ellökte magától.

Hidegen hagyták a nő szavai, Max mellé térdelt, és belemélyedt az olvasásba. Időnként kommentárt fűzött egy-egy levélhez.

– Mégis honnan a fenéből tud ez az örült ennyi mindent az életemről? Őszintén mondván a fiktív agyszüleményei eltörpülnek ahhoz képest, hogy mennyi borzasztó dolgot tud rólam. Mintha ezeknek a falaknak körülöttem fülük és szemük lenne, olyan jól tudott követni, a jó édesanyját!

– Valóban felmerülnek itt érdekes dolgok. Például a szövegek korrekt stílusban vannak megfogalmazva, azonban az is nyilvánvaló, hogy a szerző odafigyelt arra is, hogy a forma miatt maga a tartalom se kerüljön háttérbe. Ha nem gyűlölnéd ennyire az irodalmat, azt mondanám, egy regényt tudnál szerkeszteni ezekből a levelekből – mondta Max.

Egy pillanatra Max ötlete nem tűnt elvetni valónak, ám a következő pillanatban úgy elkomorodott, mintha valaki szándékosan a tyúkszemére lépett volna. „Szükséges egy olyan regény megírása, amely analógia útján megerősíti az életet, és amely mellett bármely más irodalmi elkötelezettség értelmetlen és tisztességtelen”, gondolta magában a tésztagyáros. Magyarán mondván: Kázmér meg volt győződve arról, hogy a regény és az élet között egyenlőségjel van. Oscar Max professzor meg sem próbálta az ellenkezőjét bizonyítani fiatal barátjának, mivel két következtetést vont le: hogy a tésztakészítő irodalomgyűlölő, és hogy nincs olyan Guru, Metód vagy Tanár, aki segíthetne Kázmérnak megküzdeni az irodalmi démonaival, amelyeket gondatlanságból újjáélesztett.

– A világnak annyira van szüksége még egy regényre, mint amennyire a csibének kell a melle – felelte Kázmér sértődötten, majd összeszedte a leveleket, és betette azokat a bőröndbe.

Aztán néhány nappal később, miután Kázmér az ágy alatt lévő bőröndöt és az íróasztal fiókjait is megtöltötte a rejtélyes idegentől ka-

pott levelekkel, több már nem érkezett. Az utolsó levél, ami után fel-
lélegezhetett, és átadhatta azt az édes feledésnek, ezzel a mondattal
kezdődött: *Vajon a karabély megváltoztatta Kázmér álláspontját?*; már
a címből is arra lehet következtetni, hogy főhősünk ebben a történet-
ben, valójában a regényben, komoly megpróbáltatások elé lesz állítva.

1. Már a *Vajon a karabély megváltoztatta Kázmér álláspontját?* cím-
ből is ki lehet következtetni, hogy főhősünk ebben a történetben, va-
lójában regényben, nagy borzalmakat fog átélni. Kázmér ebben vagy
hős lesz, vagy nem is létezik. Egyszerű dolognak tűnik, jelentősen
egyszerűbbnek annál a ténynél, hogy a hatalom lényegében az élet
és halál fölötti uralom. Ám a dolog mégsem ennyire egyszerű: néhá-
nyuknak eszébe fognak jutni azok a különös események, amelyek a
történet elejétől kezdve befolyásolni fogják Kázmért, amelyek kényel-
metlen érzést keltenek benne: „Azokkal az írókkal, akiknek nincs
mondanivalójuk, illetve nincs saját világuk, csak az irodalomról lehet
beszélni.” Feltevésünk szerint Kázmérnak – persze ezt nem állíthat-
juk teljes biztonsággal, hogy már korábban nem volt az – az irodalom
gyűlölőjének kell lennie. Ha így vázoljuk fel az alapokat, akkor nem
egyértelmű, hogy kinek a kezében lesz a történet vezetése. A történet
vezetése körül (nem úgy, mint a meséléséről) nagy csata fog zajlani.
„Az győzhet, aki tudja, hogy mikor kell, és mikor nem kell harcol-
ni”, ezt a kijelentést még többször el fogjuk ismételni, Kázmér pedig
erre ezt fogja válaszolni: „Az emberi történelem előbb lesz az ostoba-
ság és az erőszak eredménye, mint a bölcsesség és az igazság.” Ez
egy elég közhelyes mondat, mondhatnánk. Mire akart Kázmér ezzel
utalni? Talán erre: „Az az örülség, hogy belőlem akartok irodalmi
hőst kreálni, olyan szavakat adva a számba, amelyeket nem akarok
kimondani, és olyan sorsot formálva, ami nem az enyém. Vagy lehet,
hogy inkább erre gondolt: „Ha én irodalomgyűlölő vagyok, és ti nem
rendelkeztek önálló világgal, és papagájként ismételve csak az iro-
dalomról beszéltek, miért teremtetek egy olyan világot, ahol én nem
is létezhetek? Egy ilyen világban semmit se tehetek saját magamért,
de még kevésbé tudnék mások miatt élni.” Szembe kell néznünk a
kockázattal, hogy főhősünk már a történet legelején megöli magát,
vagyis: lemond a történetről. Ha meghal, attól Kázmér még hős ma-
rad? Élve vagy holtan, Kázmér továbbra is uralni fogja a történet-
életét és kimenetelét. Leszögezhetjük azt is, hogy ez a mese, füg-
getlenül a történetétől, kötődni fog a címéhez. Ugyanakkor igaz az a

megállapítás, hogy a cím két funkciót szolgál: hogy megmagyarázza saját magát, és azt is, ami utána következik. Mivel nem lépünk túl a cím magyarázatán, a kérdés az, hogy sikerül-e valaha is felzárkózni a címből eredő történettel. Kázmér sem lesz a hasznunkra, mivel a következőket fogja erre mondani: „Az irodalmi hős élete szükséges, de nem elég feltétel ahhoz, hogy egy történet önállóan létezzen.” De, hogy ne vesztegessük tovább az időnket, azt ajánlom, hogy Kázmért rögtön öljük meg a címben említett karabéllyal. Nem lesz itt karcolás, sem vér, sem lőpor a mutatóujjon, ez irodalmi gyilkosság lesz. Valójában ez nem gyilkosság, mivel egy gyilkossághoz legalább egy hulla szükségeltetik. Ölje csak meg magát, ha annyira ragaszkodik hozzá. Statisztikailag kimutatták, hogy a művészek ritka esetben eresztenek golyót a fejükbe. Ezért mivel Kázmér makacs, akár egy öszvér, fél koponya nélkül fog maradni. De azért adjunk neki némi időt, hogy átgondolja ezt. Na és akkor, ha nem akar ennek a történetnek a főhőse lenni? Kiírjuk a címből, és találunk valakit, aki készen áll a helyébe lépni. Mi van akkor, ha az Irodalmi Hősök Független Társasága visszavonhatatlan döntést hoz a történet bojkottálásával kapcsolatban? Abban az esetben egy olyan történetet fogunk írni, amelyben nem lesznek hősök, vagy pedig mi fogunk a helyükbe lépni, hősök és írók is leszünk egyben, és ez számunkra elég lesz. Akkor a cím nem *Vajon a karabély megváltoztatta Kázmér álláspontját?* lenne, sokkal inkább: *Vajon a karabély megváltoztatta az írók álláspontját?* Az írók az összeütközés azon oldala, akiknek a soraiba fokozottabb feyelem irányul. Vagyis: „Ki az írók vezetője?” Az, aki a legügyesebb: aki képes az ellenség erejét felmérni. „A történet tehát ellenség?” Nem: a történet az a föld, amelyen harcba szállunk. „Az irodalmi hősökkel?” Nem: saját magunkkal. Mindez annyira reménytelenül bonyolultnak és elcsépeltnak tűnik. Összefoglalva: ennek a történetnek a címe helytelen, és így nem lehet történetet mondani róla. Kázmér, Cioran, Platon, Szun-ce, Hérakleitosz, Baruch, Spinoza fellélegezhetnek. Azt javasolnám, hogy a történet címe a *Vajon a karabély megváltoztatta az olvasó álláspontját?* legyen, és az olvasó maga írja meg.

Gyermekkorom kalendárium

(Első rész)

Cikó Lea fordítása

Sokáig azt gondoltam, az a szokás, hogy a katolikus ünnepekkor ajándékot kapunk, míg a pravoszlávkor nem, de ma már világos számomra, hogy valójában az egyik nagytatám nagyon fukar volt.

– Na, ezt hozta neked a nyúl!

A nyúl? A nyuszi apukája?

Lazo tata, a ceremóniamester, azt az egyetlen ajándékot, amit tőle kaptam, közömbösen adta át, nem is számítottam rá, hogy megerőlteti magát, hogy azt mondja, nyuszi, de ezzel az érzelemnélküliséggel ugyanúgy hangzott volna, ha azt mondja, hogy *na, ezt a szél hozta*, vagy *na, ezt a tenyész vadkan hozta!*

Az ajándék, az igazat megvallva, valóban olyan volt, hogy csak a legerősebb nyúl bírt volna el vele. Ez a labda hasonlított ugyan a gumilabdára, de a medicinlabda keménysége felé húzott, ezért azon a tavaszon a réten még a rémült kapusok is csak akkor vállalták be, amikor már teljesen kifogytak a környéken található összes gömbölyű tárgyból...

– Hát, jól van... Azzal a Tieddel fogunk játszani, de nincs erős rúgás!

Az az Enyém olyan volt, amitől nem félsz, hogy betör egy ablakot, hanem hogy lerombolja valaki falát. Még ma is talán ezzel döntene le az illegálisan felépített építményeket azon a környéken. A túl nagy súlya mellett kimondottan csúnya is volt, valamilyen kasmír, kék-barna színű, sötétedéskor felvette a láthatatlan álcát, és lopakodva támadta a kapusokat. Az egyetlen jó emlék vele kapcsolatban a rekordok megdöntése volt. 38:25, 41:12 és hasonló. Mert minden, amit kapura lőttek, az bement.

Hol találhatta ezt a roppant gumitömeget? Neki az úgynevezett „áruházak” is egyszerű pénzcsalogatók voltak, a fateromat se kérné

meg, nemhogy még valaki mást, hogy az unokájának szerezzon ajándékot, és feltételezem, hogy a labda is valamilyen bérmunkás-rokoni kapcsolaton keresztül érkezett hozzám Romániából vagy Bulgáriából, valahonnan a vasfüggöny mögül, mindenesetre olyan helyről, ahol még a labdáknak sem volt szabad túlzottan elrugaszkodniuk a többi dologtól.

Jól van, nálunk sem adtak éppen a játékok kinézetére, mindenkinek egyforma mentőautója volt, egyforma társasjátéka, egyforma hózentrógeres gumisünije, és pont ezért végképp felfoghatatlan számomra, hogy hol találhatta ezt a labdát, amelyet még soha sehol nem láttam, de még hasonlót sem?

Talán azért (még azután is, hogy hanyagolva lett amiatt, mert több ízben eltalálta Duci Tucát, aki lélegzet nélkül maradt, eltörte a sarki Nidžo Bearo mutatóját, és legfőképp, mert Földmérő Đokica bácsit ledöntötte a bicikliről, amivel egyszerre két kétliteres szódásüveg is eltört!) vigyáztam még hosszú évekig erre a csúf gumikészítményre, egészen addig, amíg teljesen le nem pattogott róla a lakk, és amíg a mintája annyira ki nem fakult, hogy már kezdett valamire hasonlítani.

Az örökös

Erdős Lehel fordítása

Szombaton és vasárnap nyolc óra után Bogumil Carek, a híres antikváriumos családból származó standtulajdonos szerény kínálatát rendezgette a Francia téren, nem nagy elvárásokat fűzve ahhoz, hogy ma sikerül bármit is eladnia, és talán végre törlesztheti legalább a lakbérét, amivel már hónapok óta tartozik a tulajdonosnak, Ivan Podolskinak. Podolski megértő ember volt, nem erőltette a lakbér fizetését, azonban Carek egy hajszálnyira volt attól, hogy elveszítse azt a kevés nyugalmat is, amit a sötét tetőtéri szoba nyújtott számára. Ezért kellett minél előbb visszafizetnie az adósságot.

Ma is tele volt a tér a különböző társadalmi rétegekből származó emberekkel. Apróságok után keresgéltek saját otthonaikba.

Akármennyire is törekedett, Carek nem tudta kielégíteni a lehetséges vásárlók igényeit. Gyakran olcsóbban, vagy még valamit hozzáadva az ajánlatokhoz próbálta megtartani őket. Mindhiába.

Nemsokára a stand előtt megjelent a polgármesteri hivatal basáskodó főnöke, Mario Kostnik. Kostnik folyamatosan provokálta őt a kiállított, szerinte satnya áruval. Rendszerint összehasonlította a jelenlegi kínálatot Carek felmenőinek valamikori portékáival.

– Ami önnek van Carek úr, az még a legegyszerűbb vidéki piacra sem való. Az, amit ön kínál, egy nagy rakás semmi.

– Kevés pénzért mit vár el, bori rezet? – kérdezte Carek.

– Mondjuk, azt is – válaszolta sértődötten Kostnik –, csakhogy magának még az sincs. Nekem viszont van pénzem, ez itt a lényeges különbség.

– Na és ezt itt? Ezt megvinné? – mondta mérgesen Carek, és rámutatott egy démon álarcos szamurájszobrocskára.

– Ez, ez jó. Nézzem csak! Honnan szerezte?

– Apámtól maradt rám.

– Igen, igen, ó igen – válaszolt lassan Kostnik –, már emlékszem. Láttam az apja antikváriumában. Mennyit kér érte?

– Négyezret.

– Négyezret? Sok ez, Carek úr. Bevallom, ettől függetlenül igazán szép darab.

– Valóban Japánból származik. Apámtól hallottam. Ő mondta nekem, még nagyon régen.

– Rendben – válaszolta villámgyorsan Kostnik.

– Hétfőn hozza be az irodámba, majd ott kifizetem. Viszontlátásra!

Hétfőn Kostnik kifizette Careknak a négyezret. Elégedetten tartva kezében a kis szobrocskát, az íróasztalára helyezte.

– Végre minden a megfelelő helyen, nem igaz?

Carek kifizette Podolskinak az adósságot. Az elkövetkező napokban javított kínálata minőségén. Ennek következtében mintha felpörgött volna az eladás. Életében először megtelt pénzzel a zsebe.

Elhatározta, hogy meglátogatja édesanyját a Strma utcában. Szegény asszony állandó harcot vívott a migrénnel. Folyton-folyvást csak keserves élete miatt siránkozott. Nem sok időt szánt fia meséjére.

Szűkösen teltek a hónapok. Careknak sikerült még egy pultot vásárolnia, majd körülbelül két és fél hónap múltán megint szerzett egyet. Maga mellé fogadott három igazán hű kereskedőt, ő pedig átadta magát a nem mindennapi alkalmatosságok felkutatásának. Olyanoknak, amelyeket csak antik tárgyak kiállításán lehet értékesíteni. Persze tudta jól, hogy minden valamire való már a múlté. A nincstelenség, a háborúk és az elvándorlás megtette a magáét. Mindent eladtak, aminek valamilyen értéke volt.

Mégis, imitt-amott sikeresen ráakadt egynéhány értékes apróságra, melyek árából pillanatnyi kiadásait fedezhette. A segédek jól dolgoztak, az eladás elfogadható volt, hiszen a vevők mégiscsak jól emlékeztek a Carek család nevére.

Bogumil Carek hamarosan bérelt egy lakást a Strma utcában, hogy közelebb legyen édesanyjához, aki egyre gyakrabban betegeskedett. Katarina Carek minden valóságérzetét elvesztette. Saját képzeletéből szőtt világában élt, melyet csak a gyógyszerek tartottak fenn.

Valószínű, hogy Bogumil Carek vett utolsóként tudomást Kostnik haláláról. Az a szóbeszéd járta, hogy beleőrült egy szodomita kapcsolatba. Vagy szélhámosságon kapták. Esetleg mindkettő.

Carek azokban a napokban igencsak elfoglalt volt. Új üzlethelyiséget keresett az antikvárium számára.

Kár, hogy már nem volt nála a szobrocska.

A tél elején Katarina Carek örök álmra hajtotta fejét. Kimerült teste végleg a temetőbe költözött. A családi kriptában került végső nyugalomra.

Apjáról, Vitomir Carekról, Bogumil évek óta semmit sem hallott.

A hiányzó (viszont igen-igen kelendő) portéka ellenére, Careknek sikerült megtöltenie új kereskedését.

A következő héten egy váratlan látogatója érkezett. Kostnik özvegye.

– Tudja, egy kicsit kellemetlen, hogy csak így megkérdezzem, de nem szeretné visszavásárolni a szobrocskát? – kérdezte az asszony.

– Természetesen – válaszolta habozás nélkül Bogumil Carek. – Íme – folytatta egy szuszra – én is négyezret fizetek a figuráért. Ennyit fizetett nekem is Kostnik úr.

Pár pillanat alatt sikerült üzletet kötniük. Carek kifizette az özvegyasszonynak a megbeszélte összeget.

Elégedetten tartotta kezében a démon álarcos szamurájszobrocskát.

Egész délelőtt játszott vele. Egyik kezéből vándorolt a másikba és vissza. Néha kérdően figyelte, elmerült az ördögi álarc tekintetében. Remélte, talál rajta valami egyszerűt, valami különlegeset, valami személyeset. Bármit, ami többet tudna róla mesélni.

Este egy raktári polcra tette. Úgy érezte, méltó helyet kell találnia számára az antikvárium bejáratának környékén.

Az elkövetkező időszakban Carek nem ért rá a figurával foglalkozni. Minden erejével azon volt, hogy ismételten régi fényében üzemeltesse antikváriumát, akár csak azt hajdanán elődei tették.

Habár hivatalosan még nem nyitott meg, a boltot máris tucatnyi-an keresték fel. Elárúsítók, kíváncsiskodók, ingyenélők, művészek és olyanok, akik egy nap ilyesmivel szeretnének foglalkozni.

A Francia téren lévő standokon továbbra is zökkenőmentesen mentek az eladások, ezért Carek minden idejét az antikváriumnak szentelte.

A megnyitó előtt végre megtalálta a legjobb helyet a figurácska számára. Minden habozás nélkül a bejáratától jobbra, egy kis talapzaton, a nagy vitrin előtt kapott helyet. A vitrin előtt, mely drága porcelánnal és kristályokkal volt megrakva.

Az új kezdet nem hozott új kuncsaftokat. A kiállított áru eladása lassan haladt. Ez kellemetlenül érintette. Látogatók akadtak bőven.

Kérdésekből és nézelődésből sem volt hiány. De jó üzletből annál inkább. Ha így folytatódik, nem lesz miből fenntartani a régiségkereskedését.

Egész nap szorgalmasan kínálta portékáját. Telefonhívásokat indított és fogadott. Mindhiába. Napról napra csak rosszabbodott a helyzet.

Az eladás csökkenése a Francia téren álló pultjain is érezte hatását.

Hamarosan becsukta az elsőt, majd rövid időn belül a másodikat is. Csak egyet hagyott meg.

Növekvő adósságainak terhe mellett éjjel-nappal ugyanaz a lázas gondolat kavargott a fejében: Mi történhetett? Mindenki másnak virágzik az üzlet, kivéve nekem – ismételte magában.

Ki tudja, hányszor nézte már át a szépen elrendezett kirakatot. Voltak értékes tárgyak is, de mit sem értek, ha napokon át senki sem fordult be.

Ezen a szombaton Bogumil Carekot a Karlik ügyvédi iroda futára értesítette apja haláláról. Külföldön történt. Mindössze némi apróságot és valamennyi készpénzt hagyott maga után.

A jogász értesítette, hogy édesapja Afrikában, Kenyában halt meg. Ott is lett eltemetve. Neki, mint fiának, némi pénzt és egy pár személyes tárgyat (a szemüvegét és a töltőtollát) hagyta hátra.

Édesapja halála különösebben nem lepte meg, nem is zaklatta fel. Nyolc éve már annak, hogy megszakadt köztük minden kapcsolat. Úgy vélte, hogy a párizsi Vöröskereszt épületében dolgozik, mint éjjeliőr. Rá sem gondolt arra, hogy apja Afrikában tartózkodhat.

A szemüveget és a töltőtollat remekül ismerte. Megkönnyebbült, hogy a tulajdonában vannak. Kezében tartva őket arra gondolt, lehet, hogy édesapja valami rejtett üzenetet küld számára. Szemüveg és töltőtoll?

Fontos, hogy résen legyünk, és nyomot hagyjunk. Ez az, ez az. Szemüveg és töltőtoll.

Egész nap fel-alá sétált az antikváriumban, azonfelül figyelmesen szemlélte a megannyi régiséggel megtöltött üzletet. Minden a családra jellemző módon volt bemutatva, kivéve a szamurájt, ami a bejárat bal oldalán állt még édesapjánál.

Körbejárta a szobrocskát. Alaposan szemügyre vette erről is, arról is, szemrebbenés nélkül.

Kezébe vette, majd körmével megkapargatta a rém álarcát. Érdekes, hogy ez előbb nem jutott eszébe. Kést és ecsetet ragadott. Elő-

szőr nekiállt, hogy a pamaccsal megtisztítsa a harcos páncéltözetét. A szemeknek szánt nyílásokon sok por gyűlt össze.

A kés segítségével figyelmesen kipucolta őket, majd élével köröket rótt az álarc peremén. A démonálarc hirtelen leesett, és előbukkant a mögötte rejlő katona arca. Nyugodt, kifejezéstelen tekintettel nézte a világot. Gyorsan visszahelyezte az álarcot a harcosra. Megkönnyeb-bülten sóhajtott, hogy sikerült neki.

Visszatette a figurát oda, ahol volt, s távozott a boltból. Furcsa érzés lett úrrá rajta. Mintha szabadabb lenne. Vajon mitől? Maga sem tudta.

A következő hetekben döntést kellett hoznia. Három jó ajánlatot kapott a szobrocskáért.

Az összeget helyezte előtérbe, nem a vásárlót. Egy Kamauf neve-zetű vállalkozó vette meg nyolcezerért.

A többi árura nem volt kereslet. Csak úgy, hirtelen hozta meg döntését, hogy eladja a régiségkereskedést, és vele együtt mindent, ami benne van.

Sokan hallottak súlyos helyzetéről, ezért egyszerűen megzsarol-ták az ajánlatokkal.

Összetörve mondott igent Marić gyártulajdonosnak, aki születés-napi ajándékként vette meg az antikváriumot munkakerülő fiának. Mindössze kétszázötvenezret fizetve érte.

Kötelezettségek nélkül s elegendő pénzzel a zsebében – ahogy azt maga mondta – elindult véget nem érő utazására a nagyvilágban.

Ki tudja hány év után, Carek betegen és kimerülten tért haza vá-rosába. Körbejárta a temetőt, felkereste édesanyja sírját, majd ugyan-ilyen tisztelettel megemlékezett édesapjáról. Ellátogatott az antikvá-riumhoz is. Beke úr, a viszonteladó vezette az üzletet.

Beke röviden beszámolt a történekről.

Igen, meglehetősen hosszú ideig volt távol. Meddig is? Úgy tűnik, még annál is tovább. Nyolc év elég hosszú idő. Körülbelül hat és fél évvel ezelőtt vásároltam meg az üzletet Marić úr fiától. Mindenfé-lével kereskedek. Minőségi áruval ugyan nem, arra ma nincs kereslet. A valamirevaló vásárlók elmentek. Eltűntek. Még az ön jó vevője, Kamauf is. Pár évvel ezelőtt még jól ment az üzlet, de a végén tönk-rement. Semmije se maradt. Sosem derült ki, mi lett vele és hatalmas vagyonával. Valaki azt mondta, hogy az utóbbi években értelmetlen húzásai voltak. Na jó, erről ennyit. Érdekli itt valami, esetleg vásá-rolna?

Carek néhány perc leforgása alatt átfutott a kínálaton, majd a padlón, a nagy vitrin mellett megpillantott valami sötétet. Felemelte a tárgyat, és megpillantotta a démonálarcot. Meglepetten tartotta kezében. Rá is kérdezett Bekére.

– Hol van a szobrocska? Mert ez hozzá tartozik.

– Aha, szóval ez az.

Beke a ládácskából elővett egy vászonba csavart tárgyat. Óvatosan kicsomagolta, s láthatóvá vált a szamuráj.

– Tudja mit, Carek, tessék, önnek ajándékozom, nem igazán tudok vele mit kezdeni. Igen, párszor igazán szép összegért cserélt gazdát, de én aprópénzért vettem az özvegy Kamaufnétól. Fogadja el! Kérem szépen. Hiszen ez mégiscsak a Carek család tulajdona.

A folyóparton, nem tudni miért, Carek porrá zúzta a figurát. Maradványait a folyóvízbe fújta.

Másnap meglepetten vett tudomást arról, hogy Beke antikváriuma porig égett.

Zavarodottan sétált el a Francia téren lévő kiállításra, ahol csak néhány asztal és morcos kereskedő tartózkodott.

Ott egy Nimai nevű zöldség- és gyümölcskereskedő ajánlott neki munkát, a négyszögletű tér túloldalán. Soha többé nem nézett a túloldalra. Nem érdekelte, mit kínálnak odaát.

Rövidtörténetek

Krisztián Noémi fordításai

Kép

A hegyi otthon ebédlőjének ablaka mellett lóg egy kép az ablakból látható kilátással: smaragd tó, melyben tükröződnek a környező hegyek. A kép harminchét évet függött ugyanazon a helyen, de azután eltűnt, és senki sem találta meg. Két évvel később, váratlanul, a kép feltűnt ugyanazon a helyen, ahol azelőtt helyezkedett el. Eltűnésére utaló nyomok vagy jelek nem láthatóak rajta, ezért a hegyi otthonban soha sincs szabad fekvőhely. Mind azzal a reménnyel érkeznek, hogy a kép pont akkor fog újra eltűnni, amikor ők ott-tartózkodnak.

Az erősebb törvénye

A fiú egy szelet kenyérral a kezében megy ki az udvarra. A kenyér erdei földieperdzsemmel van megkenve, és már előre örül az ízének. Az udvaron azonban közeledik felé egy fiú a harmadik emeletről, idősebb és erősebb nála, szó nélkül kiveszi kezéből a kenyérszeletet. Beleharap, összeráncolja homlokát, és kiköpi. Pfuj, földieper! Mondja, majd a földre, a porba dobja a kenyeret.

Történet a szülőkről

Az író napokon keresztül próbálja megírni a történetet, melyet a szüleinek szán, pontosabban mondva: szülei árnyainak, mert ők már rég meghaltak, de valami zavarja, nem hagyja, hogy belekezdjen, és amikor épp megsejti az első mondatot, szét is esik, mielőtt elérne a feléig. Elgondolása szerint a teraszkorláton tolongó verebek és galambok hibásak mindenért, felkel és elzavarja őket, de hiábavaló, mert ahogy hátat fordít, visszatérnek. Nincs más megoldás, szögezi le az író, madárijesztőt kell készítenie. Bemegy a szobába, és visszatér édesapja öreg kalapjával, édesanyja színes ruhájával és magas sarkú cipőjével. Amíg valahogy a seprűre aggatja, mintha édesanyja hangját hallaná: – Ez egy történet, fiam – mondja a hang, de amikor az író megfordul, csak saját árnyékát látja a falon.

Előadás

Abban az előadásban egy színész végig a színpadon tartózkodik, de mozdulatlanul ül, némán, lehajtott fejjel, arccal a tenyerében. A többi színész közül senki sem fordul felé, senki semmilyen módon nem említi, senki sem megy oda hozzá. Azonban amikor csak öt perc marad az előadás végéig, hirtelen felugrik, elkezd üvöltözni és rátámad a meglepődött közönségre. A nézők sikítoznak, néhányan felállnak, néhányan menekülnek a színházteremből, de vannak olyanok is, akik veszekednek a színésszel, és a legcsúnyább káromkodásokat intézik hozzá. Ha ez történik, a színész elkezd sírni, és nem hagyja abba, még akkor sem, ha már a függöny lefelé ereszkedik, a sírása a színház mélyéből hallatszik, addig, amíg a nézőtér teljesen ki nem ürül.

Zsebkendők

Soha nem szeretted, mondja a fia megöregedett anyjának, húgomhoz és öcsémhez mindig szép szavaid voltak, de hozzám nem, mintha nem léteztem volna, mintha kevesebbet értem volna náluk, mintha engem el akartál volna felejteni. Az anya nem válaszol. Most miért hallgatsz, kérdezi a fia, miért nem kérdezel, miért nem változtatsz a véleményemen. Az anya hallgat. Lehetséges az,

folytatja a fia, hogy tényleg minden így volt, ahogy mondom? Az anya elővesz egy zsebkendőt, megtörli a szemét. Na ne, mondja a fia, azokat a krokodilkönnyeket hagyd meg valaki másnak. Elveszi édesanyja zsebkendőjét, a földre dobja és megtapossa. Az anya az ingujjából elővesz egy újabb zsebkendőt, és újra a szemét kezdi törölgetni. A fia megragadja a zsebkendőt, de kicsúszik a kezéből, és eltűnik a fotel alatt. A fia csodálkozik, megrázza fejét. Ez nem lehetséges, mondja. De igen, mondja az anya, természetesen az. Előveszi a harmadik zsebkendőt is, ami úgy siklik az ujjai között, mint egy kis fehér kutya.

Tiszta örület

Egy cikk szerint, amelyet a Betegség-ellenőrzési és -megelőzési Központ tett közzé, évente megközelítőleg húsz ember halálát okozzák szarvasmarhák az Amerikai Egyesült Államokban. Ebből tizenhat esetben „az állatok minden kétséget kizáróan tudatosan sújtottak le áldozataikra”, állítja a jelentés. Egy áldozat kivételével mind fejre vagy mellkasra mért ütés következtében veszítették életüket, az utolsó pedig azután halt meg, hogy a tehén felöklelte, a zsebében lévő fecskendő pedig olyan antibiotikumot fecskendezett a férfi testébe, melyet eredetileg a marhának szántak. Egy esetben az állat hátulról támadott.

Ha az elmúlt hét eseményeiről szóló beszámolóm hisztérikusnak tűnik, nézzék el nekem. Általában elég nyugodt vagyok. Az igazat megvallva az események, amelyeket most megosztani készülök, kifejezetten nyugtalanítóak, különösen mivel ilyen festői környezetben játszódtak le. A Pudnick család New Jersey állambeli farmja valóban vetekszik bármely John Constable által festett pásztori tájképpel, ha nem is területében, de bukolikus nyugalomban mindenképpen. Csúpan kétóránnyira a Broadwaytől, ahol legújabb musicalje, *A húsevő város* telt házas sikert aratott, lankás dombok és zöldellő völgyek között szokott az ünnepezt lírikus, Sy Pudnick kikapcsolódni és feltöltődni. Mint megszállott hétvégi farmerek, Pudnick és felesége, Wanda saját kukoricát, répát, paradicsomot és gabonaféléket termesztenek, gyermekeik pedig egy tucat csirkéről, két lóról, egy bárányról és jómagamról gondoskodnak. Nem túlzó a kijelentés, miszerint napjaim itt olyanok, mint a Shangri-La édeni völgyében. Kedvemre legelhetek, rágcsálhatok és kérődzhetek a természet lágy ölén, Wanda Pudnick hidratált kezei pedig időről időre finoman megfejenek.

Azt pedig különösen élvezem, amikor Pudnickék vendégeket hívnak át hétvégére. Micsoda öröm ez egy intellektuálisan alulértékelt teremtmény számára, mint amilyen én vagyok, hogy New York híresegeinek a közvetlen közelébe férközhet: kihallgathatja a színészek, újságírók, festők és zenészek beszélgetéseit és humoros anekdotáit, amelyek a baromfik számára talán túl emelkedettek lehetnek, de senki nem értékeli egy jó Anna Wintour-történetet vagy egy frissen komponált Steve Sondheim-dalt nálam jobban, különösen, ha azt Steve maga adja elő. Így történt, hogy amikor a múlt héten egy A listás író-rendező – akinek a nevéhez számos híres alkotás kötődik, habár nem ismerem a műveket – szintén a meghívottak listájára került, igen emlékezetes összejövetelre számítottam. Amikor megtudtam, hogy ez a „direktor” néha maga is főszerepet játszik saját filmjeiben, olyan rettentő színész-rendezőt képzeltem el, mint Orson Welles és legalább olyan jóképűt, mint Warren Beatty vagy John Cassavetes. Képzelnék csak el a meglepetésemet, amikor megpillantottam bálványomat, aki sem bódító zseni, sem matiné bálvány nem volt, csupán egy féregszerű kis senki, egy rövidlátó, fekete szemüvegkeretes, gondosan ápolt, az általa elképzelt sikkes vidéki divatot képviselő tweedzakós természetbúvár. A teremtmény már az elejétől kezdve problémásnak bizonyult, morogva a zavaros útirányról, ami eltérítette sofőrjét, és aminek következtében hosszú órákat töltöttek fel-alá kocsikázással borsos autópályadíjak és üzemanyag költségén, ezáltal megtapasztalva a helyi penészpórák gyengélkedő manduláira gyakorolt káros hatását. Azt is hallottam, ahogy azt követeli, tegyenek egy deszkát a matracra alá, mivel azt túlságosan puhának találta, hogy kellő mértékben megtámassza gerincét, amely már egyértelműen elindult a csontritkulás útján. Mr. Pudnick visszaemlékezett, hogy David Mamet, a híres író egyszer új repülőjázat után nézett, amikor megtudta, hogy ez az úr is ugyanazon a gépen szándékozik utazni. Szeretném még megemlíteni, hogy az illető szüntelen kötekedése orrhangú nyafogásnak tetszett, mint ahogy tréfái is: olyan viccek megfőkezhetetlen folyama, melyekkel mások kegyébe próbált férközni, de hallgatói síri csendben füleltek csupán.

Az ebédet aznap a kertben szolgálták fel, és barátunk a Glenfiddich whiskey-től felbátorodva olyan témákról kezdett szónokolni, melyekről a leghalványabb fogalma sem volt. Rosszul idézte La Rochefoucauld-t, összekeverte Schubertet Schumann-nal, és Shakespeare-nek tulajdonított egy idézetet („az ember nem csak kenyér-

rel él”), amelyről még én is tudtam, hogy Mózes ötödik könyvéből származik. Amikor kijavították, dühbe gurult, és felajánlotta, hogy karbirkózással döntsék el a kérdést a házigazdával. Ebéd közben a kiállhatatlan kis pióca megkocogtatta a poharát, ezzel magára hiva az asztaltársaság figyelmét, majd pedig megkísérelte lerántani a terítőt úgy, hogy közben a porcelánnak ne essen baja. Mondanom sem kell, hogy sikertelen volt a próbálkozása, örökre tönkretéve ezzel legalább egy J. Mendel-ruhát és katapultálva egy főtt krumplit egy szemrevaló szőke hölgy dekoltázsába. Ebéd után azt is láttam, hogy amikor azt hitte, senki nem figyeli, krokettlabdáját a lábával rúgta arrébb.

Ahogy egyetlen szem maláta a kapillárisaiba került, sértéseket kezdett intézni a New York-i kritikusai felé, akik elmulasztották díjra jelölni legutóbbi filmjét, a *Louis Pasteur találkozása a farkasemberrel*-t. Ezen a ponton azonban a hölgyekre terelődött a figyelme, rágcslószerű mancsával egy színésznő kezét kezdte el fogdosni, miközben azt suttogetta: „Te kis boszorkány, a magas arccsontod elárulja, hogy benned cseroki vér van.” A hozzászólás elérte a kívánt hatást, a hölgy azonban ellenállt az impulzusnak, hogy öklével megragadja a férfi orrát, és az óramű járásával ellentétes irányban megforgassa párszor, míg az visítani nem kezd.

Ekkor határoztam el, hogy megölöm. Végül is, kinek hiányozna ez az ostoba mitugrász, hivalkodó magabiztosságával és visszataszító bájjával? Először arra gondoltam, felöklelem a szemüveges bogarat, de úgy éreztem, ehhez legalább még kétszáz fejre lenne szükségem. Olyan sziklaszirtek sem voltak a közelben, melyekről egy csípőmozdulattal a mélybe taszíthattam volna. Aztán rájöttem. Szó esett egy délutáni sétáról a környező erdőben, és mindenki türelmetlenül várta, hogy végre induljanak. Mindenki, kivéve egy bizonyos lapuló tökmagot, akinek nem volt ínyére az ötlet, hogy egy kullancsokkal és mérges tölgyvel teli erdőben barangoljon. Úgy döntött, visszavonul a szobájába hívásokat intézni, hogy megtudja, mekkora a bevétele legújabb filmjének, ami a *Variety* magazin szerint nem nyűgözte le a nézőket, és azt ajánlották, inkább Atlantisban kellene megtartani a vetítéseket. A tervem az volt, hogy belopózom a házba, mögé osonok, és egy szalaggal megfojtom. Minthogy mindenki elmegy, a rendőröknek úgy fog tűnni, mintha egy csavargó munkája lett volna. Arra gondoltam, esetleg otthagynom Dropkin, az ezermester ujjlenyomatát, aki egyszer adott Pudnickéknak egy ábrát, amelyen a szarvasmarha testének legnemesebb részei voltak feltüntetve.

Délután négykor bementem a baromfiudvarba, hogy a csirkék lás-
sanak, majd lassú léptekkel elsétáltam az istálló mellett, és megráz-
tam a nyakamon lévő csengőt, ezzel bebiztosítva alibimet. Onnan
aztán könnyedén átsétáltam a ház végébe. Az ajtók zárva voltak, így
az ablakon keresztül kellett bemásznom, lemészárolva ezzel a közeli
asztalon lévő Tiffany-lámpákat. Ezután patáim hegyére emelkedtem,
és felosontam az emeletre. Majdnem lebuktam, amikor Paucity, a
szobalány bejött az előszobába, de gyorsan a falhoz lapultam, beleol-
vadva az árnyékokba, ő pedig elsétált mellettem. Halkan somfordál-
tam áldozatom szobájába, és megvártam, míg visszajön a konyhából,
ahol éppen maradékok után kutatott a hűtőben. Drága tokhal-beluga
szendvicset készített, krémsajthegyekkel megtöltve a bégelt, majd
amikor ezzel elkészült, visszatért a szobájába. Miközben az ágyához
legközelebbi szekrényben rejtőzködtem, hirtelen elöntött az egzisz-
tenciális félelem. Ha Raszkolnyikov szarvasmarha lett volna, mond-
juk egy Holstein, vagy egy texasi hosszúszarvú, vajon máshogy vég-
ződött volna a történet? Hirtelen belépett a szobába, egyik kezében
uzsonnájával, a másikban egy üveg portóival. Ekkor orrommal óvato-
san kinyitottam az ajtót, és halkan mögé léptem a szalagot szorongat-
va – ami nem volt egyszerű művelet egy olyan teremtmény számára,
akinek nincsenek szembefordítható hüvelykujjai. Lassan felemeltem
a szalagot, és felkészültem rá, hogy torka köré fonom, kipréselve az
életet a nyáladzó pápaszemes pigmeusból.

Ekkor azonban a farkam végzetes módon beakadt a szekrény ajta-
jába, én pedig harsány bőgő hangot hallattam. Hirtelen megfordult,
és találkozott a tekintetünk, az ő mélyen ülő, apró, szúrós szemei az
én nagy barna szempárommal. Amikor megpillantott hátsó lábaim-
ra emelkedve, készen arra, hogy végezzek vele, szopránszerű meke-
gő hangot hallatott, valami hasonlót ahhoz, mint Joan Sutherland
Pudnickék Decca kiadású *Siegfried*-jében. A kiáltás felriaszította a len-
ti sokaságot, akik az eső eleredtével visszatértek sétájukból. Pánikba
estem, és az ajtó felé dobbantottam, megkísérelve ezzel az ablak felé
taszítani a megsebzett kis férget. Erre ő előkapott egy paprikaspray-t,
amit mindig magánál tartott, nem meglepő módon, hiszen bizonyára
számos ellensége lehetett. Megpróbálta a spray-t az arcomba fújni, de
amilyen kétbalkezes volt, fordítva tartotta, és sikerült neki saját rán-
cos képét bepermeteznie. Eközben a háznép már felfelé sietett a lép-
csőn. Egy róka ravaszságával megragadtam az éjjeliszekrényen lévő
lámpát, a fejemhez vágtam, és mozdulatlanul álltam, míg a többiek

kivitték a jajgató férget az ajtón, beültették egy terepjáróba, és elszállították a legközelebbi kórházba.

Az istálló körül keringő pletykák szerint végig összefüggéstelenül motyogott, és még két Bellevue-ben eltöltött éjszaka után sem sikerült észhez téríteniük. Később tudomásomra jutott, hogy Pudnickék kitörölték a telefonjukból, és minden kapcsolatot megszakítottak vele. Végül is nem csupán egy társasági pióca, hanem dühöngő őrült is, aki szüntelenül egy Hereford marháról motyog valamit, aki megkísérelte őt meggyilkolni.

Nacionalizmus és jugonosztalgia a volt Jugoszlávia területén és Vajdaságban

Alenka Bartulović, a Ljubljana-i Egyetem Bölcsészettudományi Kara Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszékének docense szlovénül publikált doktori értekezésében bosznia-hercegovinai terepmunkái alapján elemezte a bosnyák¹, a szerb és a horvát „elképzelt közösségeket”, illetve a kulturális identifikáció komplex stratégiáit, s feltárta azokat az előbbiekkal szembehelyezkedő egyéni, antinacionalista diskurzusokat, amelyek a szarajevóiak mindennapjait, élettörténeteit, múltját, jelenét és jövőjét alkotják.² Jelen munkában áttekintem a nacionalizmus tudományos diskurzusainak egy részét, majd Alenka Bartulović munkái, előadásai³ és saját olvasmányaim mentén körvonalazom az antinacionalizmus aspektusait, és külön foglalkozom a jugonosztalgia kérdéskörével.

Klein András a *Comparative Balkan Parliamentarism* című kötetéről⁴ írt recenziójában a nacionalizmus fogalmának két jelentést tu-

---

¹ Dolgozatomban a „bosnyák” megjelölést, émikus kategóriát használva, a Bosznia-Hercegovina területén élő iszlám vallásúak jelölésére használom. Míg boszniaiak tüntetem fel azokat, akik Alenka Bartulović kutatásaiban az antinacionalista diskurzus keretében egy nemzetekfeletti, a területre, vagyis az országra összpontosító identitást vallanak, és annak népszerűsítéséért szállnak síkra.

² Lásd még az angol nyelvű összefoglalóban (BARTULOVIĆ 2013; 449).

³ Alenka Bartulović a nacionalizmus és az antinacionalizmus tárgykörébe tartozó kutatásai mentén a balkanizmus, az elképzelt Balkán és az első világháború, illetve az előbbivel összefüggésben Gavrilo Princip emlékezete kapcsán tartott előadásokat 2018 szeptemberében.

⁴ GRIGOROVA–MINCHEVA, Lyubov (1995): *Comparative Balkan Parliamentarism*. International Center for Minority Studies and Intercultural Relations, Sofia.

lajdonít: egyrészt egy nyelvi-kulturális közösség azonosságtudatának alapja, másrészt pedig a más nemzetiségűekkel szembeni intoleráns magatartás kifejezője is lehet (KLEIN 1996; 181). A fenti megkülönböztetést erősíti Demeter Attila is, amikor azt írja, hogy napjaink nacionalizmusa kevésbé hasonlít a nemzeti eszmény 19. századi alakváltozatára, habár valamilyen értelemben örököse annak. A romániai köznapi tapasztalataira hivatkozva írja, hogy „a nacionalizmus manapság alig több erőteljes és összefüggéstelen érzésnél, ami hol a sovinizmus, hol a xenofóbia formáját ölti”. Majd így folytatja: „ha a nacionalizmus valóban csupán érzület, a gyűlöletnek valamiféle kollektív és kollektivitásra irányuló formája, akkor értelemszerűen híján van mindenféle eszmei tartalomnak; végső soron nem egyéb [...] mint etnikai torzsalkodás, egyszerű törzsi érzés” (DEMETER 2002; 52).

Alain Dieckhoff a nacionalizmusról szóló diskurzusokat áttekintve két nemzetfogalomra hívja fel a figyelmet. Az első típus a polgárok szabad szövetsége, egy önkéntes politikai konstrukció, amely például a francia nemzetfelfogás alapja. A második pedig egy történeti közösség megtestesülésének, az identitásérzés kifejeződésének, egy természetes rend megnyilvánulásának tartja a nemzetet. Utóbbi a német romantika idején alakult ki, majd 1870-ben erősödött fel (DIECKHOFF 2002; 7). A megkülönböztetést Hans Kohnhoz⁵ köti, s munkájában megkísérli felhívni a figyelmet e megkülönböztetés⁶ problematikus voltára. Hangsúlyozza, hogy mivel az előbbieket földrajzi területek vagy egymással szemben álló szellemi hagyományok tükrében kerülnek megjelenítésre, a két perspektíva rendszerint keresztezi egymást. Megítélése szerint kockázatos a „keleti nacionalizmus” címkéjével jelölni a kis kelet-európai nemzeteket, ahol az „egységes kultúra” megalkotása a nemzeti mobilizáció velejárója volt (DIECKHOFF 2002; 8). Érvelését kelet-európai példákkal magyarázza, s különválasztja az „állami hagyománnyal rendelkező” országokat és a „kis nemzeteket”. Az előbbieket között említi például Magyarországot is, ahol a nemzet már a középkorban politikai reprezentációval bírt, még ha a nemesség egyedül saját magát ismerte is el annak megtestesítőjeként. Nemzeti követeléseket politikai ér-

---

⁵ A német származású amerikai politológus, Hans Kohn erősítette e megkülönböztetést. Idézi DIECKHOFF 2002; 7.

⁶ A megkülönböztetés Friedrich Meinecke kulturális nemzet (Kulturnation) és politikai nemzet (Staatsnation) szembeállításáig nyúlik vissza (DIECKHOFF 2002; 7).

vek támasztották alá, és csupán marginális szerep jutott a kulturális nacionalizmus eszméi alkalmazásának: a kulturális követelések egyfajta segédeszközként szolgáltak (DIECKHOFF 2002; 17). A kelet-európai kis nemzeteket – melyek között Litvániát, Szlovákiát és Romániát említi – háromszoros hiány jellemezte: nem rendelkeztek politikai és társadalmi egységgel, ugyanis hiányzott a helyi vezető elit, ugyanakkor a kulturális hiátussal is szembe kell nézniük, mert nem volt magaskultúrájuk sem. Számukra a kultúra jelentette a legkönnyebben kiaknázható forrást a nemzetépítésben, melynek segítségével megerősíthették politikai identitásukat. Megjelentek a kulturális vállalkozók, kezdetét vette a nyelv egységesítésére és a népi kultúra gyűjtésére irányuló törekvés. S amint a kultúra használata tömegmozgalommá vált, megerősítette a politikai alárendeltséggel való szembenállást (DIECKHOFF 2002; 18). Megítélésem szerint a hosszú időn át török uralom alatt élő szerbek és más balkáni népek is az utóbbi – a dieckhoffi értelemben említett – „kis nemzetek” közé sorolandók.

A szocialista Jugoszláviában az állam legitimitásának elérése céljából a múlt fölött szemet hunyva a jövőre tekintett – írja Gordana Đerić –, viszont 1989 után megváltozott az irányvonal, és a történelmi materializmust felváltotta az emlékezés nemzetiesítése (ĐERIĆ 2010; 101). Előtérbe került a nemzeti történelem, melyben aranykornak a régmúlt időszakot, a királyi Jugoszláviát és annak elődeit tekintették (ĐERIĆ 2010; 101). A volt jugoszláv államok közül Szerbiában a régmúltat ünnepeľjük, a nemzetközi ünnepnapokat és az ortodox vallási ünnepeket üljük meg: az újévet, az államiság napját, a munka ünnepeť, az ortodox karácsonyt és húsvétot. A pravoszláv felekezet tagjai szabadnapot igényelhetnek családi szentjeik ünnepeťnek első napjára, a római katolikusok karácsony és húsvét napjaira, a muszlimok a ramadán első napjára és a Kurbanra, a zsidó vallásúak a Jom Kipurra. A történelmi nemzeti napok közül Szerbia Szent Szávát és a Vidovdant ünnepli. A mai ünnepek nagy része azok közé tartozik, amelyeket a szocializmus ideje alatt tiltottak.

A nacionalizmus egy másik megnyilvánulásával találkozhatunk Alenka Bartulović *Nacionalizmus az osztályban: a Bosznia-Hercegovinában zajló (1992–1995) háború narratívái a Szerb Köztársaság történelemkönyveiben* című tanulmányában, ahol a szerző a háború iskolai reprezentációját vizsgálta (BARTULOVIĆ 2006; 51–72). A tankönyveket a nemzeti identitásformálás egyik legjelentősebb esz-

közének tekinti, s terepén, Boszniában a különállóság megjelenítésére, különösen a bosnyák, a horvát és a muzulmán nemzeti identitás egymástól való elválasztására használják, míg Bosznia-Hercegovina kultúráját, a későbbi publikációban (BARTULOVIĆ 2013; 2015) megjelenített nemzetek feletti boszniai identitást negligálják. Következéseiben arra jut, a szerb történelemkönyvek narratívái tisztán mutatják, hogy a szomszédos Szerbiával való egyesülési törekvés továbbra is létezik: a szerb gyerekeket úgy nevelik, hogy ne tekintsék szülőföldjüknek az országot, a szerb entitást előtérbe helyezik a békénél, s a szerb nemzetet ártatlan áldozatként tüntetik föl, továbbá követik és tolmácsolják a média és a politika diskurzusait, melyekben a szerbek szenvedéseit egyenlőnek tartják a zsidókéval, míg az iszlám vallást⁷ Bosznia-Hercegovina egyik legnagyobb veszélyének tekintik (BARTULOVIĆ 2006; 51, 59–61). Több helyütt jelentős feszültséget érzékeltet a mi és az ők, vagyis a mások kategóriája és a kettő (vagyis három: szerb, horvát, bosnyák) kategorikus elválasztása között, amely a magyar kutatásokban feischmidt-i értelemben „egy viszonyt és hozzá kapcsolódóan egy strukturálisan is fontos látásmódot jelöl, amely az elhatárolódás és a különbségtétel társadalmi praxisaiban realizálódik” (FEISCHMIDT 2010; 7), vagyis etnicitásként tételeződik.

Alenka Bartulović kutatásai betekintést engednek a Nyugat különböző értelmezéseibe, az eurocentrikus diskurzusokba és azok visszatükröződéseibe, a múlt lokális ideológiai örökségébe, amely meghatározó szerepet játszik az identitásépítési folyamatokban Európa délkeleti peremén. Doktori értekezésében feltárja a Bosznia-Hercegovina lakosai körében lejátszódó identitáskonstruálási folyamatokat, a megőrzés, az átformálás és az újrafeltalálás mechanizmusait és motívumait, összességében – írja az angol nyelvű összefoglalóban – mindazokat az elveket, amelyek mentén a 21. századi bosznia-hercegovinai egyén meghatározza önmagát (BARTULOVIĆ 2013; 449). Egyik esettanulmányában a boszniai identitás revitalizációs törekvéseinek vizsgálatára fókuszál az 1995 utáni Szarajevóban (BARTULOVIĆ 2015; 53–68). A daytoni konferenciát követő békeszerződés értelmében Bosznia-Hercegovina 1995-ben föderatív felépítésű állammá

---

⁷ Implicit utalás történik itt a bosnyákokra, akikre a korábbi háborúk során nem tudtak ellenségként tekinteni a szerbek, ugyanis a török uralom alatt a szerbek egy jelentős része vette föl az iszlám vallást (BARTULOVIĆ 2006; 61) és vált később a bosnyák etnoníma hordozójává.

alakult, amely az önmagában is föderatív struktúrájú Bosnyák–Horvát Föderációt és a boszniai Szerb Köztársaságot (Republika Srpska) foglalja magába.⁸ Ettől kezdve az országban a horvátok, a szerbek és a muzulmánok vallási alapon meghatározott zárt közösségeket alkotnak. A boszniai Szerb Köztársaságban viszont a nemzeti vezetők a történelemórák keretében a múlt etnikailag megtisztított vízióját és a szerb, horvát, bosnyák nemzet egymástól különválasztott legitimitását hangsúlyozzák (BARTULOVIĆ 2006; 65), ezzel erősítve azt a helytelen, ámde gyakori következtetést, hogy a kultúra olyan elv, amely merev határokat von egyes csoportok közé (DIECKHOFF 2002; 11).

Bartulović megállapításai szerint a boszniai identitás a háború utáni kontextus antinacionalista diskurzusának keretében a kikényszerített önmeghatározásokkal szemben konstruálódott, de a bosznia-hercegovinai belső kategóriák politikai promóciójának rekonstruálását is szolgálja (BARTULOVIĆ 2015; 53). A kikényszerített önmeghatározás tekintetében szükségesnek tartom Bosznia-Hercegovina sajátos helyzetét értelmezni. A volt jugoszláv államokban a jugoszláv történelmet három ideológiai megközelítésből tolmácsolják: a kommunista, a nemzeti-nacionalista és a plurális-kritikus értelmezések mentén (KULJIĆ 2011; 41), ám mindegyik ország politikai vezetésében a nacionalista alapállás dominál. Bosznia-Hercegovinában a nemzeti tudomány égisze alatt szorgalmazzák a három államalkotó nemzet (bosnyák, horvát és szerb) dominanciája megtartásának fontosságát és választott képviselőinek a megjelenítését az ország politikai terében, s közben e karakterológiák a lakosság hétköznapi kommunikációjának részévé is váltak. Bartulović a nacionalista politikai beállítottsággal szemben álló, magukat antinacionalistaként tételező szarajevóiakat vizsgálta, akik nem tudnak vagy nem akarnak behódolni a „háromfejű nacionalista kígyó terrorjának” (BARTULOVIĆ 2015; 54–55). Interjúalanyai nem kívánnak tagjaivá válni a három felkínált opció (szerb, horvát, bosnyák) egyikének sem, s olyan jogokért küzdenek, amelyekben az egyén önként dönthet hovatartozása felől. Bartulović azonban arra a következtetésre jut, hogy a boszniaiak és a hercegovinaiak ideális politikai és kulturális közösségének népszerűsítése nem áll távol a vele szemben álló nacionalista törekvésektől, s

---

⁸ A daytoni megállapodás szövegét angol nyelven lásd: http://www.grotius.hu/doc/pub/VKETDN/2011_175_a_daytoni_megallapodas.htm (2019. január 23.).

mindezt a boszniai mentalitásról való külső és belső megnyilvánulások, meglátások és imaginációk elemzéséből származó eredményeivel magyarázza, melyeket a következőkben fejtek ki.

A vizsgált meghatározások nem mellőzik a történelmi kontextust, amely mentén a nyugati, külső kategorizációban a harcedzettség, harcra készség kerül előtérbe, mely e külső perspektíva számára nemcsak a vizsgált ország, hanem az egész Balkán mentalitásbeli és kulturális jellemzője is. Előbbire pedig ráépül a szocialista múlt képe, amelyben a politikai hűség mintaképeben jelenítődnek meg a boszniaiak. Az antinacionalisták kategóriái (vagyis a belső) a már említett nyugati meghatározások, vagyis a külföldi, de a hazai mentalitáselméletek és az aktuális államvezetéssel, továbbá a megfogalmazói által lehetségesnek vélt jövőképből állnak. Megítélésük szerint a közös mentalitás ideája alatt kevésbé jelentős hatást fejthetnek ki az etnikai, nemzeti és vallási hovatartozások, s a boszniai mentalitás egy nemzetek feletti kategóriává válhat Bosznia-Hercegovinában (BARTULOVIĆ 2015; 59–60). Bartulović tanulmányát azzal zárja, hogy habár eszközeik folytán közelednek a nacionalista törekvésekhez, a boszniai identitás stratégiai esszencializációja az egyetlen hatásos eszköz a nacionalista ideológiákkal és karakterológiákkal szemben (BARTULOVIĆ 2015; 64).

Az említett boszniai identitás újjaalakítása mellett Bartulović az antinacionalista stratégiák közé az idevágó művészeti megnyilvánulásokat és az elveszett hely körüli, vagyis a jugonosztalgikus diskurzusokat sorolja. Kutatómunkája során a szarajevóiak a velük készített életútinterjúkban felszínre kerülő „normális élet” alatt rendre a szocialista Jugoszláviát értették, melynek eltűnéséért a nacionalizmus megerősödését okolták (BARTULOVIĆ 2013; 394). Dolgozatom második részében megkísérlem áttekinteni a volt jugoszláv államok területén felszínre törő antinacionalizmus egyik aspektusának társadalomtudományi megközelítéseit.

Jugonosztalgia és társadalomtudományi diskurzusok

A modernitásban az általános választójog bevezetésének idején az a cél került előtérbe, hogy az állam minden polgárát, felekezeti hovatartozására, nemére, származására és vagyoni állapotára való tekintet nélkül egyforma mértékű politikai képviselőt illesse, ami azt eredményezte, hogy az állam polgárainak elképzelt politikai

közösségetől elvárták, hogy felekezeti és minden más szempontból semleges legyen. Ennek elérésére mindazokat a kötöttségeket, amelyek esetlegesen megoszthatták volna a politikai közösséget, a magánéleti szférába utalták (DEMETER 2002; 56). A titói szocialista Jugoszlávia is ennek alárendelve szervezte a társadalmat a felszínen, jelmondatuk, a testvériség–egység jegyében. Csorba Béla megítélése szerint például a szocialista Jugoszláviában a szellemi jugoszlavizmus, amely a nyitottság, az európaiság és az antinacionalizmus szinonimája, csupán a jugoszláviai magyar értelmiségiek fejében létezett, és semmilyen kapcsolatban nem állt a regnáló politikai jugoszlavizmussal (CSORBA 1994; 106). Megítélésem szerint azonban, a jugoszlavizmus eszméje a fenti értelemben él tovább a volt Jugoszlávia területén, a mindenütt politikai uralmat gyakorló nacionalizmus homlokterében, kevésbé politikai, s inkább társadalmi közegben, a jugonosztalgiában.

A jugonosztalgia fogalma a szocialista Jugoszlávia szétesésének háborús atmoszférájában jelent meg először. A nacionalizmus hívei jugonosztalgikusoknak nevezték azokat az állampolgáraikat, akik 1992 után is az egységes Jugoszlávia eszméjében hittek, s igyekeztek eltüntetni őket minden közéleti szerepléstől. Később az így emigrált értelmiségiek közül a horvát/jugoszláv író, Dubravka Ugrešić publicisztikájában a fogalmat a volt Jugoszlávia utódállamaiban megjelenő nosztalgikus megnyilvánulások megnevezésére használta (VUKČEVIĆ 2014; 24–40), s máig ez az általánosító értelmezés tölti be a nyilvános diskurzusokat. A tudományos diskurzusokban – habár a fogalomhasználat eltérő, megjelenik például a „yustalgija” (MIJIĆ 2011) és a „jugostalgija” (GORUNOVIĆ 2014) elnevezés is – a volt állam iránti nosztalgikus megnyilvánulások vizsgálata keretét szolgáltat a Jugoszlávia utódállamaiban és a diaszpórában zajló kortárs és történeti emlékezetpolitikai folyamatokat kutató társadalomtudósok számára. Egyes kutatók a későbbi vizsgálatok módszertani keretét is kijelölték: az Ivan Kovačević–Žarko Trebješanin–Dragana Antonijević szerzői hármasság két tanulmányban foglalta össze a jugonosztalgia-kutatás elméleti és fogalmi keretét, és kísérletet tettek a kutatási irányok meghatározására (KOVAČEVIĆ et al. 2013a; 2013b). Bár korábban már monografikus feldolgozások is születtek Todor Kuljić és Mitja Velikonja tevékenysége folytán. Todor Kuljić terjedelmes áttekintésében arra kereste a választ, hogy milyen mechanizmusok ösztönözték a titoizmus kialakulását, fenntartását és

átértelmezését, de a titoizmus felelevenítését ellenző csoportosulásokkal is foglalkozott (KULJIĆ 2010; 2011), míg Mitja Velikonja a Titóval kapcsolatos nosztalgia megnyilvánulási formáit járta körül, és megalkotta a titosztalgia fogalmát 2008-ban publikált kötetében (VELIKONJA 2010; 200).

A volt Jugoszlávia országainak társadalomtudósai otthon és a világban, továbbá külföldi kutatók is, jelentős számú tanulmányt, cikket, szakdolgozatot jelentettek meg a jugonosztalgia témakörében. Mindezek közül az általam ismert és áttekintésre szánt munkákat Velikonja és Emilija Mijić megkülönböztetését követve két nagyobb értelmezési keretbe illeszttem. A két szerző a vizsgálódásai során elválasztja egymástól egyrészt a jugonosztalgiával kapcsolatba hozható fogyasztási cikkeket forgalmazó vállalkozásokat és vásárlóikat – Velikonjánál a titosztalgia kultúrája vagy nosztalgia kultúrája, Mijićnél pedig yusztalgikus fogyasztás – másrészt az egyéni, mentális élményeket –, amelyek Velikonjánál titosztalgikus kultúra vagy nosztalgikus kultúraként, Mijićnél pedig fogyasztói yusztalgikaként kerülnek definiálásra (VELIKONJA 2010; MIJIĆ 2011).

Az első keretbe tartozó, a fogyasztási cikkekre és a köréjük szerveződő diskurzusokra fókuszáló munkák közül Emilija Mijić fogyasztási folyamatokat és nosztalgikus narratívákat vizsgált a Jugoszláviához köthető anyagi kultúra kontextusában (MIJIĆ 2011), Jovana Vukčević vizsgálati fókuszában pedig a volt jugoszláv köztársaságokban székelő kereskedelmi vállalkozások állnak, s a kutató arra kísérel meg válaszokat szolgáltatni, hogy a jugonosztalgia hogyan funkcionál marketingstratégiaként (VUKČEVIĆ 2014).

A második keretbe tartozó, a mentális élmények vizsgálatára fókuszáló munkák közül megemlítem Marijana Belaj kutatását, melyben a szerző Tito kumroveci szülőháza és szobra körül zajló egyéni rítusokat szekuláris vallásos magatartásként értelmezi (BELAJ 2008). Vedran Alić a horvát tengerpart mentén elterülő Brioni-sziget, Tito valamikori rezidenciájának történetét, korabeli használatba vételét mutatta be a jugonosztalgia kontextusában: a sziget 1983 után Nemzeti Parkká, majd 1991 után a Horvát Köztársaság része lett. Ma Josip Broz Tito személyének és munkájának tisztelői látogatják, s kiállítások keretében tekintik meg a szigeten zajló múltbéli eseményeket (ALIĆ 2012). Srđan Radović a bosznia-hercegovinai, jajcei

AVNOJ⁹ Múzeumának a 2008 óta folyamatosan megrendezésre kerülő „AVNOJ napok” nevet viselő rendezvényét elemezte. Tanulmányát a nosztalgiaturizmus elméleti keretébe ágyazva írja, hogy a délszláv háborút követően és a kétezres évek változásai, a szerb és a horvát viszonyok enyhülése után a szocialista államberendezés által piedesztálra emelt, s 1990 után elhanyagolt emlékezési helyek látogatása nosztalgiaturizmus formájában újra népszerűségnek örvend, mely más, a jugoszláv történelemmel kapcsolatba hozható lokációkra is kiterjedt: a sutjeskai és a neretvai csaták helyszínére, Drvar és az általa vizsgált Jajcéra is (RADOVIĆ 2011). Ugyanakkor létrejöttek olyan emlékezési helyek is, amelyekhez nem kötődik korábbi, a szocialista érában kiemelt „nagy esemény”, néhány települést említtek ezek közül: Zichyfalva, Péterréve, Kostolac, Niš, Szentfülöp, Lajkovac és Szabadka. Mindezeket a korábban említett kumroveci, belgrádi és jajcei megemlékezések viszonylatában kisebb volumenű kezdeményezéseknek tekintem, melyek általában egyéni indíttatás útján születtek, intézményi háttér nélkül. Nataša Simeunović Bajić médiakutató a volt jugoszláv kulturális tér elemzését javasolja, s Jugoszlávia kulturális matricáit, Tito személyét, az úttörőket, a munkaakciókat, a partizánfilmeket és a kultikus sorozatokat vizsgálva kísérel meg válaszokat szolgáltatni arra a kérdésre, hogy milyen elgondolás mentén formálódik a nosztalgia (SIMEUNOVIĆ BAJIĆ 2012). Ivana Spasić a jugoszláviai mindennapokkal kapcsolatos visszaemlékezéseket vizsgálta, és a jugoszláv identitás lehetséges értelmezéseit járta körül (SPASIĆ 2012), Váradi Mónika Mária és Eröss Ágnes budapesti „jűgóbulikat” vizsgáló tanulmányában arra kereste a választ, hogy a rendezvények és az arra szerveződő elbeszélések értelmezhetőek-e a jugonosztalgia mint politikai, kulturális jelenség keretein belül (VÁRADI-ERŐSS 2013), Gordana Gorunović pedig a volt ifjúsági munkaakciók felélesztése kapcsán az interneten és más médiában megjelenő, továbbá interjúi és megfigyelései során felszínre kerülő diskurzusokat vizsgálta (GORUNOVIĆ 2014).

A személyi kultusz és Jugoszlávia folytonosságának fenntartását szolgálta Tito szülőhelye, a horvátországi Kumrovec település és halála utáni sírhelye, a belgrádi Virágház (RADOVIĆ 2011; 153). Az 1991 és 1995 között zajló, utoljára Bosznia-Hercegovinában záruló,

---

⁹ Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije – Jugoszláv Antifasiszta Népfelszabadító Tanács.

délszláv háború azonban megváltoztatta az emlékezési formákat, s ahogyan arról már szó volt, a nacionalista beállítódás került domináns szerepbe. Ugyanakkor, jóllehet marginális szerepben, de korunk volt jugoszláv társadalmában jelen van a jugonosztalgia, a háborúval elpusztított ország iránti vágyakozás, amely viszont, egyes értelmezések szerint, utolsó óráit éli (ALIC 2012; 5). Kialakulását Titóval és az egyedi jugoszláv szocializmussal hozzák összefüggésbe, amely, habár átvette a szovjet mintát, annál jóval liberálisabban irányított (ALIC 2012; 5). Felmerül az a megközelítés is, hogy a délszláv háborúval záródó jóléti szocializmust követő, napjainkig tartó átmeneti időszak nem hozott felszínre új lehetőségeket, túlélési stratégiát, ideált, s ezért találja szembe magát a kutató a visszafordulással (SPASIC 2012; 578). Titót tisztelői enyhe diktátornak s olyan apafigurának tekintik, aki óvja az embereit, és nem kíméletlen az ellenállókkal szemben (ALIC 2012; 5), népszerű a fiatalok körében, akik már nem éltek Jugoszláviában, látogatják a mauzóleumát (ALIC 2012), mely megítélésem szerint összefügg azzal, hogy a családi szocializáció során is pozitív színben tűnik föl a marsall.

Alenka Bartulović szarajevói életútinterjúiban megjelenik a „normális élet” (BARTULOVIĆ 2013; 394) kategóriája, mely más kutatók publikációiban is feldereng (ALIC 2012; 6, SPASIC 2012; 577). A legtöbb helyen a jugonosztalgia úgy kerül felszínre, mint egyfajta bánkódás az anyagi jólét, a szociális biztonság, a széles körű munkahelyi elhelyezkedési lehetőségek, az ingyenes egészségügy és oktatás elvesztése végett, s Spasic elemzésében kiemelésre kerül még a morális univerzum elvesztésének hiánya is, amiben az emberek autonóm morális szubjektumok formájában léteztek (SPASIC 2012; 577). A kutatók egyetértenek abban, hogy a jugonosztalgikus diskurzusokban felszínre kerülő Jugoszlávia sohasem létezett, s inkább egyfajta vágyat fejez ki, a jobb idők, politikai vezetők és rendszerek iránti vágyakozást (VELIKONJA 2010; 171–173). A jelen kontextusából visszatekintés a múltba, a jelennel szemben megfogalmazott kritikák egyik kifejezési formája, ugyanakkor ez egyszerűsítésnél jóval komplexebb, s helyenként eltérő formájú jelenséggel van dolgunk, melynek vizsgálata – a vajdasági magyar társadalom körében – még csak most vette kezdetét.

Irodalom

- ALIĆ, Vedran (2012): *Brijuni Islands and Yugonostalgia*. Faculty of Philosophy Rijeka, Department of English, Odsjek za povijest, Kézirat. (Forrás: https://www.academia.edu/4030290/Brijuni_Islands_and_Yugonostalgia 2018. május 20).
- BARTULOVIĆ, Alenka (2006): Nationalism in the Classroom: Narratives of the War in Bosnia-Herzegovina (1992–1995) in the History Textbooks of the Republic of Srpska. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 6. 51–72.
- BARTULOVIĆ, Alenka (2013): »Nismo vaši!« *Antinacionalizem v povojnem Sarajevu*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana
- BARTULOVIĆ, Alenka (2015): O „bosanskom mentalitetu”: od distanciranih opažanja do antinacionalističkih praksi. *Narodna umjetnost*, 52. 2. 53–68.
- BELAJ, Marijana (2008): „I’m not religious but Tito is a God”: Tito, Kumrovec, and the New Pilgrims. In Margry, Peter Jan (ed.): *Shrines and Pilgrimage in the Modern World*. New Itineraries into the Sacred. Amsterdam University Press, 71–94.
- CSORBA Béla (1994): A lábadozástól az elsorvadásig. *Regio*, 5. 1.
- DEMETER Attila (2002): Nemzet és politika. *Regio*, 4. 52–58.
- ĐERIĆ, Gordana (2010): Postkomunistička izgradnja sećanja. Između „velike priče” i (dnevno)političkog mita. *Etnoantropološki problemi*, 5. 3. 99–116.
- DIECKHOFF, Alain (2002): Egy megrögzöttség túlhaladása – a kulturális és politikai nemzet fogalmainak újraértelmezése. *Regio*, 4. 7–23.
- FEISCHMIDT Margit (2010): Megismerés és elismerés: elméletek, módszerek, politikák az etnicitás kutatásában. *Etnicitás*. Gondolat–MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest
- GORUNOVIĆ, Gordana (2014): Usmena istorija SFRJ i virtuelna sećanja na omladinske radne akcije. *Etnoantropološki problemi*, 9. 49–67.
- KLEIN András (1996): Körkép a balkáni nacionalizmusról. *Regio*, 2.
- KOVAČEVIĆ, Ivan–TREBJEŠANIN, Žarko–ANTONIJEVIĆ, Dragana (2013a): Teorijsko–pojmovni okvir za proučavanje nostalgije. *Antropologija*, 13. 9–26.
- KOVAČEVIĆ, Ivan–TREBJEŠANIN, Žarko–ANTONIJEVIĆ, Dragana (2013b): Metodološki okvir proučavanja nostalgije i životnih priča. *Etnoantropološki problemi*, 4. 945–963.
- KULJIĆ, Todor (2010): *Tito*. Sociološkoistorijska studija. Gradska narodna biblioteka Žarko Zrenjanin, Zrenjanin
- KULJIĆ, Todor (2011): *Sećanje na titoizam*. Čigoja, Beograd
- MIJIĆ, Emilija (2011): Yugostalgija: sećanje i materijalna kultura socijalizma kao okvir za konzumiranje sadašnjosti. *Etnoantropološki problemi*, 3. 763–782.

- RADOVIĆ, Srđan (2011): History, Memory and representation's of Jajce's heritage – A biography of a town revisited. *Ethnologia Balkanica*, 143–158.
- SIMEUNOVIĆ BAJIĆ, Nataša (2012): Jugonostalgija kao istraživački koncept istorije komuniciranja: moguće perspektive istraživanja. *Etno-antropološki problemi*, 127–141.
- SPASIĆ, Ivana (2012): Jugoslavija kao mesto normalnog života: sećanja običnih ljudi u Srbiji. *Sociologija*, 54. 4. 577–594.
- VÁRADI Mónika Mária–ERŐSS Ágnes (2013): „Kulturálisan vagyunk magyarok, mentalitásban szerbek vagyunk szerintem, igen.” Magyarországon élő vajdasági magyar migránsok és a jugóbuli. *Tér és Társadalom*, 2. 55–76.
- VELIKONJA, Mitja (2010): *Titostalgija*. Biblioteka XX vek, Beograd
- VUKČEVIĆ, Jovana (2014): *Commodification of the collective memory: yugonostalgia as a marketing strategy*. Master thesis. (Forrás: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/137189/?lang=en> 2017. november 20.)

Az x nem létezik

Kritika a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház *Babilon angyalai* című előadásáról

Az 1996-ban íródott horvát dráma még ma is igen aktuális kérdéseket, problémákat feszeget. Tulajdonképpen ez a téma olyan, akár egy amorf test, ami a boncasztalon fekszik, azonban undorító külseje miatt nem vizsgálják meg a halál okát, hanem hagyják megrohadni. Hajlamosak vagyunk mi is az égető problémákat egy legyintéssel elintézni. A mérgező légkört, amely körülvesz bennünket, mindenki érzi, mindenki ebben a fullasztó közegben próbál meg egzisztálni. Az előadás tulajdonképpen egy rendkívül egyszerű séma alapján szerveződik, hiszen a politikai elit hiányosságait, dilettantizmusát emeli ki legfőképpen. A hatalom és az értelmiségi réteg párharca ez, ezáltal pedig mindenkié. Az alapkonfliktus: a város polgármestere írástudatlan, meg kell tanítani írni és olvasni. Erre a célra alkalmaznak egy professzort, akit az előzőekben agyonvertek, megaláztak, mégis mindig újabb időpontot kér, hogy szót válthasson a polgármesterrel, és elmondhassa problémáit, ötleteit. Egy atrocitás alkalmával belépést nyer a pokolba, ugyanis felfogadják tanárnak. Itt indul az értelmiségi szenvedéstörténete. Úgy vélte, végre haladhat előre a város, sőt a saját érdekeit is meg tudja majd valósítani, hiszen egy illetékessel áll szemben. Nyilvánvalóan ez nem lesz ilyen egyszerű. Vizsgáljuk meg ennek a professzornak az alakját! Ebben az univerzumban senki sem szeretne jót tenni a másikkal, hanem a saját önös érdekeit szeretné érvényesíteni. A professzor sikerként könyveli el, hogy őt végül beengedik ezen az áttörhetetlennek tűnő ajtón, de a tragédiája, hogy ő is rendszerszolgává válik, hiszen azért éhségstrájkol, azért veri a mellét, mert munkahelyet akar, el akarja távolítani az öreg akadémikusokat, magának törve utat. A rendszer mindig és mindenkinél kételkedik és ellenséget lát, nem volt ez másképp a tanító esetében

sem, ugyanis megkérdőjelezték tanításainak hitelességét és helyességét. Ami a helyzet groteskségét növeli, hogy épp a betűk tanítása kapcsán merültek fel problémák. A vezetőség számára az x, y, dz, dzs betűk nem léteznek, ezek csakis kizárólag a migrációt kedvelők számára lehetnek valóságok, akik semmibe veszik a nemzeti kincseket, sőt, magát a nemzetet. Így pedig a professzort is hazaárulónak, bésúgónak bélyegzik.

A történet előrehaladtával az ideológiái, a gondolatai se voltak már az övéi. Minden, amiért küzdött, a „harc” végén semmivé foszlott, s tulajdonképpen megszűntek számára értékek lenni. Egy klasszikus sztori arról, hogy a megtört szárnyú gondolkodó lehull a porba, és egyszer csak megvilágosul, viszont elméje már megzavarodott, így szeparálva él mindenkitől egy gumiszobában. Egyfajta deheroizáló módon történik mindez, hiszen a fenn említett értelmiségi számára a klasszikus értékek igazán sohase voltak azok, csakis kizárólag saját sikere és anyagi biztonsága érdekelte, nem társadalmi indítatásból sztrájkolt, nem a szociális problémákra akart reagálni.

A Dino Mustafic által rendezett darab nem túl innovatív, nem túl egyedi. Túlzottan didaktikus, magyarázó. Egy pillanatra sem engedi el a néző kezét, egyetlen mozzanat sem marad magyarázat nélkül. Az agyonrágott sztereotípiák csattogtatása, férfi-női ellentétek kifigurázása, a feminizmus félreértelmezése sem maradt ki a szatirikus előadásból. Ezek a sztereotípiá-anyagok a legbanálisabb módon vannak jelen, s emiatt válnak élvezhetetlenné a humorosnak szánt részek is. A sok-sok ismétlés lassítja a tempót, így indokolatlanul hosszúra nyúlt az előadás.

Természetesen egy ilyen jellegű darabból nem hiányozhat a vallás torzítása sem. Az előadást egy birkafejű Szűz Mária-kép zárta, hangulatfestő zeneként pedig Mozart *Dies Irae* című műve. Természetesen mindenkinek világos, hogy mi a jelentése, üzenete ennek a zárójelenetnek, tulajdonképpen ez a bálványimádást megtestesítő mozzanat, vagyis az aktuális hatalom még a vallást is eszközként használhatja. Hogyan jön a képbe egy birka? A főszereplőnek (a város vezetőjének) a kedvenc állata a birkája volt, akiért mindent odaadott volna, akit jobban szeretett saját feleségénél is, végül az állat elpusztult, s depresszióba esik a kedves vezető. Ez még mosolyt is csalhatna a néző arcára egy rövid ideig. A hatalom egy olyan kuriózum, amit mára már szavakkal nem lehet leírni, hiszen olyan megmagyarázhatatlan tettekre képes, amelyekre sohasem számíthatunk. Mindenre

kiterjed a hatásköre, megváltoztathatja a történelmet, szabályokat, mindent. Ezzel pedig szembe lehet és kell is szállni, csak ehhez erő és kitartás kell. Tulajdonképpen az előadás hangulata olyan szürreális volt, mint egy Dalí-festmény, amely teljes káoszt sugall.

Az előadás során két tanár- (ember)típust láthattunk. Az egyik egy forradalmi lelkületű, provokatív, rendszerellenes, aki pluszjuttatásokért, jobb helyért, anyagi biztonságért mégis a rendszer alattvalójává vált. A másik prototípus pedig az állandó forradalmár, aki soha nem adja fel, csak halálakor. Amint kiderül a darab során, a Kucsov Borisz által megformált típus példaképként tekintett a tőle idősebb professzorra, akit Mess Attila alakított. Az igazi tragédia talán az, hogy minden álmképünk összedőlhet egyik napról a másikra, hiszen az ember hajlítható és formálható teremtmény.

A fő kérdés, kik is Babilon angyalai? A letaszított, semmibe vett munkásosztály, akik alig élnek, akiknek minden egyes napjuk a túlélésről szól. Ezek az angyalok nem mesebeli lények, hanem olyan teremtmények, akik kősziklaként állnak a kilátástalanságban. Ők a kőkemény valóság.

Szalma Judit

„családfa a kályhacsőben”

Simon Bettina: *Strand*. JAK–Magvető, Budapest, 2018

„Az állandó idegenségérzet / rossz helyre visszavarrt gomb a nadrágon”, olvashatjuk Simon Bettina a tavalyi év Ünnepi Könyvhetére megjelent *Strand* című kötetének egyik versében, s ezzel máris kiemeltük az említett költő első kiadott művének fő szövegszervező elemét. Rendkívül sokrétű lírai alkotásról lévén szó, az idegenségérzet csupán messzi távlatból nyújt értelmezési kiindulópontot a belső lírai táj bebarangolásához, mely idővel levedli személyes sors-mivoltát, és általános emberivé absztrahálódik. A diszfunkcionális szülő-gyermek kapcsolatok illúzióvesztése, hiányai, elmagányosodása fokozatosan a bibliai, mitikus idők tágasságába tevődik át, ahol az egyén nemcsak anyja, hanem Isten által is cserbenhagyott. Mielőtt rátérnék annak taglalására, hogy az emlékezés milyen szerepet tölt be a traumafeldolgozásban, s hogy dinamikus mivolta mely visszatérő motívumok, megidézett és felülírt hagyományok segítségével szövi a kötet töredezett narratíváját, megkerülhetetlennek vélem egy izgalmas irodalmi párhuzam megemlítését. A *Strand* anya-versei mögött munkáló, terápiás jellegű írói gesztus ugyanolyan erőteljesen meghatározza Bíró Tímea *A pusztítás reggelei* című művének alkotásait, nem beszélve a számos motivikus egybeesésről, melyek közül az egyik legkiemelkedőbb a víz, a tenger, mégis az emlékezés egészen eltérő beszédmódokat alakít ki a két első kötetes szerző esetében. Noha a személyes családi hagyomány kivétel nélkül paradox viszonyulást hív elő a lírai énekből, Bíró egy szürreális képekben gazdag költői nyelv segítségével idézi meg a gyermekkort, melyben a szegénység, a hiány, a testi fenytés dominál, majd pedig az anya betegségét követően a veszteség feldolgozására irányuló igyekezet. A tapasztalat, miszerint „a köldökzsinór nem hagy / asszimilálódni”, közös, ám míg az utóbb

említett kötet kitagadja az elhagyott gyermeki én világából Istent, Simon lírai énje felfelé próbálja meg „átkötni a köldökzsinórt”. Míg Bíró tengerképzetei pozitív, meghitt jelentéstartalommal töltődnek fel, Simon karakterei tátozó halakká degradálódnak, akik addig úsznak a szülő-gyermek kapcsolatok érzelmi zavarosában, míg végleg bele nem akadnak a dezillúzió hálójába. A *pusztítás reggeleinek* szubjektuma kész a régóta cipelt tehertől való megszabadulásra, míg a *Strand* utolsó Noé-ciklusa mintha az emberiség szintjére emelné az elmagányosodott lírai én elidegenedését. Jelen kritika keretei túl szűkösek az említett két mű részletes összevetéséhez, ám némely esetben egy szembetűnő különbség vagy hasonlóság megemlítésétől a továbbiakban sem zárkózom el.

Visszatérve a címben megjelölt alkotásra, a tárgyalt szövegek négy alegységbe rendeződnek, melyeket nem cím, hanem a kötet borítóján szereplő minimalista, egy odavetett ceruzavonásokkal elkészített rajzvázlatra emlékeztető strandkép ismétlődő eleme, a szék „piktogramja” választ el egymástól, egyre növekvő számban az adott ciklus könyvben elfoglalt helyének megfelelően. A változó hosszúságú prózaversek a traumafeldolgozás különböző állomásait rajzolják fel, párhuzamosan a lírai én különböző szerepeinek felsorakoztatásával. Értelemszerűen a kötet első verseiben nyúlik vissza legkorábbra az emlékezés, az anya-lány kapcsolatban kialakuló eltávolodás mostjában vagyunk, majd hirtelen a „poszttraumás” időkben találjuk magunkat, ahol a verbalitás, a beszéd kudarcát beismerő lírai én a versírás segítségével igyekszik feldolgozni a családi életben növekvő hiányokat. A mű rákövetkező egységét jelző harmadik széken egy újabb karakter kap helyet, akinek személye a megszólaló szubjektum megszólítottához való viszonyának tisztázatlanságából fakadóan nem mindig egyértelmű, ám például a *Vadászat* című vers egy az ösztönök szintjére lealacsonyított, természetközeli szerelmi kapcsolatot idéz meg. Noha a Bíró-kötet sokkal inkább hangsúlyozza a lírai én által cipelt teher ránehezülését a későbbi kapcsolatokra, a *Strand* verseinek is fontos aspektusa a gyermekként rosszul elsajátított kapcsolati minták ismétlődése. Ez leginkább a kommunikációs kudarcokban érhető tetten, a szavakba vetett hit elvesztésében: „Elkezdtem / lábujjhegyen közlekedni a lakásban, / mint egy kúszónövény. / Amikor észreveszem, hogy a szavaimat / feleslegesnek tartod, mintha bútorokon / felejtett tárgyak lennének” (48). Értelemszerűen tehát a szerető (*Vadászat*, *Bontási terület*), terapeuta (*Levél a pszichológusomnak*), illetve

a versek mindenkori megszólítottjának, akit egyre kevésbé azonosíthatunk egyértelműen az anyával, felbukkanásával szélesedik a lírai én szerepeinek palettája, ahogy erre a Noé-ciklus első darabjának paratextusa is visszautal: „mint egy gyermeknek, egy elmebetegnek vagy egy nőnek”. A kötet záróegysége tehát az imént említett, ismert bibliai toposzhoz visszanyúló cím nélküli, csupán számozott, ezáltal szervesen összetartozó szövegek összessége. A Bíró-kötet ambivalens jelentésekkel felruházott anyaprincípiuma mellett, hisz hol nosztalgikus, a veszteség keserű fájdalmával simul hozzá az emlékezet, hol szinte a naturalizmus brutalitásával megidézett képeken keresztül kéri tőle számon a sok elszenvedett ütést, erőteljesen kifejezésre jut az iszákos apa karaktere is. Simon versei ezzel szemben csupán az anyára fókuszálnak, hisz a másik szülő ugyan „nem halt meg, mégse létezett” (22). A meghitt családi rituálék, pillanatok minden esetben a hiány, halál képzeteivel kölcsönhatásban idéződnek meg; a karácsonyi ünnepkör asszociációs horizontja egymásba olvasztja a feldíszített fenyő és az anyai testképzetek jelentéseit, utalva a növény és a fájdalom azonosan szűrős mivoltára: „Potyogó könnyeid, tülevelek a lakásban” (11). A kötet egyik legnagyobb erősségeként emelném ki, hogy mindvégig egyensúlyban tudja tartani a pszichikai síkon lezajló érzelmi ficamok, történések leírását az azokhoz kapcsolt materiális párhuzamokkal. Az anyagi világ kavicsa elmerül a psziché vizében, a csobbanás után keletkező koncentrikus körök hullámlázása azt a jelentésbővülést mutatja, amely a dologtól a személyes érzelmin át ez utóbbi absztrahált kiterjesztéséig vezet.

A bevezetőben említett hagyományidézés és felülírás egyik legizgalmasabb példája a *Járvány* című vers, mely mintha egy mitikus teremtéstörténetben jelölné ki a lírai én életének kezdőpontját: „Apa úgy kapta el anyát / a derekánál, mint más a náthát. / Hamar kigyógyult belőle” (25). A családi kötelék betegséggel való azonosítása olyan negatív jelentésekkel ruházza fel a szülő-gyermek kapcsolatot, melyhez a lírai én csupán végletek közt csapongó viszonyulást tud kialakítani. A szüntelen metamorfózis, „ahogy egymás mellé / kerülnek a dolgok, / vagy kettéválik, ami egy. / Ez az anyám, akit mégsem láthatok” (21) egyaránt előhív anyagyilkos gondolatokat és vágyakat, valamint annak megvállását, hogy „az én kezemhez / is tapad valami, ami korábban került rá, / és nem moshatom le” (13). A Bíró-kötet lírai énjéhez képest, aki az anya halála után magára marad a traumákkal való megbirkózásban, a *Strand* fragmentált narratívájából egy ket-

tős bűnösség és a felelősségvállalás közös megtagadása bontakozik ki. „A mitikus teremtéstörténet” időtlenségre emlékeztető tágassága az emlékezés korlátolt paraméterei közt lassan összeszűkül, s köszönhető ez nem csupán a véges emberi életekben lezajló történések megidézésének, hanem az ehhez társított izolált, zárt terek domináló képzeteinek is. A családi ház, annak szobái nemcsak az események elmosódott hátterét szolgáltatják, hanem a bennük eltolt bútorok, kidobott és újonnan vásárolt tárgyak a műltfeldolgozás dinamikus mivoltának elemei és nyomai is. Minden belső tér megőrzi a benne elmozdított, idővel tönkretett dolgok helyét, emlékét, a falról eltávolított kép körül „megsárgult a fal, / ahogyan a régi fekete-fehér / fényképek szoktak” (8). Így válnak lassan az épületek traumáknak emelt emlékművekké, amelyeket ugyanaz a mozgás, mely felépíti őket, a hiábavalóság jegyében azonnal le is rombolja. A fehér lepedő a versek visszatérő motívuma, ám ez sosem az elhagyott ház bútoraira kerül, hanem azok helyére, kifejezve az újrakezdésre irányuló szüntelen áhítozást, a közösen kisiklatott kapcsolat bűnöktől való tisztára mosását. Simon költői világának elidegenedett szubjektumai ugyan nem fordítanak hátat Istennek, de nem is tőle várják a feloldozást. A mesebeli égig érő fák, a hozzájuk támasztott létrák, a folytonos felfelé irányultság annak a kétségbeesett gesztusnak a megnyilvánulása, mellyel a meghunyászkodó, játszmákba bocsátkozó, immáron önítélkező és feloldozó szubjektum rángatja az égi köldökzsinórt, de az már inkább hasonlít egy „fantomvégtaghoz”, mint egy még mindig létező kapcsolódáshoz, összekötöttséghez.

A traumafeldolgozás módoszatai csupán olyan elemi szinteken működnek, melyek a nyelv, a beszéd hatókörén kívül esnek. Az animális szintre lealacsonyodott szubjektumok egy fojtott víz alatti világ néma élőlényei, akik utánozzák az állati viselkedést. A verbális és vizuális eszközök csupán azt a célt szolgálják, hogy a hiányt még inkább megsokszorozzák, intermediális közökbe helyezték át. Az anya többször fényképeken bukkan fel, valamint a megszövegezett traumákban verssé válik: „Amikor meglátogatom, néha / verset írok, illetve a vers ő maga, / mindent tőle másolok” (21). Az írás terápiás mivolta nem megnyugváshoz vezet, csupán a fájdalom áthelyezéséhez. A kötet tele van olyan önreflexív, költészetre vonatkozó utalásokkal, melyek egyrészt meglazítják a mű fikciós talapzatát, a merev határvonalat lírai én és szerzői szubjektum közt, ám e gesztus visszafelé is értelmezhető oly módon, hogy a versekben megszólaló hanghoz

még egy szerepet társítunk: a gyermek, szerető mellé a költőét is. A költőét, aki beismeri kudarcát, hisz „hiába / bomlik ki a szerkezet, mert nem érvényesek / a válaszaid, minek írj még egy verset az anyádról” (39). Rendkívül izgalmasan esik egybe a nyelv diszfunkciós mivoltával a mű ún. audiális rétege, mely alapvetően a tompított zajokra, a csendre korlátozódik. A kötetet jelölő cím asszociációs mezőjének domináns eleme a tenger, ez azonban csupán hangulati értelemben határozza meg a művet: a szereplők mozgása lelassul, a vízfénék szegényes, kietlen, a levegővétel, a beszéd lehetetlenné válik, minden erős nyomásnak van kitéve, de kiáltani, hangot hallatni nem lehet. A simoni alkotások csendje azonban kettős értelmű, a kikényszerített elhallgattatottság, a beszédre képtelenség mellett az (egy)-személyes idill nyugalmához is hozzátartozik. Ám ez utóbbi jelentés a traumafeldolgozás azon stációjában kerekedik felül, amikor a lírai én beismeri kudarcát, és kiszakítva magát a családi kötelékből, elfogadja elmagányosodását: „Otthon tudnád érezni magad, ha egyedül maradnál” (55). A strand ekkor egy meghitt, időtlen testtájáá absztrahálódik, amelynek medencéje körül „felszáradtak a lábnyomok. / [...] Szavakat dobsz a vízbe” (46), de azok csupán elmerülnek.

Mint ahogy arra már a bevezetőben is utaltam, a kötet a Noé-ciklus költeményeivel zárul, melyeket kétségkívül a lírai én szerepverseiként értelmezhetünk. A kötet érzelmi, hangulati síkjával rokonítható tengermotívumot éppen egy olyan történetben váltja fel a kiszáradás, melynek középpontjában a víz mint az isteni megtisztítás eszköze áll. Az ismert bibliai toposz számos központi elemének megváltoztatásával szétíródik, s erőteljesen szubjektívizálódik a mű megelőző fejezeteinek vonzásterébe kerülve. A harmadik egységet uraló szubjektív táj időtlensége beletorkollik a mítosziba, ám a lírai én önmagát a családi történelemből kiszakító radikális gesztusa itt átértékelődik. Noé immáron nem az isteni kegyben részesített, akaratától megfosztott passzív kiválasztott, hanem cselekvővé válik, aki ezt a hirtelen felfedezett erőt pusztításra használja, felégeti maga körül a történelmet, a hagyományt. A lírai én felmenti magát, kilép önnön traumáiból, és azokat az egész emberiségévé duzzasztja. Míg a kötet első három egységében egy hangtalan vákuumba szorulunk, az újrírt Noé-történetben feltárul a messzeség, ám ez a táj apokaliptikusan kietlen és kiszáradt, s Isten kiabál, az egyes szubjektum idegenségérzetét kozmikussá tágítva. Az emberek csak úgy szerezhetik vissza „a legnagyobb kiszáradt / medencét, a tengert is, ha lesz rá okuk, / hogy ilyen sokan sokáig sírjanak” (69).

Előkészület az ugráshoz

Cirok Szabó István: *Agancspark*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2019

Az *Agancspark* Cirok Szabó István első verseskötete. A versek színtere nem egy szokványos park, fái nem egyszerű tölgyek és bükkök: „elképzeltem, milyen egy erdő, / hogy olyan, mint egy park, mint az Agancspark, / csak nagyobb állatok is élnek benne” (37). Az emlékek gazdagon öntözik az erdő táptalaját, melynek ösvényei számos lehetőséget rejtenek. Megfelelő közeget biztosítanak a megnyugváshoz és a bolyongáshoz is, mely során újra megtapasztaljuk, milyen érzés a honvágy. Ezt az erdőt bárhol felfedezhetjük. Egy távol eső hegyesség tetején vagy épp egy betondzsungel kellős közepén is. Minden esetben bonyolult életközösségeknek ad otthont: egy család tagjainak (anyának, apának, fiúnak és egy testvérnek). A lírai elbeszélő gyermeki naivitással vizsgálja a külvilágot, mégis súlyos megállapításokat tesz közben.

Az *Agancspark* verseiben az ökológiai és természettudományos szemlélet alapjaiban határozza meg a szövegek metaforahálózatát. Cirok Szabó István már a nyitóversben rámutat az ember és a természet organikus viszonyára: „Tavasszal a te csontjaidba is befészkeltek / a méhek. Tüdőszárnyad két nagy kaptár. / Észrevettem, hogy a szélben nehezebben / veszel levegőt, és esténként mézet köhögsz” (7). A tüdő és a kaptár kapcsolata utal az emberi testre, mely mikrokozmoszként testesíti meg a természetet és a világot jelentő makrokozmoszt.

A kötetben tehát az ember is organikus szereplőként van jelen, egységben a természettel.

A lírai én az emlékezés és a felnövés nehézségei mellett komoly természetvédelmi kérdésekre is rávilágít: „mire a vadászház felépült,

nem maradt több / állat az erdőben, mind a vadászházban már, / ami nyitásra kész, és hiába indul a vadászszезon, / egy üres erdőbe nem jön senki vadászni” (46).

A versekben a természet nem kizárólag fák vagy állatok képében jelenik meg, sokkal inkább érezheti azt az olvasó, hogy minden problémára a megoldás a természetben van. Az emberi test és a bioszféra összefonódó ábrázolása a természet törvényeire és alapvető szépségeire hívja fel a figyelmet.

Az *Agancspark* három ciklusa megfeleltethető az emberi élet három fontos aspektusának: a szellemi, az érzéki és a lelki szükségleteknek. A *Lékhorgászat* című ciklus verseiben a víz és a levegő fogalmi köréhez tartozó jelző- és metaforahálózattal találkozhatunk, amelyek elsősorban a lírai elbeszélő családjához fűződő viszonyáról árulkodnak.

A horgászat, halászat fogalma jelképes értelmet is hordozhat, különösen a vízközelen élő népek számára. A halász az, aki a mélyből felhozza a gazdagságot. A halászat sikere tehát a jólét alapfeltétele volt. Ebben az értelemben a lírai elbeszélő a ciklus versei által szellemi örökségeket halász elő, melyek a későbbiekben mintaként szolgálhatnak saját egzisztenciájának megteremtéséhez. Ezeket a szövegeket nevezhetnénk akár „öröklődési” verseknek is, hiszen alapvető utalások fedezhetőek fel bennük arra vonatkozóan, hogy egy gyermek vagy egy család fiatal tagja miként viszonyul a felmenőikhez, mit vesz át az idősebbektől: „a víz már bokáig ér, és hiába / próbálok leutánozni a mozdulatot, úgy / áll a söprű a kezemben, akár egy / evezőlapát” (10).

Az *Agancspark* verseiben a vízközelség Tolnai Ottó líráját idéző képekben jelenik meg, egy generációkon átívelő víztömegként, amely nem csupán partokat, de sorsokat is összemos.

A szövegek lírai főhőse alapvetően saját érzelmi válságával, szellemi örökségével foglalkozik. A nehézségként megélt eseményeken is túlmutat az összetartozás élménye. Családjára egy biztonságot nyújtó közegként tekint, különösen az anya relevanciája az, amely végig nyomon követhető a kötetben.

Érdemes megemlíteni, hogy az *Agancspark* verseiben elsősorban feminin, termékenységhez köthető szimbólumok jelennek meg (agancs, szarvas, hal, méh, méz, víz, kagyló, erdő, harang).

Az anya szerepe tehát kettős: oltalmazó és gyakran önfeláldozó szerepkörben jelenik meg, valamint az ősanya archaikus képében, egy felettes erő képviselőjeként.

Az apa elsősorban az anyagi és az egzisztenciális alapokat megteremtő férfi princípiumaként van jelen. Minden szempontból „teremtőként” ábrázolva, mindamelllett, hogy az anyához hasonlóan, gyakran áldozatkész jellemként elevenedik meg, különösen a kötet második felében.

A verseket áthatja a gyermekkori idill. Gyermekként a figyelmünk még önmagukra és közvetlen környezetünkre korlátozódik, minden értelmetlen miértnek van egy sajátosan értelmezett azértje.

A *Nem tapsol senki* című ciklusban elsősorban az érzékek köré szerveződnek a gondolati dominók. Az átfogó egység neve is utal egyfajta elégedetlenségre, itt már szembeötlőbbek a lírai én külvilággal kapcsolatos kétségei, kezd leomlani a tökéletes gyermekkor illúziója.

Itt az őselemek közül már inkább a tűz dominál. A melegség több szempontból is értelmezhető: a korábbi versek alapvetően a folyókat, tengereket tematizálták. A víz motívuma továbbra is jelen van, azonban a második ciklusban hangsúlyosabb az élénk, tavaszias és forró nyári hangulat, és még erélyesebben tematizálódik a családhoz, a házhoz és a természethez fűződő viszony: „Akár egy kemence / belsejében, elviselhetetlenül / forróak a falak, mert miután / leégett a konyha, minden nap / újra kigyullad, és már nem is / a hőség zavar, csak a lángok, / amik kicsapnak a betört ablakon” (20). A kemence az emberi élet során átélt nehézségeket szimbolizálja. A lírai elbeszélőnek tehát egyre konkrétabb rálátása van, nemcsak saját, de a családja helyzetére is. A lírai én közege továbbra sem konstans. A biztonság most már csak egy csarnok, amit „konzerváltak az érintések” (22).

Az élethez szükséges útravaló megszerzésének nehézsége a *Harangnyelvek* című versben körvonalazódik ki a legszemléletesebben: „Mit mondhattál akkor, mit nem / hallottam meg, most már tényleg / szeretném tudni, hogy az / útbaigazítás volt-e, mert a hangodra / még emlékszem, de egy szavadra se – / kétségbeesetten bolyongok a / hangvillával egy harangöntőműhelyben” (31). A lírai elbeszélő egyfajta „lélekharangot” önt ki az elvesztett személy emlékéből. Utolsó hangjával a lélekharang közvetítő szerepet tölthetne be, azonban így csupán az érzéki világ illékonyására mutat rá. A visszahozhatatlan és visszafordíthatatlan időre, mely az évek alatt fokozatosan felértékelődik.

A madarak elmentek, most a halak vándorolnak című ciklust át-
itítja az animizmus. Az állatok és a természettel kapcsolatos mo-
tívumok itt a leghangsúlyosabbak, az őselemek közül a föld, kü-

lönösen az erdő motívumrendszere a legerőteljesebb. A gyermeki lélek a kötet második felében hat a legártatlanabbnak. Itt teljesednek ki a lírai főhős lelki aspektusai. Figyelme nemcsak magára és a közvetlen környezetére irányul, hanem globálisabb, természettel kapcsolatos kérdéseket is górcső alá vesz (*Vadászszezonig, Békavirág*). A legfontosabb események azonban az egyén spirituális síkján történnek.

A kötet szerkezetének igazi szépsége ebben a ciklusban bontakozik ki: részint azért, mert az ökolíra ezekben a versekben mutatkozik meg igazán, másfelől azért, mert a címadó vers, az *Agancspark* pontosan a kötet felénél helyezkedik el, ezáltal két részre bontva a mű szerkezetét. Akárcsak a cím, a pozíció is többletjelentéssel bír.

Az egyre kiforrottabb lírai elbeszélő a felnövés és elszakadás mellett még egy nagyon fontos problémával küzd: az emlékezés nehézségeivel. Ennek legelmésebb megnyilvánulása az *Agancspark* című versben figyelhető meg. Az agancs, mint évente elhullajtott és újránövesztett szarv számos nép hiedelemvilágában az újjászületés és a szellemi hatalom szimbóluma. Alakja révén a női termékenység megjelenítője. Az erdő pedig határ-szimbólum. A beavatásra és az ismeretlen veszélyre is utalhat, azaz az ismeretlenben való megmerítkezésre. A szöveg önmagában is súlyos jelentéseket hordoz. Ezek egy szelíd lírai hanggal összefonódva igazi katarzist válhatnak ki: „Bemegyünk, kérdezte anyu. Mehetünk, / csak takard el az agancsaidat” (38). Tehát a felnövés és az elszakadás kerül konfliktusba az emlékezés aktuusaival. Innentől kezdve két dolgot tehet az olvasó: úgy értelmezi a szöveget, hogy az anya gyermeke születése után vált terméketlenné, vagy úgy értelmezi, hogy az anya mindig is terméketlen volt, tehát ez egy elképzelt gyerekkorban történő fiktív párbeszéd. Bármelyik értelmezési lehetőséget is választjuk, az *Agancspark* újraértelmezi a kötetet. Cirok Szabó István érdekes értelmezési lehetőségeket nyújt ezáltal az olvasónak.

A gyermeki amnézia nagyjából hároméves korunkig tart, annak ellenére, hogy már egy három hónapos csecsemő is kiváló emlékezettel rendelkezik. Érdekes, hogy ezek a korai emlékeink azzal párhuzamosan tűnnek el, hogy elkezdődik az agyban a kategorizálás. Az események közti asszociációk zavarják meg a korai emlékeket. Ez a jelenség felnőttkorban is megfigyelhető. Gyakran nehézséget okoz egy emlék pontos felidézése. Memóriánk lényegében olyan, mint egy irattartó: akárhányszor kinyitjuk, megváltozik a tartalma. Következteté-

seket vonunk le, és ezeket hozzárendeljük az eredeti emlékekhez. Az idő előrehaladtával az eseményeket sémákhoz kötjük. A kategorizáció által hatalmas információtömeget tudunk gyorsan és gazdaságosan feldolgozni. A gyermekek másként kódolják és szervezik az élményeiket. Ezért olyan végtelen a gyermeki fantázia – ezért olyan hiteles az *Agancspark*. A kötet versei ezért képesek hatalmas távlatokat bejárni, és ennek köszönhetően hol egy homokdűne legmagasabb pontján, hol pedig egy víznyelő legmélyén találhatjuk magunkat.

A felidézés nehézsége gyakran kölcsönös, nem csak a lírai elbeszélőnek okoz nehézséget: „Többre emlékszem, / mondom apámnak, / mintha eggyel több nyúl lett volna, / mikor utoljára voltam itthon, / rosszul emlékszem, mondja. / Biztos rosszul emlékeztek rám anyával” (49).

A lírai elbeszélő a gyermeki naivitást helyezi előtérbe, szemben a valóság jeleivel, foszlányaival: „Forgatta dobját a hószín mosógép. / Megnéztem, a kezed vele ritmusban remeg-e, / mosta, mosta a család szennyesét” (43). Az ehhez hasonló jelenetek lerombolják a gyermeki észleléssel kapcsolatos sztereotípiákat. A gyermek szenzitíven reagál a szokványostól eltérő jelenségekre. Ez az attitűd felelős a természet és az állatok iránti érzékenységért is. A gyermekek nagyjából ötéves korukig nem keresnek logikus válaszokat a kérdéseikre, ebben az életkorban alakítják ki az animista gondolkodást: „Az első igazi találkozásom a természettel / akkor volt, amikor megkérdeztem anyutól, / hogy az ő kézfejen miért domborodik olyan / sok ér, és az enyémen miért nem. Azt mondta, / hogy azok nem erek, hanem faágak” (44).

Tehát elmondható az, hogy az *Agancspark* lírai elbeszélője ambivalens módon szólal meg a kötetben: hol naiv, gyermeki nézőpontot képvisel, hol érett, visszaemlékező szerepkörben tűnik fel. Az ilyen jellegű önazonosságot érintő probléma értelmezhető a gyermeknek maradni vágyás és a törvényszerű felnövés feszültségeként: „A fenyők nehezen viselik az / átültetést, ha még sikerül is / megőrizni a gyökök épségét, / csekély az esély arra, / hogy tovább fejlődjön” (55). Az ambivalencia harmonikusan hömpölyög végig a kötetben, így képes komplex helyzeteket autentikus és egységes módon bemutatni. Az *Agancspark* versei éppen ezért szerteágazóak. A kötetet lapozgatva az olvasó úgy érezheti magát, akár egy kalandor, aki minden versben valami újat, valami relevánsat fedez fel. Az élményt fokozza Cirok Szabó István nyelvezete, amely szelíd és naiv hangon közelít meg szignifikáns jelenségeket.

A kötet szinte egyetlen gyengeségének mondható, hogy a versek tetőfoka és csattanója zömében a szövegek végén, az utolsó sorokban oldódik fel, ami akár tévútra is viheti az olvasót: agyunk megkapja a lehetőséget, hogy sémákat kezdjen el keresni. Ezt ugyan bőven kárpótolja a témavilág változatossága és a metaforák szépsége, a versek egy pillanatra sem válnak unalmassá.

Ahogy Celler Kiss Tamás fogalmaz a kötetéről írt recenziójában: „Ennek a könyvnek sikerül az, ami szinte lehetetlen: egy rövid időre visszaadja a gyerekkorunkat.”

Mindenki csak próbálja kiheverni, hogy véget ért a gyerekkora

Cirok Szabó Istvánnal Berényi Sarolta beszélget

– *Mikor és hogyan kerültél közel az irodalomhoz?*

– Nagyon sokáig nem olvastam semmit, így maradtak ki például a klasszikusok is. Azt hiszem, egy kötelezőt olvastam el, de nem emlékszem a címére. Nem vagyok rá büszke, és már nagyon bánom, el kellett volna őket olvasni, nemhiába kötelező olvasmányok. Én ezt soha nem csináltam, egyszerűen kikerültem, más érdekelt, a foci meg a zene, így nem olvastam igazából semmit az általános iskolában, nem is írtam semmit. Édesanyám magyartanár, sokszor volt otthon szó irodalomról, szóval azért mégsem volt annyira könnyű elkerülni. Aztán a gimiben találkoztam először az irodalommal, valamilyen kortárs verseskötet volt. Azt értettem, vagy nagyjából értettem, nem hagyott teljesen hidegen. Nem emlékszem, hogy melyik is volt pontosan. Amik akkor futottak, amik akkor nagyon menők és frissek voltak. Bejött a slamhullám is, akkor már bőven hallgattam hiphopot, nem tudom. Závada, de ő is azért került a látóterembe, mert a nővérem már Pesten lakott, és hazahozott nekem egy Závada-kötetet, azt elolvastam, és akkor azt gondoltam, hogy jó, akkor ez az irodalom.

– *Említetted, hogy anyukád magyartanár, arra következtetek ebből, hogy kiskorodban sokat olvastak fel neked, ez mennyire meghatározó élmény a számodra?*

– Inkább csak próbálkoztak, hogy teljesen őszinte legyek. Le voltunk ültetve mindketten, de engem jobban érdekelt, hogy kimenjek az udvarra játszani. Esti meséket is olvastak fel, de erre úgy emlékszik a család, hogy én mindig elaludtam két mondat után, a nővérem viszont nem tudott elaludni, amíg meg nem tudta, mi a mese vége.

Édesanyám akkoriban még egyetemre járt, készült a vizsgáira, közben tanított, készült az óráira, mi pedig nyilván ott voltunk körülötte. Olyankor sok érdekes dolgot mesélt a költőkről, főleg életrajzi történeteket, szóval inkább ez volt a meghatározó. Egészen sok mindent tudtam már olyan költőkről, akiknek a szövegeivel csak évekkel később találkoztam először.

– *Mi volt előbb, a vers vagy a slam?*

– Tulajdonképpen egyik sem. Akkor még nem igazán tudtam, hogy vannak határok vers és slam között. Inkább csak Tokodival (Tokodi Krisztoferrel – a szerk. megjegyzése) szórakoztattuk egymást, mindenféle rímelő sorokat karcoltunk az asztalra, tipikus gimis dolgok. De talán azt mondanám, hogy a vers mindig is jobban érdekelt, a slam inkább csak azért volt érdekes, mert új volt, ott másról és máshogyan lehet írni, de mindig is versorientált voltam.

– *Említetted, hogy a zene is fontos az életedben, van egy zenekarotok, A varázsló kertje. Először a verseidet zenésítettétek meg. Előfordul már olyan is, hogy dalszöveget írsz? Van egyáltalán határ vers és dalszöveg közt?*

– Nem tudok dalszöveget írni. Az a helyzet, hogy ennek is biztosan vannak formai követelményei. Egy dalszöveg alapvetően máshogyan működik, mint egy vers, azt nem olvassa az ember, hanem hallgatja, vannak refrénjei, vannak olyan sorok, amik megmaradnak az emberben, bevésődnek. Nagyjából egy időben azzal, hogy megkaptam az első gitáromat, elkezdtem magyar alternatív zenekarokat hallgatni. Akkoriban voltak próbálkozásaim, de semmi komoly. Aztán elkezdtünk Tokodival együtt zenélni, de soha nem dolgoztunk például feldolgozásokkal, ennek nagyon is érzem a hiányát, hiszen nem lettem egy technikás zenész. Aztán a többiek jobban elmentek ebbe az irányba, én pedig még sokáig ugyanazt a négy akkordot forgattam. Jobban érdekelt mindig a létrehozás, hogy valami sajátot csináljunk, mint az, hogy mások dalait játsszuk, de ha az ember általános iskolában sok 30Y-t hallgat, akkor a szövegei becszolisak lesznek. Egyszerűbbnek tűnt a zenére verset írni, mint dalszöveget.

– *Sokan mondják, hogy a dalszöveg egyben vers is, ez érvényes fordítva is, nem? Erről mit gondolsz?*

– A kedvenc dalszövegíróimat legalább olyan helyre pozicionálom, mint a kedvenc költőimet. Szerintem egy dalszöveg is működhet versként, de tényleg nem tudok sokat a dalszövegekről, mert feladtam,

mielőtt még komolyabban is elmélyedhettem volna bennük. Nem is próbáltam a dalszöveget versként kezelni, a verset pedig dalszövegként, mert nehéz igazából. Nem láttam erre könnyű utat.

– *Visszatérve a slamre, azt mondtad egy interjúban, hogy neked az tetszik benne, hogy underground. Ha jól tudom, már felhagytál a slammeléssel, annak, hogy a slam kilépett az underground keretei közül, van köze ahhoz, hogy már nem igazán műveled?*

– Lehet, hogy már nem underground, több helyről is hallottam, hogy elveszítette ezt a jellegét, de ezzel semmi baj nincs. Nyert egy csomó mást velem, és ami a legfontosabb, most már sok emberhez eljut. Az igazi értékéből nem veszített szerintem, csak már nekem nem annyira érdekes. Azt vettem észre, hogy vannak bevett sémák a slamben, gondolok itt a hangsúlyokra, a poénokra, mintha lenne egy előre meghatározott felépítése a szövegeknek. Közben országos bajnokságok vannak, slamtáborok, rajongói oldalak, még könyvek is jelentek meg a témában. Kinőtte az undergroundot, de ezzel tényleg semmi bajom sincs.

– *Nekem a slam, vagy csak egyszerűen az, hogy fent vagyok a színpadon, egy tök nagy flow-t ad, te enélkül is kiteljesedsz a zenében, vagy még visszatérhet a slam, esetleg egy másik előadói műfaj?*

– A varázsló kertjés projekt nálam átvette a slam poetry szerepét. Sokkal jobban élvezem úgy a fellépéseket, hogy vannak még mellettem legalább ketten a színpadon, sokkal könnyebb úgy kiállni, ráadásul osztozunk a felelősségen is. Nem volt igazán nagy sikerélményem a slammel kapcsolatban, nincs is hozzá elég bátorságom.

– *Nem lehet, hogy azért érezted ezt, mert amikor még ebben igazán benne voltál, nem volt lehetőség sikeresnek lenni a slamben?*

– Nem gondolom, hogy így lenne. Ez közhely, de tényleg mindegy, hogy hány ember hallgatja a szövegeidet. Lehet, úgy tűnik, hogy amikor én csináltam, akkor még nem volt a slamnek közönsége Vajdaságban, de nagyon hamar megtalálták egymást a slamet kedvelő emberek. Nincs sok évem a slam poetry-ben, megőrzött slamszövegem annál kevesebb. Ráadásul mindig is nagyon félős voltam, és mindent az utolsó pillanatra hagyok, tényleg nem nekem való a slam. Emlékszem, 2013-ban, harmadikos gimnazistaként voltam a slam közepén, és volt az Irodalmi Jelennek egy Slam School Poetry elnevezésű rendezvénye, ahova jelentkeztem. Megírtam életem első slam szövegét, a *Szabadkát*, fölvevük otthon kamerával, elküldtük.

Visszahívtak Pestre a döntőre, és a vonaton írtam meg a döntős szöveget. Most el tudod képzelni? Egy gimis srác, életében nem állt még színpadon slam poetry-vel, és megy föl Budapestre az Akváriumba, egyébként oda, ahol Kemény Zsófi meg a hozzá hasonlóak slammelnek. A szerencsém az volt, hogy rohadt hosszú az út Szabadkától Budapestig, volt négy órám, összekapartam másfél oldalt. De emlékszem, még akkor is írtam a buszon, amikor nővérem kolijából a Deákra mentünk.

– *A verseknél nem érzel ilyen nyomást? Csak akkor küldesz szöveget, ha már van kész versed, vagy inkább a határidő motivál ott is?*

– Ugyanígy néz ki ez is. Ha van egy határidő, akkor előző nap kezdem el, ha éjfél a határidő, akkor aznap, de azért már készülök. Nekem ebből a szempontból szerencsém van a határidőkkel. Maga a versírás 10–15 perc, de csak azért, mert előtte egy hónapig agyalok rajta, vagy legalább két hétig. Addig nem ülök le verset írni, amíg nincs kész a fejemben. Egyszer mondta Tamás (Celler Kiss Tamás – a szerk. megjegyzése), hogy néha úgy ír verset, hogy csak elkezdí és nem tudja, merre halad majd a szöveg. Nyilván én is megpróbáltam, de ez a módszer nekem sose ment. Mert sikerélmény, ha megírok egy verset, és ha kicsit is jónak érzem, esetleg megmutatom egy-két embernek, és azt mondják, hogy így jó, vagy nem olyan rossz, akkor már úgy érzem, nem ment el a fenébe a napom, hanem csináltam valamit. Ha kérnek szöveget, megnézem, hogy mi a minimum, amit kérnek, ha három vers, akkor három. Nálam az ihletből írás, bármit is jelentsen ez, nem működik túlzottan. Pedig hallottam már elég sok embertől, hogy leültette az ihlet és írt, csak írt. Nekem ilyen élményem soha nem volt, el se tudom képzelni, hogy ez milyen lehet. Ha létezik ihlet, akkor lehet, hogy már én is találkoztam vele, de én nem ülök neki rögtön leírni, mert ha nem tudom egyből leírni, akkor ott is hagyom.

– *Jegyzetelsz, vagy a fejedben tudod tartani az ötleteket?*

– A fejemben tudom tartani őket. Szoktam jegyzetelni, de sosem tudom előre, hogy lesz-e belőle vers. A jegyzetek általában egy-két szóból állnak. Találok egy szót, aminek nem tudom, hogy miért, de van valami versértéke. Tényleg csak egy-két szó, esetleg egy mondat. Ezek általában a vers utolsó mondatai. Ezek a mondatok nem fognak egy egész verset eredményezni, inkább csak beillenek egy meglévő problémába, vagy inkább kinyitják azt, mint egy lakatot. Az

ember gondolkodik, forgatja napokig, hetekig a problémát, és eljut egy utolsó őszinte mondatig, és általában azokat szoktam felírni. Én így szoktam verset írni, hogy visszafelé írom meg, mindig a vége van meg, és onnantól vissza a kezdőpontig. Az ember gondolkodik rajta egy csomót, végül átlátja a dolgot, megvan, hogy honnan indult és hova jutott el, onnan már könnyű visszafejteni.

– *A víz az egész kötetten végigfolyik. Mennyire tudatosan használ sz motívumokat?*

– Volt pár versem, és valahogy mindig ugyanazokhoz a témákhoz tértem vissza, mindig ugyanazok a motívumok jöttek elő. A többi csak egyszerű matek, az ember azt mondja, hogy jó, akkor ennyi versből már kijön egy kötet. Azt hiszem, ez így tudat alatt elkezd működni, és onnantól kezdve már nem is nagyon tudom kontrollálni, egyszerűen ha megragad a víz, akkor keresem minden formáját.

– *2014 óta publikálsz. Miért pont 2018-ban jött el az a pillanat, hogy elküldd a kéziratot a kiadónak?*

– Mert lassan írok és nagyon keveset. Korábban össze se jött volna egy kötetre való, ez az egyik oldala a történetnek. A másik oldala, hogy még mindig nem vagyok benne biztos, hogy ennek a kötetnek van létjogosultsága, hogy ennek tényleg meg kell jelennie. Csak azért, hogy legyen egy könyvem, hogy megszabaduljak ezektől a versektől, azért tök fölösleges kiadni, ha tényleg van több értéke, ha tényleg nem csak ennyire öncélú a dolog, akkor persze oké.

– *Van olyan vers, ami évekkal ezelőtt jelent meg a Hídban, és a kötetben is ugyanúgy van jelen. A már publikált szövegeiden soha nem változtatasz? Szabad egyáltalán változtatni rajtuk? Egy kicsit olyan, mintha a régi énedbe nyúlnál bele, nem?*

– Függetlenül attól, hogy akkor mit gondoltam és most mit gondolok, a vers ott van. Ha még mindig megállja a helyét, ha úgy érzem, hogy még mond nekem és másoknak is valamit, akkor úgy hagyom. De nekem nincsenek félkész szövegeim, pont azért, mert ha nem sikerül egyből megírnom egy verset, akkor hagyom a fenébe. Tamás is mondta, hogy nézzem át a régi szövegeimet, írjam át őket, tegyek még hozzájuk, biztos vannak ott jó gondolatok. Megpróbáltam, vannak megmaradt dolgok, de nem sikerültek. Okkal nem sikerült megírnom őket az adott pillanatban, most meg már végképp nem tudnám őket befejezni.

– *A szerkesztésnél ez mennyire okozott nehézséget? Mi van akkor, ha megmutatod valakinek, és azt mondja, hogy jó ez a vers, de egy-egy sor itt meg itt azért még sántít?*

– Másokban jobban bízom, mint magamban. Emőke (Berényi Emőke – a szerk. megjegyzése), a kötet szerkesztője akármit mond, rábólintok, sőt nagyon örülök, ha a megfelelő irányba terel. A másik kulcsfontosságú ember pedig Tamás. Ő az első, akinek elküldöm az új szövegeket. Ameddig nem ír vissza és nem bólint rá, addig nem is küldöm el másnak. Hatalmas szerencsém van Tamással, akár a szakmai mentoromnak is nevezhetném, ha nem lenne az egyik legkedvesebb barátom.

– *Beszéljünk egy kicsit magáról a kötetről: a cím és a címadó vers szépen leképezi a kötet struktúráját. Alapvetően érzem a felnőtté válás kérdéskörét és folyamatát a versekben. Az alapján, amit eddig mondtál, te is a versek által váltál felnőtté. Mennyire volt ez a koncepció tudatos?*

– Mindenképpen az *Agancspark* című vers a kötet középpontja. Már csak azért is, mert ebben a versben válik ketté a lírai én gyerekkora, itt tisztázódik, hogy van egy igazi, megtörtént gyerekkor, és van egy alternatív. A vers végén nem lehet eldönteni, hogy létezik-e a lírai én, ezt szerettem volna fönntartani.

– *A Lékhorgászat című ciklusban megjelenik mindenféle formájában a víz, ami valósággal átfolyik a kötetben. Te szabadkai vagy, ahol nincs a két nagy vajdasági folyó közül egyik sem, az érdekelne, hogy mennyire vágyódsz a nagy vizek iránt?*

– Nehéz erről úgy beszélni, hogy az ne legyen tolnaiottós.

– *Teljesen jogos.*

– Szabadkán nincs víz, van Kelebián és Palicson. A közelben van, de pont ott, ahol én születtem, ahol a legtöbb időt töltöttem, ott nincs. Ez nem is vágyakozás, inkább csak érdeklődés a vizek iránt. Én nem nagyon láttam tengert egészen tavaly nyárig. Egyszer voltam nyaralni gyerekkoromban, van egy fotóalbum, és ott láttam, hogy voltam tengeren. Talán vannak emlékfoszlányok, de nem emlékszem, hogy milyen volt először a sós vízbe menni, és akkor tavaly nyáron először volt egy igazi tengerélményem. Elképzeli az ember, hogy sós lesz a víz, belemegy, és tök más. A tengervíz szinte nem is víz. Szóval nem is vágyódás a tenger, a vizek iránt, inkább csak kíváncsiság.

– *Saját magamból kiindulva, ha rossz a hangulatom itt, Budapesten, és átmegegyek az egyik hídon, arra gondolok, na jó, már csak ezért is megéri itt lenni. Változott-e bármi a vízzel kapcsolatos érzéseiden, amióta itt vagy?*

– Nekem is van ilyen élményem. Szeretek egyébként nagyon Budapesten élni, otthon érzem itt magam. Amikor a hidakra érek, és ott szétnézek, akkor van egy ilyen aha-élményem, hogy akkor ez Budapest, itt vagyok Budapesten, mennyire szép ez a város. Nem tudom, miért van az, hogy Budapest a hidakról a legszebb.

– *A város és természet kapcsolata nagyon érdekes a kötetben, igazából egyik sem túl hangsúlyos, ettől izgalmas. Mennyire fontos neked a természet?*

– Valahogy mindig az volt, hogy a természetben éreztem a legjobban magam. Másrészről pedig sokat inspirálódom a természetfilmekből. Ha mondanom kellene valakit, aki nagy hatással van a költészetemre, az David Attenborough lenne és az ő természetfilmjei. Ez nagyjából félig igaz, de nem kell annyira messzire menni, és magába néznie az embernek ahhoz, hogy verset írjon, vagy hogy igazán őszinte dolgokat írjon le, elég, ha csak kicsit jobban körbenéz. Tamás azt mondta, hogy zöld verseim vannak. Úgyhogy tagadhatatlan, van bennem egy ilyen érzés, hogy itt ez a bolygó, és minden erőnkkel azon vagyunk, hogy elpusztítsuk.

– *A verseidben nagyon szép, érzéketes képek vannak, ezek mikor kapcsolódnak be az írás folyamatába?*

– Tulajdonképpen azzal kezdődnek. Vannak ezek a képek, lehet, hogy csak stratégiák a környezetem megértésére. Látok egy szép képet, aminek úgy érzem, nem is hogy versértéke van, hanem már önmagában is egy vers. Ahogy tanulmányozza az ember ezeket a képeket, azt látja, hogy óhatatlanul is reflektálnak olyan dolgokra, amik amúgy az életében megtörténnek, vagy épp történnek a megfigyelővel. Lehet, hogy pont azáltal lesz belőle vers, hogy épp egy olyan időszakomat élem, amikor történik valami változás, és egy ilyen kép megmagyarázza azt, ami még nincs megmagyarázva az életemben.

– *Ezek az adott pillanat képei, vagy inkább flashbackeknek nevezhetnénk őket?*

– Van valami a múltban, ami valamiért becsípődött, és nem hagy nyugodni. Nem tudod megmagyarázni, miért, nem is tudsz vele igazából mit kezdeni, aztán meglátsz valamit, és hirtelen megérted, hogy ja, ez pont úgy működik, mint ami akkor történt velem. Akar-

va-akaratlanul a természet megmagyarázza neked, mondom ezt úgy, hogy nem akarok spirituális lenni. Messze áll tőlem a spiritualitás. A természet egyszerűen megmagyarázza. Lehet, hogy csak így vagyunk kitalálva, vagy csak elég idős a bolygó, a kultúra, az emberiség ahhoz, hogy olyan dolgok, amik megtörténnek veled, nem először történnek az életben. Kicsit ezeket a történéseket kölcsönkapod. Ezek olyan dolgok lehetnek, amik amúgy is megtörténnek, és így össze tudod kapcsolni a saját kis életedet valami nagyobbal.

– *Ez érdekes, a verseid olvasása közben is éreztem, hogy érzékelsz valamilyen felsőbb erőt, ezek szerint nálad ez a természet.*

– Igen, én a Földben hiszek, és nem a Föld-szellemben, és valószínűleg ez is egy síkja a spiritualitásnak, amit minden erőmmel próbálok tagadni, de nem lehet.

– *A kötet vizéről elevezve: egyszer publikáltál egy gyerekkverset, szeretnél még ezzel foglalkozni, vagy ez csak a felkérés hevében született?*

– Mindenféleképp szeretnék ezzel foglalkozni, nagyon szívesen írnék gyerekkverseket, már csak azért is, mert úgy érzem, ezzel tartozok magamnak, mert gyerekkoromban hidegen hagytak a versek. Úgy érzem, ezt be kell pótolnom. Most már nyilván nem úgy hatnak rám a gyerekkversek, mint hatottak volna gyerekkoromban, más módja nincs, meg kell írnom őket. Sokszor volt olyan érzésem versírás közben, hogy ettől a naiv hangtól és a sok gyerekkoros témától gyerekkversek lesznek. Ezzel akarok valamit kezdeni. Ugyanezen a hangon tényleg gyerekkverseket írni. Mert ez tényleg érdekel, az irodalomban most talán az érdekel a legjobban, ami a gyerekeknek szól.

– *Van egy dolog, ami különösen érdekel. Én az ún. gyerekhangot négy-hat éves kor körülre saccolnám, ami valószínűleg egy olyan kor, ami neked valamiért fontos.*

– Pont így, négy-hat éves kor között. Mert, ha jól tudom, három év előtt nem nagyon maradnak meg emlékek, és pont ez az érdekes. Megszületsz, eltelik három év az életedből, amire nem emlékszel, hogy mi történt akkor, ki voltál, kik vettek körül, nem tudsz még semmit, és akkor négyévesen ugyanúgy történnek veled a dolgok, mint előtte is, de azokra már vissza tudsz emlékezni. Szerintem ez egy érdekes időszak. Lehet, hogy ekkor lehet igazán hatni egy gyerekre, ebben az időszakban.

– *A család tengere című versed arról szól, hogy megkértétek a nagyapádat, hozzon tengervizet. Ez a vers az emlék és az emlékgyártás ha-*

tárán mozog. Vannak ebből az időszakból meghatározó emlékeid, nagy gyerekkori felfedezéseid?

– Ez a tengervizes pont egy ilyen emlék. Állt a víz az üvegen, néztem, hogy miért ilyen zavaros, nyilván megkóstoltam. De amik inkább megmaradtak, azok a családi dolgok, amik otthon történtek. Egy félig felépített ház, ami nem a szüleim hibája, mert nyilván mindent megtettek, senkinek sem a hibája. Nekem eddig nagyon úgy tűnik, hogy mindent a gyerekkorba vezetek vissza, nekem az egy nagyon áldott állapot volt, eddigi életemben akkor voltam a legboldogabb. Szerencsém van igazából, jó fej családom van, a legjobb haverom ott lakik tőlünk három házzal arrébb. Mindig idealizáltam a felnőtteket, hogy vannak a felnőttek meg vannak a gyerekek, és szégyen nem szégyen, én nemrég jöttem rá, hogy a felnőttek is voltak gyerekek. Apám mesélt valamit a gyerekkoráról, mikor legutóbb otthon voltam, elképzeltem apámat gyerekként, és akkor leesett valami, elérzékenyültem, hogy apám is volt gyerek, majdnem elsírtam magam. Nem tudom megmagyarázni, hogy ez miért van. Minél inkább haladok én is a felnőtté válás útján, annál inkább úgy érzem, hogy mindenki csak próbálja kiheverni, hogy véget ért a gyerekkora.

– Most kimondtad, hogy van a felnőtt és a gyerek, a kötetben pedig az én olvasatomban összemosódnak a határok az ének között.

– Ezen a gondolon indultam el, és nagyon sok vers a kötetben erre is épül, hogy – ez nem egy saját gondolat – mindenki ott a gyerek, mindenki volt gyerek. Magamból indulok ki nyilván, nehéz volt elengedni a gyerekkort. Volt gyerekkorom, nagyon jó volt. Volt egy iskoláskorom, nagyon jó volt. Aztán jön a gim, az ember tinédzser lesz, elkezdi feszegetni a határokat, olyan embereket gyűjt maga köré, akikkel jól érzi magát, akik hasonlítanak rá. Ennek is vége lett, aztán jött az egyetem, ami sok esetben olyan, hogy próbálsz meghosszabbítani a gyerekkorodat. Most már tényleg ott vagyok, hogy végzek az egyetemen, ezt el is engedtem. A bulizgatás meg az egyetemi élet már nem hatnak meg annyira, viszont a családalapítás is tök messze van még, és ezt az úrt kéne kitöltenem magamban, erre lesz jó talán az irodalom, ez az egyetlen dolog, amiért nem bánom, hogy megjelenik a kötetem.

A boncasztalon

Kormányos Ákossal Celler Kiss Tamás beszélget

– Hamarosan megjelenik első versesköteted a Forum Könyvkiadó és a FISZ közös gondozásában. Mire ez az interjú olvashatóvá válik, túl leszel a megjelenésen és a könyvhéten is. Milyen gondolatok kavarnak most benned?

– Egy beszélgetés alkalmával Vajsenbek Péter, aki unokatestvérem és alkotótársam is egyben, gratulált a kötethez. Hirtelen nem értettem, miért pont most, hiszen sülve-főve együtt voltunk az elmúlt években. Együtt és egyszerre kerültünk Orcsik Roland mellé mint mentoráltak, együtt léptünk be a FISZ-be, rendszeresen átbeszéltük egymás publikációit. Végigkövette a kötet teljes alakulását, ahogy a magánéletemét is. Szóval nem értettem, miért éppen most gratulál. Erre ő azt mondta, hogy annyira mélyen benne vagyunk az irodalomban, annyi ember vesz körül bennünket, akik publikálnak, alkotnak, kiállítanak és könyveket jelentetnek meg, hogy el is felejtjük, milyen különleges dolog ez valójában. Azt hiszem, akkor esett le nekem is úgy igazán, hogy ez egy mélyen intim dolog. Könyvet megjelentetni. Szép lassan beverekedtük magunkat az irodalmi életbe, és minél mélyebbre értünk, annál hétköznapibb dologgá vált, hogy valakinek új könyve jelenik meg. Persze időről időre ki tudok szakadni ebből a világból. Amikor először láttam Szabó Eszter grafikáit, az nagyon megérintett, vagy amikor először láttam a betördelt verziót. Nagyon sok érzés kering bennem. Aránylag későn kezdtem el írni, mindig azt éreztem, le vagyok maradva. Nem jártam középiskolában KMV-re, nem voltak tanáram, akikhez odavitem volna a szövegeimet, mert fogalmam sem volt arról, hogy az életemnek ez majd ennyire fontos része lesz. Amikor pedig nyilvánvalóvá vált, hogy nem tudok létez-

ni alkotás nélkül, bepánikoltam. Azt gondoltam, el vagyok késve, azonnal jól akartam csinálni, nem hagytam magamnak tanulási időt. Sokáig készült az első kötet, éppen ezért, mert fejben már kiforrott gondolataim voltak a világról, de még csak akkor kezdtem el tanulni az írást. Egybeesett a gyakorlóidő a kötet megírásával. Rengeteg régi érzés van bennem, amiket most fogok tudni teljesen elengedni, hogy kiadom a kötetet a kezemből. Szerelmeket, barátságokat, a kollégiumot, az egyetemi éveket. Ezek nincsenek ott témaként a kötetben, de bennem nagyon összekapcsolódnak. Mindezt végiggondolva már könnyebb elérzékenyülnöm a megjelenés kapcsán.

– *A köteted nyitóversében olvasható: „ketten írjuk ezt a verset, / te onnan, / a paraván mögül lüktetéseddel, / és én, a választón innen teljes valómmal”. Az is kiderül, hogy a paraván valójában az emberi bőr. Egyúttal Paraván a kötet címe is, és valóban, az olvasó gyakran találkozhat a szövegekben különböző „határsértésekkel”, nemegyszer anatómiai pontossággal megírt verssorokkal. Honnan eredeztethető ez a szenvedélyes vonzalmad az emberi test iránt?*

– A *Paraván* című vers valóban kitüntetett figyelmet kap. Ki szeretném még azt is hangsúlyozni, hogy a ciklusok is mind erre az egy versre épülnek. A *Paraván* az I. ciklus, míg minden további ciklus I-I; I-II stb. számmal van ellátva. Tehát az egész kötetben valójában ezt az egy verset írom. Ez a kérdés engem is foglalkoztat. Van rá egészen kézenfekvő magyarázatom is. Nincs a homlokomra írva, de soha nem volt titok sem, hogy mozgáskorlátozottsággal születtem. Tehát mozgáskorlátozott vagyok. Ezért nyilván egész életemben fókuszban volt a saját testem. Azonban azt is éreztem egészen gyerekkorom óta, hogy ez nem a teljes igazság, itt valami másnak is lennie kell a háttérben. Hiszen a verseimben nemcsak a test áll a középpontban, hanem a szex, az erotika, a perverziók, az agresszió stb. Pszichológusként végeztem és pszichológusként is dolgozom. Magam is jó ideje járok terápiára. Egyrészt a szakvizsga letételéhez ez követelmény, de be kell vallanom, hogy saját problémáim miatt is. Itt is gyakran merülnek fel kérdések. Egyelőre tapogatózunk, és bár sok mindent megértettem magammal, a testemmel, a szexualitásommal, a perverzióimmal és az agresszióimmal kapcsolatban, azt nem találtuk meg, hogy ezek miben gyökereznek. Talán nem is kell. Az emberi életnek szerves velejárója, hogy saját maga előtt is vannak titkai, ha mindent fellelnék, azt hiszem, el is veszne belőlem sok minden, ami engem

142 Kormányos Ákossá tesz. Egyébként a test-poézis egy kicsit szitokszó

lett mostanában a magyar irodalomban. Az elmúlt években nagyon sok fiatal költő jelentkezett testtel kapcsolatos kötettel, és azt látom, hogy elege is lett az irodalmi életnek ebből. Irodalmi esteken néha hallok gúnyos megjegyzéseket: „Na, megint egy húszéves gyerek, aki a testről ír.” Ez is ösztönzött, hiszen engem is idegesített ez a sok szöveg a testről, és közben nem láttam bennük újat, igazat. Azt éreztem, hogy neki kell esnem megírni a testet valahogy másként. Olyannak, amilyennek én látom. Undorítósnak és ebből kifolyólag borzasztóan intimnek. Ki kellett harcolnom magamnak ezt a témát. Már említettem, hogy Orcsik Roland mentoráltja voltam és már nem hivatalosan, de még mindig az vagyok. Sokáig nem tetszett neki, hogy viszem a test-szövegeket. Nem adtam fel és egyszer csak megtört a jég. Éreztem, hogy meggyőztem arról, hogy ez valóban más. Eredeti és nem divatból íródott. Onnantól viszont rengeteget segített, például elárasztott szakirodalommal.

– *Egy John Keats-mondat jutott eszembe a verseidet olvasva: „A Szép: igaz s az Igaz: szép!” Mintha te is így gondolnád. Nem lehet nem észrevenni, hogy egy sajátos szépségfelfogás mentén alkotod meg a szövegeidet. Mennyire van ebben benne a médiával való tudatos szembehelyezkedés?*

– A kötet egészére nézve: nem mondhatnám. Azonban van négyöt olyan vers a kötetben, amely kifejezetten azért íródott, mert felbosszantott az a testkép, ami ömlik mindenfelé a médiából. Egyéb esetekben pedig szimplán bíztam benne, hogy úgyis magától belekerül a téma. Hadd emeljem ide a *Jó nők ideje lejárt* című versem záró sorait: „Ha azt akarod, / hogy megvegyem a / melleid közé szorult sört, / mutasd meg a hátadon / lévő szemölcsből kinövő szőrszálat.” Itt tagadni se tudnám, hogy kifejezetten nekimegyek a médiának.

– *Egyébként kifejezetten célod a megbotránkoztatás, az olvasó kimosztása a komfortzónájából, vagy egyszerűen csak arról van szó, hogy azok a témák, amelyek téged érdekelnek, megkövetelik a nyers öszinteséget?*

– Nem lenne bölcsészinterjú, ha nem mutogatnánk legalább egyszer a görögökre. Hadd hozzam fel Arisztotelész katarziszelméletét. A katarzisz a drámának szerves és megkerülhetetlen része, de nem célja. Itt megjegyezném, hogy észrevételeim szerint gyakran félreértelmezik Arisztotelészt a középiskolákban. Rendszeresen azt tanítják, hogy a katarzisz a dráma célja, ez azonban nem így van. A drámának egészen más célja van, azonban ahhoz, hogy ezt a célját elérje, a katarzisznak jelen kell lennie. Windtől olvastam egy nagyon jó párhuzar-

mot. Wind *Művészet és anarchia* című előadásában – amelyből később könyv is készült – egy turmixgéphez hasonlítja a katarziselméletet. A turmixgépnek nem célja, hogy a kések percenként 30 000-et forduljanak. A turmixgép célja, hogy péppé zúzza a zöldséget. Azonban nem lehet a kettőt szétválasztani. Ahhoz, hogy pép legyen a zöldségből, a késeknek muszáj percenként 30 000-szer fordulniuk. Így van ez a drámával és a katarzissal is. Így van ez az én szövegeimmel is. Nem célom a megbotránkoztatás. Nem célom a polgárpukkasztás. Szeretnék beszélni ezekről a dolgokról, mert nem beszélünk róluk eleget, és emiatt szét van frusztrálva társadalmunk.

– *Olyan hús-vér költészetet, mint a tied, kevesen művelnek a kortárs magyar irodalomban. Ezt érzékeled is. Mintha biztonsági pontokat keresnél az olyan direkt utalásokkal, mint amilyen a Feldolgozva című versben is található, ahol Németh Zoltán költészetével lépsz interakcióba.*

– Különben is gyakran keresem a kapcsolódási pontokat. Gyakran azt érzem, hogy azért írok, mert magányos vagyok. Egyébként figyelmeztettek különböző szerkesztők, hogy készüljek fel, mert ezt a témát nehezen fogadja be a kánon. Egyszer-kétszer volt is ebből problémám. Volt, amikor a szerkesztőség azt írta a válaszában: „Kedves Kormányos Ákos, néhány szerkesztőségi tagunknál kiverte a biztosítékot.” Egyébként a kötetre nagy hatással volt Németh Zoltán mellett Fenyvesi Ottó, Bada Dada és Hajas Tibor. Hajas Tibor számomra a legérdekesebb figura a magyar irodalomban. A legtöbb szerkesztő alig hallott róla. Magyar szakos egyetemi tanárok megkérdezik, hogy ki az a Hajas Tibor. Aki viszont ismeri, nem tud szabadulni tőle. Az irodalmi élet nagyjai kiemelik, hogy milyen hatással volt rájuk Hajas, és ezeket a mondatokat mintha nem hallaná meg a szakma nagyobbik része. Egyszerűen nem tudják, ki az a Hajas. Nem olvastam még ennyire kemény, gyomorforgató és agresszív szöveget, mint a *Szövegkáprázat* című sorozata. Performance-ai és képei már ismertebbek, Alföldi Róbert például lelkes gyűjtője képeinek. Ha már test, meg kell említenem Csehy Zoltánt és Nemes Z. Máriót is, de Ladik Katalin erotikus versei is fantasztikusak. Nádas Péter is megkerülhetetlen. Persze nem csak az ilyen jellegű irodalom érdekel. Ezek a nevek a kötetre hatottak, de a kötetből függetlenül nagyon sok mindenkiért rajongok, például József Attiláért, Radnótiért, Szabó Lőrincért és még sorolhatnám. Pilinszky egyébként szintén nagyobb szerepet kap a kötetben.

– *Mohácsi Balázs beválogatta Metélés című szövegedet a 2018-as KULTköltemények közé, a Litera.hu-n pedig Szilasi László mutatta be költészeted az olvasóknak. Mennyire hatnak rád ösztönzően az ilyen jellegű elismerések?*

– Versengő típus vagyok, ezért számomra nagyon jól tud esni egy-egy ilyen elismerés. Attól függ, milyen lábbal kelek fel. A menny és a pokol között van ez, ritka a köztes állapot. Azt érzem, hogy reflektorfénybe kerültem, és most fog kiderülni, hogy nem ér a költészetem semmit, tizenöt percnyi hírnév, aztán pedig a tehetségtelenség sivársága. Persze a legjobb a rációra hallgatni. A ráció pedig azt mondja, hogy örülni kell az elismerésnek, aztán el kell engedni. Nem a világ tetejéről van szó, és nem is az aljáról.

– *Drámaírással is foglalkozol. 2018-ban elnyerted a Szegedi Tudományegyetem drámapályázatának Pályadíját. Nemrég be is mutatták a Raktárépület című darabodat, ahol egy nemi erőszak áll a középpontban. Milyen visszajelzéseket kaptatok a bemutató után? És mit gondolsz, segített-e a MeToo-mozgalom abban, hogy a társadalom elkezdjen odafigyelni erre a problémára?*

– A darab nagyon sikeres, ami a rendezőnek, Kállai Ákosnak is köszönhető. A Szegedi Nemzeti Színház egyik kisebb termében játsszák rendszeresen. Minden előadás után beszélgetést tartunk, ahova pszichológusokat is meghívunk. A közönség aktív részvételéből arra következtetünk, hogy elindít bennük egy folyamatot a darab. Ez a legnagyobb siker. Már Foucault is utalt rá, hogy vigyáznunk kell arra, hogy valamiről ne csak sokat beszéljünk, hanem jól is, mert ha csak sokat beszélünk róla, az egy újfajta cenzúra is lehet. Sajnos, ezt érzem a MeToo kapcsán is. Nagyon fontos volt, hogy kirobbantak az ügyek és a belső dolgok, de hirtelen elkezdtünk róla rengeteget beszélni, és most mégis azt látom, visszatekintve az elmúlt hónapokra, hogy azért mégsem mondtunk igazán semmit. Hogy mit lehetett volna mondani? Nem tudom, mert mégiscsak egy fiatal, pályakezdő, okoskodó bölcsező vagyok, aki azért alig tud még valamit az életről. De ha mégis válaszolnom kéne, akkor a válaszom például ez a kötet. Ebben a kötetben igyekszem ezekről a dolgokról úgy beszélni, hogy mondjak is valamit.

– *Hogyan látod, kötelessége-e az irodalomnak és a színháznak felvállalnia a közvetítői szerepet? Van-e még annyi olvasója és közönsége ahhoz, hogy tényleges hatást tudjon gyakorolni a társadalomra?*

– Amíg valami nem öncélú, addig azzal meg vagyok elégedve. Nem hiszem, hogy az irodalomnak vagy a színháznak kötelessége ezeket a szerepeket felvállalnia. Ha valaki pusztán szórakoztatni akar, az szórakoztasson, amíg ez nem öncélú. Aki pedig társadalmi témákról beszélne, azt hagyjuk arról beszélni. A magánemberekkel azonban szigorúbb vagyok. A hétköznapi életben elvárom a magánemberektől, hogy foglalkoztassa őket ez a téma. Akár csak a saját privát életükben is. Egy gyerek tudjon bármikor beszélni a szüleivel erről. Ehhez pedig az kell, hogy minden szülő legalább egyszer átgondolja, hogyan is áll ehhez a témához.

– *Ha már szó esett a sajátos szépségfelfogásodról. Kíváncsi lennék, szerezte-e melyik a magyar irodalom legszebb verse?*

– Ahogy az már kiderült, az egész kötetnek problémája van a szépség fogalmával, szóval most bajba keversz, mert nem tudom hirtelen mi a szép. Nem akarom túlokoskodni. A magyar irodalom legszebb verse Pilinszky *Apokrifje*.

– *Milyen terveid vannak a jövőre nézve? Min dolgozol mostanában?*

– Rengeteg tervem van. Nemrég kezdtem el dolgozni Szegeden az Onkoterápiás Klinikán mint pszichológus, ez egy új és nagy kihívás a számomra. Mindenképp szeretnék elméleti pszichoanalízisből doktori disszertációt írni. Már fel is vettem a kapcsolatot egy számomra szimpatikus doktori iskolával, folynak az előkészületek. Mocorog a fejemben a következő kötetem témája is. Én inkább kötetben gondolkodom, a versek utána jönnek. Erről azonban nem szívesen beszélnék egyelőre. A dráma azonban perifériára fog szorulni. Döntennem kell, hiszen egyszerre ennyi mindent nem lehet minőségesen csinálni. Nem adom fel teljesen a drámaírást, de amíg nem lesz biztos a doktori felvételi, illetve az ahhoz kapcsolódó terveim, addig nem foglalkozom ezzel a műfajjal.

A szám megjelenését a Szerb Köztársaság Művelődési és Tájékoztatási Minisztériuma, a Tartományi Művelődési, Tömegtájékoztatási és Vallási Közösségi Titkárság, a Magyar Nemzeti Tanács, Újvidék Város Önkormányzata, a Bethlen Gábor Alap, valamint a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Град Нови Сад

25nka

Nemzeti Kulturális Alap

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása

A Matica srpska Könyvtára, Novi Sad

82+3

HÍD : irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat / Főszerkesztő

Patócs László. – 1. évf., 1. sz. (1934) – 7. évf., 15. sz. (1940) ; 9. évf., 1. sz. (1945)–. –

Újvidék : Forum Könyvkiadó Intézet, 1934–1940 ; 1945–. – 23 cm

Havonta

ISSN 0350–9079

COBISS.SR-ID 8410114

HÍD – irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat. – 2019. június.

Kiadja a Forum Könyvkiadó Intézet. Igazgató: Virág Gábor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: 21000 Novi Sad, Vojvoda Misić u. 1., telefon: 021/457-216; a Híd honlapja: www.hid.rs; e-mail: hid@forumliber.rs – A Szerb Köztársaság Tudományügyi és Technológiai Minisztériuma által tudományosnak (M53) minősített folyóirat. –

Szerkesztőségi fogadóóra kedden 15-től 16 óráig. – Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. – Előfizethető az Izdavački zavod Forum 840-905668-94-es számlára (broj modela 97, poziv na broj [odobrenje] 16-80250-742131-00-04-820); előfizetéskor

kérjük feltüntetni a Híd nevét. – Előfizetési díj belföldön 1500 dinár. Egyes szám ára 150, kettős szám ára 250 dinár. Külföldre és külföldön egy évre 70 EUR – Készült a Magyar Szó Lapkiadó Kft. nyomdájában, Újvidéken. – YU ISSN 0350-9079